

AGENDA

Bestuurscommissie Gezondheid

Datum	:	14 november 2019
Tijdstip	:	14.30 – 16.30 uur
Locatie	:	Ridderzaal, HTW Leeuwarden

	Onderwerp	Bijlage	Doel
1.	Opening en vaststellen van de agenda Kennismaking met de heer Buma (14.30 - 14.40, 10 minuten)	-	Vaststellen
2.	Besluitenlijst 3 oktober 2019 (14.40 - 14.45, 5 minuten)	Bijlage	Vaststellen
3.	Ingekomen stukken en mededelingen <ul style="list-style-type: none"> • Mededeling over de personele unie van scenarioteam en PSH • Persaandacht voor gezondheidseffecten van klimaatbeleid • 5G en blootstelling (14.45 - 14.50, 5 minuten)	Bijlage	Informerend
4.	Kaderbrief: deel Gezondheid (14.50 - 14.55, 5 minuten)	Bijlage	Vaststellen
5.	Kaderbrief: Toekomstbestendige bedrijfsvoering (14.55 - 15.00, 5 minuten)	Bijlage	Consulterend
6.	Fase 1 Zorg en Veiligheid: Borging AVE (15.00 - 15.05, 5 minuten)	Bijlage	Vaststellen
7.	Fase 1 Zorg en Veiligheid: Implementatie Wvggz (15.05 - 15.15, 10 minuten)	Bijlage	Vaststellen
8.	Friese Preventieaanpak (FPA): Procesvoorstel (15.15 - 15.25, 10 minuten)	Bijlage	Vaststellen
9.	Kansrijke start: plan van aanpak (onderdeel van FPA) (15.25 - 15.35, 10 minuten)	Bijlage	Vaststellen
10.	Omgevingswet (15.35 - 15.45, 10 minuten)	Bijlage	Vaststellen
11.	Fase 1 Zorg en Veiligheid: Overige ambities (15.45 - 16.05, 20 minuten)	Presentatie	Informerend
12.	Presentatie Vitale Regio (16.05 - 16.25, 20 minuten)	Presentatie	Informerend
13.	Rondvraag en sluiting (16.25 - 16.30, 5 minuten)		

KORTE CONCLUSIES

Bestuurscommissie gezondheid

Datum : 03-10-2019
Locatie : Ridderzaal, HTW Leeuwarden

Aanwezig:

Leden:

P.M. Jonker	G. Wiersma	H. Zonderland (lid Agendacommissie)	L. de Vries
E. Bruins Slot-Janmaat	L. Boelsma	J.C.F. Broekhuizen (voorzitter)	P. de Ruiter
J.D. de Vries	B. Tol (lid Agendacommissie)	E. Verhagen	A. Bouwman
M.I. de Graaf (directeur GGD)	M.G. Visser (secretaris)	J. Oostinga (directeur bedrijfsvoering)	

Afwezig:

H. van Gelder (lid Agendacommissie)	H. Kuiken	G.R. Wielinga (lid Agendacommissie)	E.A. de Ruijter
E.E. Gerbrands	J. Hoekstra-Sikkema		
W.K. Kleinhuis (algemeen directeur)			

1. Opening en vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen welkom. De voorzitter stelt voor om agendapunt 5 (Fase 1 Zorg en Veiligheid) van de agenda te voeren en in te stemmen met het voorstel om de voorbereidende werkzaamheden en werving wel door te laten gaan. Hierbij zullen geen grote verplichtingen worden aangegaan. Er volgt dan, na besluiten door de colleges, op 14 november een aangepaste notitie in de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid. *De Bestuurscommissie Gezondheid stemt in met beide voorstellen.*

2. Conclusies vergadering Bestuurscommissie Gezondheid van 19 juni 2019

De Bestuurscommissie Gezondheid stelt de conclusies ongewijzigd vast.

3. Mededelingen

N.a.v. de mededeling over de vaccinatiegraad vraagt de heer de Ruiter of er nu inzicht op gemeentelijk niveau komt. Mevrouw de Graaf antwoordt dat dit inderdaad de intentie is, maar dat we nog niet kunnen garanderen dat er op gemeentelijk niveau conclusies te trekken zijn.

De Bestuurscommissie Gezondheid neemt de mededelingen voor kennisgeving aan.

4. Portefeuilleverdeling

De portefeuilleverdeling roept geen vragen op. De Bestuurscommissie Gezondheid neemt deze ter kennisgeving aan.

5. Fase 1 Zorg en Veiligheid

Dit punt is van de agenda gevoerd.

6. Omgevingswet

Het voorliggende stuk geeft naast complimenten ook aanleiding tot discussie. Vragen die worden gesteld, zijn:

- Is er niet sprake van een basistaak?
- Moet deze taak niet binnen de begroting worden uitgevoerd?
- Wat is de toegevoegde waarde bovenop de uitstekende bouwsteen Gezondheid?

- Is er meer onderbouwing voor de gevraagde uitzetting?

De voorzitter concludeert dat er op de inhoud wordt onderschreven maar dat de financiering een knelpunt is. Hij stelt voor om in de agendacommissie te bekijken of er alternatieve financieringsvoorstellen zijn te vinden.

De Bestuurscommissie Gezondheid stemt in met dit voorstel.

7. Toeleidingmonitor VVE

De Bestuurscommissie Gezondheid bekrachtigt het besluit van de Agendacommissie.

8. Tweede bestuursrapportage 2019

De bestuursrapportage roept geen vragen op.

De bestuurscommissie Gezondheid stemt in met de tweede bestuursrapportage en leidt deze door richting DB/AB.

10. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag. De voorzitter bedankt iedereen daarop voor de inbreng en sluit de vergadering.

OPLEGNOTITIE INFORMEREND

Onderwerp	Ingekomen stukken en mededelingen
Voorstel ter behandeling in	de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☒ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Hans Broekhuizen
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inspraak klimaatplan GGDen Brabant 2. AD - GGD zegt klimaatplannen mogelijk schadelijk voor gezondheid 3. Informatieblad 5G
Vergaderdatum	14-11-2019
Agendapunt	4

A. Ingekomen stukken

Geen

B. Mededelingen

1. De personele unie van Scenarioteam en Psychosociale Hulpverlening (PSH)

De GGD verzorgt het casemanagement van het Scenarioteam dat een adviserende rol heeft in fase 4 van de Aanpak ter Voorkoming van Escalatie bij calamiteiten met (kans op) maatschappelijke onrust. Het casemanagement wordt door dezelfde professionals uitgevoerd die de coördinatie van Psychosociale Hulpverlening doen in het kader van de taak die de GGD bij rampen en crises heeft, op grond van de Wet Publieke Gezondheid en Wet Veiligheidsregio. Deze taak staat beschreven in het GGD Rampen Opvangplan. Twee verschillende taken die in de uitvoering echter sterk op elkaar lijken. Belangrijkste verschil is dat het Scenarioteam door de driehoek wordt geïnitieerd en de Psychosociale Hulpverlening door de GGD zelf. Per 2020 creëren we een personele unie van deze taken waardoor deze beschikbare middelen efficiënter worden ingezet en de coördinatie, beschikbaarheid, inzet en bekwaamheid van de GGD-casemanagers is geborgd. Hiermee kunnen we het huidige tekort in de begroting wegwerken.

2. Persaandacht voor gezondheidseffecten van klimaatbeleid

Onlangs heeft een aantal GGD'en gereageerd op de internetconsultatie over het klimaatbeleid. Deze reactie is openbaar en de brief vindt u in de bijlage. Naar aanleiding daarvan is GGDDHOR benaderd door een journalist van het AD. De vragen zijn beantwoord op basis van een woordvoeringslijn, welke is samengesteld op basis van eerdere woordvoeringslijnen rondom de Novi en rondom stikstof.

Kort samengevat: "de klimaatmaatregelen van dit kabinet leveren over het algemeen ook een bijdrage aan de publieke gezondheid. Soms hebben maatregelen echter ook een minder positieve kant voor gezondheid. In die gevallen vragen wij om bij het nemen van besluiten altijd gezondheid te laten meewegen".

Op deze manier zorgen we ervoor dat gezondheid een aspect wordt in het debat rondom klimaat en laten we zien dat GGD'en hier een rol in kunnen vervullen.

De stevige titel die het AD in dit artikel meegaf (papieren artikel zie bijlage) leidde tot veel media-aandacht. Op dit moment beantwoordt GGDGHOR alle vragen van journalisten, verwijzt naar het standpunt op de website en heeft contact hierover met GGD'en.

3. 5G en blootstelling

Het is nog niet duidelijk of door 5G de blootstelling aan elektromagnetische velden toe zal nemen, omdat 5G nog nergens op grote schaal geïntroduceerd is. In Nederland zijn er wel op enkele plaatsen pilots met 5G. Deze hebben als doel om de verschillende technieken omtrent 5G te testen. Deze technieken zijn op de gebruikte frequenties van 4G getest, omdat de 5G frequenties nog niet beschikbaar zijn gesteld. Met betrekking tot blootstelling aan elektromagnetische velden verwachten sommige wetenschappers een hogere blootstelling door 5G, terwijl andere wetenschappers juist een lagere blootstelling verwachten. Aan de ene kant kan de toename van mobiele communicatie (meer datagebruik) zorgen voor meer blootstelling. Immers, meer gebruik en meer apparatuur op dit gebruik, zal ook hoeveelheid straling toe laten nemen. Daartegenover staat dat 5G ook meer gebruik maakt van energie-efficiënte technieken. Daarmee kunnen antennes heel gericht signalen naar apparaten sturen. Dit kan leiden tot een afname van de blootstelling van omstanders. Bovendien krijgt de gebruiker alleen een gericht antennesignaal op het moment dat diegene communiceert. Ongeacht of blootstelling aan elektromagnetische velden zal toenemen of afnemen, zal de totale blootstelling onder de blootstellingslimieten moeten blijven om de gezondheid te beschermen.

Afgeronde en lopende onderzoeken

In Nederland zijn via ZonMW-programma 'EMF and Health' meerdere onderzoeken gefinancierd die de Nederlandse kennis op het gebied van elektromagnetische velden en gezondheid hebben onderzocht. Dit zijn onderzoeken op gebied van sociologie en epidemiologie, biologie en technologie. De meeste onderzoeken zijn afgerond en er zijn geen gezondheidseffecten gevonden die veroorzaakt kunnen worden door elektromagnetische velden, mits de blootstellingslimieten gehanteerd worden. Er is één onderzoek dat doorloopt tot 2023. Dit is een cohortonderzoek in Europees verband waarin 290.000 mensen worden gevolgd. Dit onderzoek heeft als doel om mogelijke langetermijneffecten van elektromagnetische velden op gezondheid te achterhalen. De Gezondheidsraad heeft geadviseerd deel te blijven nemen aan dit onderzoek.

Kenmerk: UIT- 19041881 Datum: 04-10-2019
Behandeld door: I.M. van den Broek E-mail: i.broek@gdgmv.nl
Onderwerp: Versterken klimaatbeleid door meenemen gezondheid
Reactie GGD'en Brabant Internetconsultatie Klimaatplan

Geachte Minister,

Dank voor de gelegenheid om mee te mogen denken met het klimaatplan. Hierbij ontvangt u een gezamenlijke reactie van de drie Brabantse GGD'en te weten de GGD West-Brabant, GGD Hart voor Brabant en GGD Brabant Zuidoost.

Ten eerste een compliment voor de totstandkoming van dit klimaatplan. In het algemeen draagt klimaatbeleid bij aan de gezondheid en sommige maatregelen zullen zelfs direct tot grote gezondheidswinst leiden. Zo zullen de meeste maatregelen op het gebied van mobiliteit die bijdragen aan minder CO₂-uitstoot gunstige gevolgen hebben voor de gezondheid.

Wij vragen uw aandacht voor het aspect gezondheid binnen het klimaatbeleid. Sommige maatregelen kunnen een risico vormen voor de gezondheid. Vooral bij de thema's windmolens, biomassa en verduurzaming woningen zien we potentiële risico's voor de gezondheid. Windmolens vanwege geluidhinder, biomassa vanwege de uitstoot van luchtverontreiniging en verduurzaming woningen vanwege de risico's op verslechtering van het binnenmilieu, door onvoldoende ventilatie en bijvoorbeeld ook door geluid van warmtepompen.

Wij bevelen aan in het klimaatbeleid, in navolging van de Omgevingswet, gezondheid mee te nemen in alle afwegingen. Verbind het klimaatbeleid met de inzet die momenteel wordt gepleegd in (in ieder geval) de Nationale Omgevingsvisie, het Schone Lucht Akkoord, het Preventieakkoord en de aankomende Nota Volksgezondheid. Dit kan door de departementen I&W en VWS bij het klimaatbeleid te betrekken. Op lokaal niveau kan de GGD een belangrijke rol spelen in het belichten van gezondheidsaspecten bij klimaatmaatregelen.

Met vriendelijke groet

Karin van Esch, Directeur Publieke Gezondheid GGD Hart voor Brabant

Ellis Jeurissen, Directeur Publieke Gezondheid GGD Brabant Zuidoost

Mark van Beers, Directeur Publieke Gezondheid GGD West-Brabant

GGD: Klimaatplannen mogelijk schadelijk voor gezondheid

De Nederlandse GGD's vragen aandacht voor de gezondheidseffecten van het klimaatbeleid. In een brief aan minister Wiebes (Klimaat, VVD) schrijven ze dat er vooral risico's bestaan bij de bouw van windmolens en biomassacentrales en bij de verduurzaming van huizen.

Sander van Mersbergen 22-10-19, 03:00 Laatste update: 08:23

- **142**
-
- 2
-

Tien regionale GGD's reageerden per brief op het klimaatplan, waarin de hoofdlijnen van de duurzaamheidsplannen tot en met 2030 staan beschreven. Nederland wil fors inzetten op het opwekken van duurzame energie, via windmolens, zonnepanelen en biomassa.

De GGD's stellen dat er meer aandacht moet komen voor de effecten van deze vormen van energie op de gezondheid van mensen. „We weten uit onderzoek bijvoorbeeld dat omwonenden van windmolenparken geluidshinder ervaren”, zegt Arthur van Iersel, senior adviseur bij de overkoepelende GGD. „Daar moet het rijk rekening mee houden.” Volgens Van Iersel is het echter ‘niet altijd de eerste natuur’ van de overheid om het effect op de gezondheid mee te wegen in het beleid.

Misschien nog wel zorgelijker is de situatie rond biomassa. Daarmee heeft Nederland grootse plannen. Binnen een paar jaar komen er liefst 628 biomassa-installaties, bleek onlangs uit een inventarisatie van deze site. Daarvoor heeft de overheid 11,4 miljard euro subsidie gereserveerd.

Hout verbranden

Begin deze maand zeiden Europese wetenschappers al dat biomassa, het verbranden van hout in centrales, [helemaal niet duurzaam](#) is. De GGD stelt nu dat het ook volstrekt onduidelijk is wat het met de luchtkwaliteit doet. „De ervaringen met grootschalige biomassa zijn beperkt. We weten niet precies hoe groot de uitstoot is en waar die neerslaat. Dat moet je van tevoren weten. Je kunt beter vooraf goed nadenken, dan achteraf spijt krijgen van de dingen die je hebt gedaan.”

Dat geldt ook voor de verduurzaming van huizen. Als Nederland inderdaad overgaat tot het installeren van honderdduizenden warmtepompen, moeten we er volgens de GGD wel voor zorgen dat die dingen niet te veel herrie maken. Dat soort vereisten ontbreekt volgens Van Iersel nog.

In hun brief stellen de GGD's overigens ook dat klimaatbeleid in het algemeen wél bijdraagt aan de gezondheid van mensen. Maatregelen om het verkeer schoner te maken worden bijvoorbeeld hartstochtelijk toegejuicht.

Lees ook

PREMIUM

Klaar met alle meningen over klimaatverandering? Dit zijn de feiten

[Lees meer](#)

Biomassa-angst

Ondertussen brokkelt het imago van biomassa als bron van duurzame energie langzaam af. Werden er eerst al vraagtekens gezet bij de duurzaamheid van het opstoken van hout, nu blijkt ook het effect op de luchtkwaliteit volstrekt onduidelijk.

Ook onder burgers neemt de angst voor de gevolgen langzaam maar zeker toe. Op tal van plekken waar een grote centrale gebouwd gaat worden, verenigen omwonenden zich om een vuist te maken tegen de plannen. Protesten zijn er onder meer in Amsterdam, Arnhem, Cuijk, Diemen en Nijmegen. Er is zelfs al een landelijk actiecomité, de Nederlandse Federatie Tegen Biomassacentrales.

In 2016 klaagden inwoners van Zwolle, die toen al een biomassacentrale in hun wijk hadden, over de effecten. Er zouden bijna dagelijks grote rookwolken en fijnstof vrijkomen. „Ik heb gigantische hoofdpijn, heb het benauwd en ben kortademig”, stelde een bewoonster tegenover [De Stentor](#).

Zorgen over biomassa zijn niet uit de lucht gegrepen, stelt de GGD desgevraagd. Eerder pleitte het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) ook voor meer onderzoek. „Bij kolen en gas kennen we het effect. Dat weten we bij biomassa nog niet. We hebben niet veel ervaring met grote centrales”, zegt Van Iersel.

Broeikasbom

Het belangrijkste is dat je vragen stelt en daar antwoorden op verzint

Arthur van Iersel, GGD

Dat er uitstoot is, staat vast. Europese wetenschappers, verenigd in de EASAC, stelden eerder deze maand zelfs dat er komende jaren een enorme 'broeikasbom' ontploft als we massaal hout gaan verstoken. Bij de verbranding zouden zelfs meer broeikasgassen vrijkomen dan bij steenkool, omdat hout geen efficiënte brandstof is.

Waar die uitstoot precies effect heeft, is een vraag waar we het antwoord nog niet op weten, stelt Van Iersel. Zijn het vooral omwonenden die er last van hebben, of beïnvloedt een biomassacentrale de luchtkwaliteit in een groter gebied? „Kijk maar naar stikstof”, zegt de senior adviseur. „Ook daar blijkt uit onderzoek dat dat niet allemaal in de buurt neerdaalt, maar dat ook een deel in het buitenland terecht komt.”

De GGD is niet per se voor of tegen biomassa of andere methoden van energieopwekking. „Maar we moeten wel weten wat precies de effecten op de gezondheid zijn. Stel dat biomassacentrales echt heel schadelijk zijn, dan heb je twee opties. Of je moet ze niet bouwen, of je neemt maatregelen om de schadelijke effecten te beperken. Het belangrijkste is dat je vragen stelt en daar antwoorden op verzint.”

Uiterst waardevol

Voorlopig lijkt het kabinet niet van zins die vragen rond het opwekken van biomassa te willen stellen. Staatssecretaris Wiebes liet begin deze maand weten het beleid – waarin 11,4 miljard is vrijgemaakt voor het subsidiëren van nieuwe centrales – [niet bij te stellen](#). „Er zijn allemaal wetenschappers die allemaal dingen beweren”, zei hij in reactie op het EASAC-rapport. „Dat is uiterst waardevol, maar uiteindelijk moeten we in Europees verband zien of dat iets betekent.”

Ook in de Tweede Kamer bestaat nog steeds voldoende steun voor biomassa. Alleen enkele oppositiepartijen willen er vanaf. Nederland heeft de biomassacentrales hard nodig om de duurzame doelen te halen, stelt het kabinet. Officieel geldt energie uit houtstook nog steeds als duurzame energie.

Tien GGD's pleitten er in een brief voor om in elk geval meer aandacht te schenken aan de mogelijke gezondheidseffecten. Het betreft de regionale afdelingen in Brabant, Gelderland, Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland en IJsselland. Ze reageerden op een internetconsultatie van de Rijksoverheid, waarin burgers en organisaties hun visie mochten geven op de klimaatplannen van het kabinet.

De gezondheidsdiensten roepen minister Wiebes op om de ministeries van Volksgezondheid en Infrastructuur en Waterstaat nauw te betrekken bij de ontwikkeling van zijn plannen. Op lokaal niveau kan de GGD zelf een belangrijke rol

spelen in het belichten van gezondheidsaspecten bij klimaatmaatregelen, stellen ze in hun brief.

Informatieblad

Zijn er gezondheidsrisico's van het 5G-netwerk?

Wat is 5G?

5G is de vijfde generatie mobiele telecommunicatie. Het is de opvolger van de huidige, vierde generatie van mobiele telecommunicatienetwerken. Belangrijke verschillen met 4G zijn dat er bij 5G een veel snellere data-overdracht mogelijk is, dat de reactietijd veel korter is en verbindingen betrouwbaarder zijn. Bovendien kunnen antennes van basisstations met 5G voor meer apparaten tegelijkertijd een draadloze verbinding verzorgen dan 4G. Ook verbruiken apparaten met 5G minder energie voor het zenden en ontvangen.

Elektromagnetische velden

Het zenden en ontvangen van signalen voor de mobiele telecommunicatie genereert elektromagnetische velden. Elektromagnetische velden zijn een algemene benaming voor de velden die ontstaan bij de beweging van elektrische ladingen. Dat gebeurt bijvoorbeeld als elektriciteit door een stroomkabel stroomt.

Elektromagnetische velden zijn te groeperen in verschillende frequentiegebieden. In volgorde van lage naar hoge frequentie: extreem laagfrequente velden (ELF), radiofrequente velden (RF), infrarood licht, zichtbaar licht, ultraviolet licht, röntgenstraling en gammastraling. ELF worden gegeneerd door hoogspanningslijnen, ons stroomnetwerk en generatoren. Mobiele telecommunicatie genereert RF elektromagnetische velden. Gammastraling komt van radioactief materiaal.

Verschil tussen ioniserende en niet-ioniserende straling

Elektromagnetische velden met hoge frequentie worden ook wel ioniserende straling genoemd, omdat deze straling het vermogen heeft om moleculen te ioniseren. Alleen deze straling kan schade in bijvoorbeeld het DNA veroorzaken. Tot de ioniserende straling behoren een deel van ultraviolet licht, röntgenstraling en radioactieve straling.

ELF, RF, infrarood licht, zichtbaar licht en een deel van ultraviolet licht behoren tot de groep niet-ioniserende straling en veroorzaken geen schade aan bijvoorbeeld het DNA.

Gezondheidseffecten en biologische effecten

Er is veel onderzoek gedaan naar effecten van elektromagnetische velden op de gezondheid. In de onderzoeken is geen bewijs gevonden voor mogelijke gezondheidseffecten bij blootstelling aan zendsignalen die lager zijn dan de blootstellingslimieten. Gezondheidseffecten waarnaar gekeken is,

zijn mogelijke effecten op zintuigen, hersenen, het zenuwstelsel, hormonen, het afweersysteem, hart- en bloedvaten, de vruchtbaarheid en effecten tijdens de zwangerschap. Ook is er in onderzoeken gekeken naar mogelijke ontstaan van hersentumoren en schade aan het DNA.

Boven de blootstellingslimieten kunnen RF elektromagnetische velden het lichaam opwarmen. In delen van het lichaam die warmte slecht kunnen afvoeren, zoals in het oog, kan er schade ontstaan. Velden met lage frequentie kunnen elektrische stroompjes in het lichaam opwekken, die de zenuwen kunnen prikkelen. Dat kan zich uiten in tintelingen, pijn, het ongecontroleerd samentrekken van spieren, verstoring van het hartritme of het zien van lichtflitsen. Ook deze lichamelijke effecten treden pas op bij veldsterktes die hoger liggen dan de blootstellingslimieten.

In sommige onderzoeken worden biologische effecten op het lichaam waargenomen na blootstelling aan elektromagnetische velden. Dit zijn tijdelijke veranderingen in het lichaam, die het lichaam vervolgens weer probleemloos terugdraait. Deze biologische effecten hoeven dus niet altijd tot een gezondheidseffect te leiden.

Blootstellingslimieten

Er zijn verschillende blootstellingslimieten voor elektromagnetische velden van verschillende frequenties. De limieten zijn gebaseerd op effecten op het lichaam die tijdens of kort na blootstelling kunnen optreden. Het gaat hierbij om lokale opwarming van de huid op de plek waar de toegediende elektromagnetische straling wordt toegediend. In Nederland geldt een blootstellingslimiet die 50 keer lager is dan het niveau waarbij lokale opwarming plaatsheeft. Met deze veiligheidsmarge wordt rekening gehouden met kwetsbare groepen als kinderen, zwangere vrouwen, ouderen en zieken.

Regelgeving verplicht fabrikanten deze blootstellingslimieten te gebruiken om aan te tonen dat hun producten veilig zijn voor wat betreft elektromagnetische velden. Ook bedrijven die netwerken aanleggen voor elektriciteit en mobiele telefonie gebruiken deze blootstellingslimieten om aan te tonen dat hun installaties veilig zijn. Het Agentschap Telecom, dat valt onder het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en Klimaat, controleert dit.

De International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP) heeft blootstellingslimieten opgesteld voor elektromagnetische velden. Deze beoordeelt hiervoor regelmatig de stand van de wetenschap op het gebied van elektromagnetische velden en gezondheid.

Enkele wetenschappers zijn van mening dat de blootstellingslimieten uit voorzorg verder omlaag moeten, omdat het International Agency for Research on Cancer (IARC) aangeeft dat de velden mogelijk kankerverwekkend zijn. Het toepassen van voorzorgmaatregelen is een politieke keuze.

Huidige blootstelling aan elektromagnetische velden

In Nederland houdt Agentschap Telecom toezicht op de sterkte van elektromagnetische velden. Het Agentschap Telecom meet en controleert op verschillende plekken in het land of de veldsterktes niet boven de blootstellingslimieten komen. De metingen die zij hebben verricht laten zien dat tot op straatniveau de meeste gevallen 0,5 tot 3 volt per meter wordt gemeten. In een woning is dit 1 volt per meter. Deze waarden zijn ver onder de strengste blootstellingslimiet van 28 volt per meter. Ook na de komst van 5G zal het Agentschap Telecom hierop controleren.

5G en blootstelling

Het is nog niet duidelijk of door 5G de blootstelling aan elektromagnetische velden toe zal nemen, omdat 5G nog nergens op grote schaal geïntroduceerd is. In Nederland zijn er wel op enkele plaatsen pilots met 5G. Deze hebben als doel om de verschillende technieken omtrent 5G te testen. Deze technieken zijn op de gebruikte frequenties van 4G getest, omdat de 5G frequenties nog niet beschikbaar zijn gesteld.

Met betrekking tot blootstelling aan elektromagnetische velden verwachten sommige wetenschappers een hogere blootstelling door 5G, terwijl andere wetenschappers juist een lagere blootstelling verwachten. Aan de ene kant kan de toename van mobiele communicatie (meer datagebruik) zorgen voor meer blootstelling. Immers, meer gebruik en meer apparatuur op dit gebruik, zal ook hoeveelheid straling toe laten nemen. Daartegenover staat dat 5G ook meer gebruik maakt van energie-efficiënte technieken. Daarmee kunnen antennes heel gericht signalen naar apparaten sturen. Dit kan leiden tot een afname van de blootstelling van omstanders. Bovendien krijgt de gebruiker alleen een gericht antennesignaal op het moment dat diegene communiceert.

Ongeacht of blootstelling aan elektromagnetische velden zal toenemen of afnemen, zal de totale blootstelling onder de blootstellingslimieten moeten blijven om de gezondheid te beschermen.

Afgeronde en lopende onderzoeken

In Nederland zijn via ZonMW-programma 'EMF and Health' meerdere onderzoeken gefinancierd die de Nederlandse kennis op het gebied van elektromagnetische velden en gezondheid hebben onderzocht. Dit zijn onderzoeken op gebied van sociologie en epidemiologie, biologie en technologie. De meeste onderzoeken zijn afgerond en er zijn geen gezondheidseffecten gevonden die veroorzaakt kunnen worden door elektromagnetische velden, mits de blootstellingslimieten gehanteerd worden. Er is één onderzoek dat doorloopt tot 2023. Dit is een cohortonderzoek in Europees verband waarin 290.000 mensen worden gevolgd. Dit onderzoek heeft als doel om mogelijke langetermijneffecten van elektromagnetische velden op gezondheid te achterhalen. De Gezondheidsraad heeft geadviseerd deel te blijven nemen aan dit onderzoek, ook al heeft de Gezondheidsraad eerder geconcludeerd dat er geen bewezen verband is tussen langdurig en frequent gebruik van een mobiele telefoon en het risico op het ontstaan van tumoren in de hersenen of het hoofd-halsgebied.

Aanvullende informatie

Meer informatie is te vinden op de website van de Gezondheidsraad, het RIVM, Kennisplatform Elektromagnetische Velden, Antennebureau en Agentschap Telecom.

OPLEGNOTITIE BESLUITVORMEND

Onderwerp	Concept Kaderbrief 2021-2024
Voorstel ter behandeling in	de vergadering van de bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Jeroen Gebben
Auteur	Johan Oostinga
Bijlagen	Concept Kaderbrief 2021-2024 (geheel) Notitie varianten toekomstbestendige bedrijfsvoering Resultaat kwalitatief onderzoek Berenschot
Vergaderdatum	14 november 2019
Agendapunt	4 en 5

Conceptbesluit
<ul style="list-style-type: none">
- Het programma Gezondheid in de conceptkaderbrief 2021-2024 vast te stellen
- Het dagelijks bestuur te adviseren over de varianten toekomstbestendige bedrijfsvoering
- Het dagelijks bestuur te adviseren over de inzet van de egalisereserve voor 2020

<p>Conceptkaderbrief Voor het eind van 2019 dient het dagelijks bestuur een concept financieel kader aan te bieden aan de Friese gemeenten. Zoals gebruikelijk stelt de bestuurscommissie de inhoud van het eigen programma vast.</p> <p>Zorg en veiligheid Sinds mei 2019 kent Fryslân een Meld- en Adviespunt niet acute hulpvraag welke bij de GGD is ondergebracht. Dit meldpunt richt zich op het vroeg signaleren van een sociaal kwetsbare groep met vaak een meervoudige problematiek en is een pilot welke tot eind van dit jaar loopt. De pilot komt voort uit een van bouwstenen vanuit 'De Friese aanpak personen met verward gedrag'.</p> <p>De onderwerpen hierbij zijn: De borging van de Aanpak ter Voorkoming van Escalatie en de implementatie van de Wet verplichte ggz. Hiervoor worden twee besluiten gevraagd. Voor de realisatie van de AVE is € 45.000,- nodig. Voor de Wvggz vragen we € 483.000,-. Alleen de middelen voor de realisatie van de AVE leiden tot een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdrage. De benodigde middelen voor de Wvggz worden afzonderlijk gefactureerd.</p> <p>Toekomstbestendige bedrijfsvoering Het karakter van deze kaderbrief is anders dan in vorige jaren vanwege het investeringsvoorstel ten behoeve van een toekomstbestendige bedrijfsvoering voor Veiligheidsregio Fryslân. Want hoe zat het ook alweer? Eén van de financiële spelregels binnen de veiligheidsregio is dat er geen directe koppeling is tussen het budget van het primair proces en de overhead. Uitzettingen zoals bijvoorbeeld Dekkingsplan 2.0 of JGZ 3.0 leiden dus niet automatisch tot een stijging van het budget voor ondersteunende diensten. In plaats daarvan voert Veiligheidsregio Fryslân iedere vier jaar een benchmark uit om te kijken of de kwantiteit van de overhead enigszins in de pas loopt.</p> <p>Nadat de benchmark in 2014 al had aangetoond dat de ondersteunende diensten efficiënt georganiseerd was, bleek bij die van vier jaar later (2018) dat dit verschil alleen nog maar groter was geworden: zo'n 30% lager is dan vergelijkbare organisaties. Omgezet in geld houdt dit in dat VRF gemiddeld met € 3,1 miljoen</p>
---

minder de ondersteunende diensten organiseert dan vergelijkbare organisaties. De krapte binnen de bedrijfsvoering is inmiddels zodanig, dat de veiligheidsregio 'door de bodem dreigt te zakken'. In een vervolgonderzoek in 2019 adviseerde Berenschot het dagelijks bestuur hierop te anticiperen en € 1,3 miljoen te investeren om de basis op orde te houden. Ook adviseerde Berenschot om een extra investering te doen om informatiemanagement op orde te brengen.

Op basis van de onderzoeken van Berenschot heeft het dagelijks bestuur inzichtelijk gemaakt welke risico's dit met zich meebrengt. Het gaat hierbij vooral om het risico in het uitvoeren van de primaire taken op het gebied van brandweezorg, publieke gezondheidszorg en crisisbeheersing. Bijvoorbeeld door het ontbreken van voldoende goed personeel. Of het niet direct beschikbaar hebben van belangrijke informatie bij de uitvoering van het werk. Ook neemt de kans toe op rechtmatigheidsfouten, datalekken en uitval van personeel.

De inhoud van deze onderzoeken zijn signalen die het dagelijks bestuur niet naast zich neer kan leggen. Een investering van minimaal € 1,3 miljoen is nodig om de basis op orde te houden. Een investering die niet uit de lucht komt vallen. Vier jaar terug heeft het algemeen bestuur incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor dit onderwerp. Dit liep na vier jaar terug van € 620.000 naar € 0. Na twee jaar werd al duidelijk dat dit een onhaalbare taakstelling werd. In 2018 was er een tekort bij Bedrijfsvoering van bijna € 600.000, inclusief de extra middelen die dat jaar beschikbaar waren. Voor 2019 tekent hetzelfde beeld zich af. De minimale investering van € 1,3 miljoen per jaar die nu voorgesteld wordt, is inclusief de dekking van dit inmiddels structurele tekort.

Het dagelijks bestuur heeft twee varianten uitgewerkt over wat de beste wijze is om informatiemanagement op orde te brengen. Variant 1 is het vasthouden aan het oorspronkelijke plan, waarin businesscases eerst volledig worden uitgewerkt, waarna ze de komende jaren afzonderlijk ter besluitvorming aan het bestuur worden voorgelegd. De definitieve investering is onzeker, maar gebaseerd op een zorgvuldige besluitvorming, aangezien de plannen in detail zijn uitgewerkt.

Variant 2 is om nu een aanvullende investering te doen van € 1,2 miljoen, op basis van een inschatting van de globale kosten van de businesscases, deze meenemen in de kaderbrief en de organisatie de opdracht geven om binnen dit budget toekomstige businesscases te organiseren. Dit zorgt voor duidelijkheid vooraf en daarmee rust in de gemeentelijke begrotingen voor de komende jaren. Daarnaast kan de organisatie eerder beginnen met het op orde brengen van informatiemanagement.

Om deze reden ontvangt de bestuurscommissie de gehele kaderbrief met het verzoek te adviseren over de te kiezen variant.

Inzet egalisereserve

Het dagelijks bestuur beseft zich dat deze investering druk legt op de gemeentelijke begrotingen. Door meevallende autonome ontwikkelingen op het gebied van de loonontwikkeling en een gunstigere uitkering van het Rijk vangt de organisatie een deel van de uitzetting zelf op. De stijging van de gemeentelijke bijdragen blijft daarmee zoveel mogelijk beperkt.

Om het effect voor de gemeenten nog meer te beperken, is het voornemen om de kosten voor 2020 uit de egalisereserve te betalen. Dit is het geld dat de afgelopen jaren is overgehouden op de begroting als gevolg van incidentele voordelen. Weliswaar wordt hiermee een stevig beroep gedaan op onze egalisereserve, maar reserves zijn er juist om gebruikt te worden in lastigere tijden. Daarmee merken de gemeenten er financieel het komende jaar niks van. Vanaf 2021 gaat de bijdrage wel omhoog.

Omdat we met deze inzet van de reserve gaan afwijken van het financieel beleid van de veiligheidsregio waarin staat dat de reserve ten minste 2% van de begrotingsomvang moet bedragen, is een besluit om hiervan eenmalig te mogen afwijken nodig. Een besluit dat het dagelijks bestuur goed uitlegbaar acht, gelet

op de financiële situatie van de gemeenten en het belang van Veiligheidsregio Fryslân, maar het dagelijks bestuur hoort graag de zienswijze van de bestuurscommissie over dit voornemen.

Met deze tegemoetkoming wil het dagelijks bestuur rust brengen in de gemeentelijke begrotingen, en tegelijkertijd recht doen aan de investering in uw veiligheidsregio die nodig is om de ondersteuning op het gebied van brandweerzorg, publieke gezondheidszorg en crisisbeheersing op orde te brengen.

Definitief besluit

Het dagelijks bestuur stelt op 28 november een definitief conceptkaderbrief vast, gehoord hebbende beide bestuurscommissies, de auditcommissie en de gemeenteambtenaren.

Beoogd effect

Vaststelling van de inhoudelijke programma's en adviseren over het investeringsvoorstel voor toekomstbestendige bedrijfsvoering en de inzet van de egaliseringsreserve. Dit alles om te komen tot een gedragen voorstel.

Kanttekeningen

Het percentage cpi op basis van november 2019 is nog niet bekend. In de conceptkaderbrief is 2,8% aangehouden voor 2021 en (conform septembercirculaire) 1,6% voor 2022 e.v.
Ook de ABP-premies zijn nog niet bekend en hebben mogelijk effect. Naar verwachting wordt dit eind november duidelijk, zodat de juiste gegevens verwerkt kunnen worden in de kaderbrief die naar de gemeenten wordt verzonden.

Vervolgaanpak/uitvoering

Het dagelijks bestuur vraagt vandaag advies aan u als bestuurscommissie. Ook worden ambtenaren en gemeentesecretarissen geconsulteerd, naast het reguliere advies dat het dagelijks bestuur vraagt aan de auditcommissie. De reactie van deze consultatieronde neemt het dagelijks bestuur mee om tot een voorstel te komen dat het beste recht doet aan deze gesprekken. Dit vindt plaats op 28 november. Een dag later wordt de conceptkaderbrief verzonden aan de Friese gemeenten voor zienswijze. Zij hebben tot uiterlijk 7 februari om hun reactie te geven. Op 13 februari behandelt u in de bestuurscommissie de ingediende zienswijzen, waarna het algemeen bestuur op 11 maart de kaderbrief definitief vaststelt.

Communicatie

De woordvoering voor dit onderwerp gebeurt via portefeuillehouder Jeroen Gebben

Besluit:	
☐ niet vastgesteld ☐ ongewijzigd vastgesteld ☐ gewijzigd vastgesteld als volgt:	Paraaf secretaris:
Kopie naar auteur	

Financiële consequenties

De beleidsmatige en autonome financiële ontwikkelingen leiden tot onderstaand financieel kader:

Kader 2021-2024	2020	2021	2022	2023	2024
Gemeentelijke bijdrage 2020	62.892	65.179	67.688	70.209	72.782
<i>Structureel</i>					
- Omgevingswet	pm	pm	pm	pm	pm
- Zorg en Veiligheid (WvGGZ)	483	483	483	483	483
- Zorg en Veiligheid (AVE)	45	45	45	45	45
- Kansrijke Start	80	80	pm	pm	pm
- Toekomstbestendige bedrijfsvoering (variant 1)	605	1.305	1.305	1.305	1.305
- Vrijwilligheid	0	pm	pm	pm	pm
<i>Incidenteel</i>					
- Toekomstbestendige bedrijfsvoering (variant 1)	250	475	320	58	
- Informatiemanagement op orde brengen	200	200			
- Onderzoek bestuurderstevredenheid	50				
- Kapitaalslasten	pm				
<i>Totaal beleidsontwikkelingen 2021-2024</i>	<i>1.713</i>	<i>2.588</i>	<i>2.153</i>	<i>1.891</i>	<i>1.833</i>
- Cao: loonontwikkeling incl. werkgeverslasten	56	200	-138	-623	-1.122
- Cao: bijdrage zorgverzekering en vakbond		231	231	231	231
- Cpi structureel 1,8% (voorlopig naar 2,8%)		354	320	289	262
- Financiering 2% geïnvesteerd vermogen		pm	pm	pm	Pm
- Rijksvaccinatieprogramma	pm	pm	pm	pm	Pm
- Verzekeringen	100	100	100	100	100
- Piketten bevolkingszorg		49	49	49	49
- BDuR	-137	-137	-137	-137	-137
- OMS	0	pm	pm	pm	Pm
<i>Totaal autonome ontwikkelingen 2021-2024</i>	<i>19</i>	<i>797</i>	<i>425</i>	<i>-91</i>	<i>-617</i>
<i>Totaal effecten 2021-2024</i>	<i>1.732</i>	<i>3.385</i>	<i>2.578</i>	<i>1.800</i>	<i>1.216</i>
Bijdrage WvGGZ	-483	-483	-483	-483	-483
Bijdrage Kansrijke Start	-80	-80	pm	pm	pm
<i>Totaal effecten 2021-2024 (exclusief WvGGZ en Kansrijke Start)</i>	<i>1.169</i>	<i>2.822</i>	<i>2.095</i>	<i>1.317</i>	<i>733</i>
<i>Procentuele ontwikkeling</i>	<i>1,9%</i>	<i>4,3%</i>	<i>3,1%</i>	<i>1,9%</i>	<i>1,0%</i>
Gemeentelijke bijdrage	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515

Variant 1

Gemeentelijke bijdrage (variant 1)	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515
Omgevingswet	50	130	130	130	130
Gemeentelijke bijdrage	64.111	68.131	69.913	71.656	73.645

Variant 2

Gemeentelijke bijdrage (variant 1)	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515
Businesscases	545	1.563	1.399	1.209	1.209
Gemeentelijke bijdrage	64.606	69.564	71.182	72.735	74.724

Kaderbrief 2021-2024

Inleiding

Jaarlijks maakt Veiligheidsregio Fryslân een kaderbrief waarin ontwikkelingen worden geschetst die (waarschijnlijk) invloed gaan hebben op de meerjarenbegroting. De kaderbrief van dit jaar heeft een wat ander karakter dan de afgelopen jaren. Naast een beperkt aantal inhoudelijke ontwikkelingen kent deze kaderbrief één thema dat bijzondere aandacht vraagt, namelijk de toekomstbestendige bedrijfsvoering.

Het afgelopen jaar was het onderwerp zeer bepalend. Een eerste benchmarkonderzoek van Berenschot, een verdiepend vervolgonderzoek van Berenschot en uiteindelijk een verdere concretisering over de organisatorische en financiële gevolgen. Al deze onderdelen toonden aan dat de grens is bereikt; dat het noodzakelijk is om te investeren om de basis op orde te houden.

Het dagelijks bestuur onderschrijft deze investering. Veiligheidsregio Fryslân heeft vanaf het begin met minimale middelen gewerkt. Dat dit ooit zou leiden tot de grenzen van het kunnen, is geen verrassing. Toen het algemeen bestuur in 2014 tijdelijk extra € 620.000 investeerde in de ondersteuning was al duidelijk dat dit uitdagend zou zijn. Een beeld dat bevestigd werd in de jaarrekening 2018 en bestuursrapportages 2019, met zichtbare exploitatietekorten van vergelijkbare grootte. Met de aanvullende onderzoeken van Berenschot wordt nog meer onderschreven dat investeren noodzakelijk is. Tegelijkertijd beseft het dagelijks bestuur dat de benodigde investering fors is en op een voor Friese gemeenten moeilijk moment komt. Het dagelijks bestuur voelt de verantwoordelijkheid om in deze context tot een verstandige keuze te komen.

Zoals u van ons gewend bent, doen wij dat niet alleen. Vandaar dat in deze kaderbrief een expliciete keuzemogelijkheid voorligt als het gaat om het investeren in een toekomstbestendige bedrijfsvoering voor Veiligheidsregio Fryslân. Hierin zijn twee varianten zichtbaar. Deze leggen wij graag aan u, de beide bestuurscommissies, voor. Daarnaast gaan wij in gesprek met de gemeenteambtenaren Financiën, Veiligheid en Gezondheid en de gemeentesecretarissen om ook bij hen input op te halen voor en tegen beide varianten.

Uiteindelijk zal dit resulteren in een eenduidig voorstel dat wordt opgenomen in de conceptkaderbrief die wij eind november naar de Friese gemeenten sturen voor zienswijze. Zo denken wij te kunnen komen tot een besluit dat haalbaar is en het meeste recht doet aan de belangen van alle partijen.

Vriendelijke groet,

Dagelijks bestuur

Landelijke ontwikkelingen

Omgevingswet

Een belangrijk doel van de Omgevingswet is het bereiken en behouden van een gezonde en veilige leefomgeving. Als Veiligheidsregio Fryslân, waar gezondheid en veiligheid gebundeld zijn in één organisatie, weten we als geen ander dat de inrichting van de omgeving impact heeft op de beleefde gezondheid en veiligheid. Vandaar dat we nauw samenwerken met de Friese gemeenten om te ondersteunen bij de vraag hoe gezondheid en veiligheid in het omgevingsbeleid een plek kunnen krijgen.

Dat gezondheid en veiligheid zo'n prominente rol hebben in het omgevingsbeleid is iets dat we nu al merken. Vooral de GGD wordt merkbaar vaker geconsulteerd bij omgevingsgerelateerde vraagstukken. Een stijging van vragen waar we buitengewoon content mee zijn, aangezien de impact op de gezondheid vaak onderbelicht bleef bij ruimtelijke ordeningstrajecten. Wel brengt dit met zich mee dat deze vraagstijging niet binnen de huidige formatie kan worden georganiseerd. Het opnemen van uitbreiding aan capaciteit is nu nog te prematuur, gelet op het feit dat gemeenten middenin de organisatie van de Omgevingswet zitten. Eind 2020 volgt daarom een duiding van de financiële en inhoudelijke consequenties van de invoering van de wet.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

De status van de invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren is nog ongewijzigd, namelijk dat het nog steeds onduidelijk is wat de gevolgen zijn voor medewerkers van veiligheidsregio's. Het is uitgesloten dat personeel van de veiligheidsregio's als enige blijft vallen onder de CAR-UWO. Vandaar dat de organisatie zich voorbereidt om in 2020 de overgang en implementatie van de nieuwe wet voor te bereiden. Hiervoor zijn eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld. Pas wanneer er meer duidelijkheid is, kunnen we inzichtelijk maken of de wet structurele financiële gevolgen heeft.

Evaluatie Wet veiligheidsregio's (Wvr) & wijzigingsvoorstel Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)

Eind 2020 brengt de evaluatiecommissie Wvr haar onderzoeksrapport uit naar de doeltreffendheid en de effecten van de Wet veiligheidsregio's en onderliggende regelgeving in de praktijk. Het is zeer waarschijnlijk dat deze evaluatie vanaf 2021 bestuurlijke, organisatorische en/of financiële gevolgen heeft voor VRF. Daarnaast is in 2019 een wetswijziging voorbereid van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Doel hiervan is versterking van de legitimiteit van gemeenschappelijke regelingen. Op het moment van schrijven van deze kaderbrief is de samenhang met de evaluatie Wvr en de impact van de uiteindelijke wijzigingen Wgr nog onvoldoende duidelijk. Wel is duidelijk dat een wetwijziging betekent dat de gemeenschappelijke regeling VRF moet worden aangepast.

Overkoepelende ontwikkelingen

Operatie doorlichting begroting

Iedere drie jaar licht Veiligheidsregio Fryslân kritisch de begroting door. Welke posten zijn niet realistisch geraamd? De operatie van drie jaar terug leverde een structureel voordeel op van € 490.000, door vooral een aantal financieel technische aanpassingen. De operatie van dit jaar laat zien dat de ruimte echt wel uit de begroting is. Alle onderzochte thema's zijn realistisch geraamd, en bevatten geen overbodige ruimte.

Sterker nog, door een onoverkomelijke uitzetting op het gebied van verzekeringen komt het eindresultaat van deze operatie op een nadeel van € 100.000. Achtergrond bij deze uitzetting is dat geen enkele verzekeraar bereid was om een offerte uit te brengen voor een ongevalverzekering voor repressief personeel. De huidige verzekeraar wilde uiteindelijk wel continueren, maar met een beperktere dekking tegen een veel hogere prijs.

Daarmee past dit resultaat in de signalen die eerder zijn afgegeven: de begroting van de veiligheidsregio is sober en schraal.

Toekomstbestendige Bedrijfsvoering

Aanleiding

Eén van de financiële spelregels binnen Veiligheidsregio Fryslân is dat er geen directe koppeling is tussen het budget van het primair proces en de overhead. Zo voorkomen we dat er onnodig lucht in de begroting ontstaat. In plaats daarvan voert Veiligheidsregio Fryslân iedere vier jaar een benchmark uit om te kijken of de kwantiteit van de overhead enigszins in de pas loopt.

Vorig jaar is voor de tweede maal de benchmark uitgevoerd. Uit dit onderzoek van Berenschot bleek dat de overhead van Veiligheidsregio Fryslân 'knap en krap' is georganiseerd: zo'n 30% lager dan in vergelijkbare organisaties. Omgezet in geld betekent dit in dat Veiligheidsregio Fryslân gemiddeld met € 3,1 miljoen minder de ondersteunende diensten organiseert dan vergelijkbare organisaties. Een verschil dat alleen maar groter wordt door de taakstelling bij bedrijfsvoering, die ervoor zorgt dat in 2020 nog eens € 310.000 minder beschikbaar is.

Vervolgonderzoek

Het dagelijks bestuur heeft vervolgens Berenschot gevraagd inzichtelijk te maken welke risico's de organisatie loopt als gevolg van deze lage overhead. En welke investering nodig is om deze risico's te managen. In dit vervolgonderzoek, dat als bijlage is toegevoegd, concludeerde Berenschot dat de krapte binnen bedrijfsvoering inmiddels zodanig is dat de veiligheidsregio 'door de bodem dreigt te zakken'. Een investering van € 1,3 miljoen acht Berenschot bestuurlijk realistisch om een kwalitatief goede bedrijfsvoering te houden. Daarnaast adviseert Berenschot om incidenteel € 300.000 - € 500.000 te investeren in het op orde brengen van informatiemanagement, wat zal leiden tot concreet uitgewerkte businesscases die op een later moment aanvullende middelen vragen.

Sober en goedkoop

Nu is dit het advies van Berenschot. Veiligheidsregio Fryslân is er de organisatie niet naar om klakkeloos dit advies om te zetten in een vraag voor extra middelen. Niet voor niets kenmerkt 'sober en goedkoop' onze veiligheidsregio vanaf het begin. Uitzettingen zijn veelal opgevangen met incidentele voordelen. Taakstellingen als gevolg van bezuinigingsoperatie 'Skerp', de regionalisering van de brandweer en 'Operatie Stofkam 2016' hebben miljoenen uit de begroting gehaald. Dit draagt er mede aan bij dat gemeenten bijna € 10 miljoen minder voor brandweer en rampenbestrijding betalen dan zij hiervoor vanuit het gemeentefonds ontvangen.

Deze instelling past bij Fryslân en draagt bovendien bij aan het gezond houden van de gemeentelijke financiën. Zeker nu veel Friese gemeenten druk ervaren op hun begroting, begrijpt de veiligheidsregio des te meer dat iedere euro extra goed onderbouwd moet zijn. Niettemin geeft Berenschot dit jaar een niet te negeren signaal af: de krapte binnen de bedrijfsvoering is inmiddels zodanig, dat de veiligheidsregio 'door de bodem dreigt te zakken'.

Substantiële risico's

Vandaar dat het dagelijks bestuur heeft onderzocht op welke terreinen de organisatie risico's loopt. De resultaten van dit onderzoek zijn als bijlage bij de kaderbrief toegevoegd. Uit dit onderzoek blijkt dat de huidige krappe bezetting leidt tot substantiële risico's. Zo neemt de kwaliteit van het primaire

proces fors af, zijn data onbetrouwbaar en onvolledig, is er geen anticipatie mogelijk op wet- en regelgeving en grote ontwikkelingen, is er een grote kans op grove rechtmatigheidsfouten en is er een grote kans op datalekken.

Risico's die een dusdanige impact op de organisatie hebben dat het noodzakelijk is om hierop te investeren. Het dagelijks bestuur acht het daarom noodzakelijk om hierop te investeren door € 1,3 miljoen structureel beschikbaar te stellen inclusief het terugdraaien van de eerder ingeboekte taakstelling. Verder zijn voor de komende jaren op een aantal gebieden incidentele middelen nodig, waaronder het maken van een uitgewerkt informatiemanagementplan (IM-plan).

Dit is een substantiële investering die het dagelijks bestuur tegelijkertijd nodig acht. Een investering die belangrijke risico's beperkt, die achterstallig onderhoud repareert en die de bedrijfsvoering van de veiligheidsregio in staat stelt om de ondersteuning van de brandweezorg, publieke gezondheidszorg en crisisbeheersing op orde te houden.

Keuzemogelijkheid: variant 1 of 2

Naast de investering om de essentiële basis op orde te houden is een inhaalslag nodig op het vlak van informatiemanagement. Het advies van Berenschot is om een IM-plan te concretiseren. Hier vloeien businesscases uit, die inzichtelijk maken of dan wel hoe de investering zich terugverdient, zowel financieel als kwalitatief. Het dagelijks bestuur onderzoekt twee varianten hoe hiermee om te gaan. De eerste variant gaat uit van het advies van Berenschot. Hierin wordt geadviseerd om de businesscases separaat naar het bestuur te brengen, zodra deze volledig zijn uitgewerkt. De definitieve investering is daarmee onzeker, maar gebaseerd op een zorgvuldige besluitvorming, aangezien de plannen in detail zijn uitgewerkt. De financiële samenvatting is dan als volgt:

Samenvatting variant 1 (businesscases volgen later separaat)	2020	2021	2022	2023
Investering risico's structureel	€ 295.000	€ 995.000	€ 995.000	€ 995.000
Investering risico's incidenteel	€ 250.000	€ 475.000	€ 320.000	€ 57.500
Informatiemanagement op orde brengen	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0
Businesscases	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Taakstelling terugdraaien	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000
Totaal structureel	€ 1.055.000	€ 1.980.000	€ 1.625.000	€ 1.362.500

Een alternatief is om de businesscases op voorhand te begroten en te maximaliseren. Daarmee ontstaat duidelijkheid vooraf, en daarmee rust in de gemeentelijke begrotingen voor de komende jaren. Daarnaast kan de organisatie eerder beginnen met het op orde brengen van informatiemanagement. Een inschatting van de globale kosten van de onderwerpen die nu voorzien worden, gaat uit van een structurele investering van € 1,2 miljoen. De financiële samenvatting van deze variant ziet er zo uit:

Samenvatting variant 2 (businesscases vooraf inschatten)	2020	2021	2022	2023
Investering risico's structureel	€ 295.000	€ 995.000	€ 995.000	€ 995.000
Investering risico's incidenteel	€ 250.000	€ 475.000	€ 320.000	€ 57.500
Informatiemanagement op orde brengen	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0
Businesscases	€ 545.000	€ 1.563.000	€ 1.399.000	€ 1.209.000
Taakstelling terugdraaien	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000
Totaal structureel	€ 1.600.000	€ 3.543.000	€ 3.024.000	€ 2.571.500

Het dagelijks bestuur vraagt aan beide bestuurscommissies (14 november 2019), de gemeenteambtenaren (6 november 2019) en de gemeentesecretarissen (18 november 2019) advies over welke van deze varianten als uitgangspunt in de kaderbrief opgenomen moet worden. Op 28 november neemt het dagelijks bestuur een definitief besluit, waarna de kaderbrief naar de gemeenten gaat voor zienswijzen.

Gevolgen 2020

Voor beide varianten geldt dat deze in 2020 al tot financiële gevolgen leiden. Nu is, na Prinsjesdag, al duidelijk dat 2020 een financieel lastig jaar gaat worden voor de Friese gemeenten. Het dagelijks bestuur wil daarom de Friese gemeenten tegemoetkomen door de investering in 2020 te dekken uit de

egalisatiereserve van Veiligheidsregio Fryslân. Weliswaar wordt hiermee een stevig beroep gedaan op onze egalisereserve, maar reserves zijn er juist om gebruikt te worden in lastigere tijden. Omdat we daarmee gaan afwijken van het financieel beleid van de veiligheidsregio waarin staat dat de reserve ten minste 2% van de begrotingsomvang moet bedragen, is een besluit om hiervan eenmalig te mogen afwijken nodig. Het dagelijks bestuur acht dit besluit uitlegbaar, gelet op de financiële situatie van de gemeenten en het belang van Veiligheidsregio Fryslân.

Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen – Gezondheid

Rijksvaccinatieprogramma

Het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) is per 1 januari 2019 gedecentraliseerd. Door een wijziging van de Wet publieke gezondheid (Wpg) is de uitvoering van het RVP onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten gekomen, met name om de samenhang tussen de uitvoering van het RVP en de jeugdgezondheidszorg (JGZ) te borgen.

In 2020 krijgen we te maken met uitbreiding van het RVP. De maternale kinkhoestvaccinatie wordt vanaf 16 december 2019 aan het RVP toegevoegd. We houden daarnaast rekening met het aanbieden van de rotavirusvaccinatie. Vooralsnog is de implementatie hiervan door de staatssecretaris uitgesteld. We zullen het bestuur hiervan op de hoogte houden. GGD Fryslân bereidt in 2020 de uitbreiding van de HPV-vaccinatie voor. Vanaf 2021 krijgen alle kinderen de HPV-vaccinatie op 9-jarige leeftijd, met ook een vaccinatiemogelijkheid tijdens de meningokokken ACWY-vaccinatie op 14-, 16- en 17-jarige leeftijd. Alle uitbreidingen binnen het RVP worden voorlopig vergoed door het RIVM. Dit is naar verwachting van invloed op de begroting van 2020 en verder. We zullen het bestuur hiervan op de hoogte houden.

Zorg en veiligheid

Sinds mei 2019 kent Fryslân een Meld- en Adviespunt niet acute hulpvraag welke bij de GGD is ondergebracht. Dit meldpunt richt zich op het vroeg signaleren van een sociaal kwetsbare groep met vaak een meervoudige problematiek en is een pilot welke tot eind van dit jaar loopt. De pilot komt voort uit een van bouwstenen vanuit 'De Friese aanpak personen met verward gedrag'.

Daarnaast heeft het Centrum voor Criminaliteit en Veiligheid (CCV) in opdracht van de GGD een onderzoek uitgevoerd, met als doel om op het gebied van zorg en veiligheid de behoeften van gemeenten en ketenpartners op te halen en welke rol de GGD daarin mogelijk kan spelen. De opbrengst is meegenomen in de ontwikkeling van de portefeuille zorg & veiligheid. Dit is een van de vier thema's in het meerjarenbeleidsplan waarbij aan de GGD gevraagd is een voorstel te schrijven en deze aan de Bestuurscommissie Gezondheid voor te leggen.

De onderwerpen hierbij zijn: De borging van de Aanpak ter Voorkoming van Escalatie en de implementatie van de Wet verplichte ggz. Hiervoor worden twee besluiten gevraagd. Voor de realisatie van de AVE is € 45.000,- nodig. Voor de Wvggz vragen we € 483.000,-.

Op grond van een besluit van het portefeuillehoudersoverleg Sociaal Domein Fryslân (SDF) van 26 april 2018 is een verkenning gestart naar de structurele borging vanaf 2020 van de gemeentelijke inzet bij aanpak Personen met Verward Gedrag (PmVG) bij GGD Fryslân. Het gaat hierbij zowel om de bestuurlijke, de organisatorische als de financiële borging. Deze verkenning loopt nog en de uitkomsten zullen in 2020 worden beschreven in een voorstel zorg en veiligheid fase 2.

Kansrijke start

In september 2018 heeft het ministerie van VWS het landelijk actieprogramma 'Kansrijke Start' gepresenteerd. Dit actieprogramma heeft tot doel om meer kinderen een kansrijke start te geven. Om ervoor te zorgen dat meer kinderen een kansrijke start krijgen, zet dit actieprogramma in op extra ondersteuning voor kwetsbare gezinnen, inclusief gezinnen, waar al dan niet tijdelijk, sprake is van een kwetsbare opvoedsituatie, rondom bewust zwanger worden, een gezonde zwangerschap en veilig ouderschap. Daarbij is een goede koppeling tussen het medische en het sociale domein inclusief de publieke gezondheid essentieel. Gemeenten en de jeugdgezondheidszorg spelen daarbij een belangrijke rol. Om invulling te geven aan het bovengenoemde actieprogramma, zullen wij in 2020 en 2021 de provinciale coördinatie verzorgen.

Er worden steeds verdere ketenafspraken gemaakt over multidisciplinaire samenwerking tussen partijen in de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg, in goede aansluiting op het sociale domein. Door het aanbieden van zorg door de jeugdgezondheidszorg, bijvoorbeeld in de vorm van prenatale huisbezoeken, al tijdens de zwangerschap op te starten ziet de overheid mogelijkheden sneller ondersteuning en hulp te bieden aan kwetsbare gezinnen. Om dit mogelijk te maken bereidt de landelijke overheid een wetswijziging voor zodat zorg tijdens de zwangerschap door de jeugdgezondheidszorg binnen de Wet publieke gezondheid verankerd wordt. Voor de uitvoering van deze extra wettelijke taak is het de verwachting dat vanaf 2021 de gemeenten via het gemeentefonds

hier extra financiën voor ontvangen en deze beschikbaar stellen aan de jeugdgezondheidszorg. We komen hier te zijner tijd op terug bij de Bestuurscommissie Gezondheid.

Forensische Geneeskunde

Sinds 2018 wordt door de overheid ingezet op de volgende plannen:

- Forensische medische expertise in Nederland (lijkschouw, niet bedoelende de eerstelijns schouw door de huisarts, en forensisch medisch onderzoek) wordt in principe ondergebracht bij en uitgevoerd door de GGD GHOR Nederland;
- De opleiding tot forensisch arts wordt vormgegeven via een profiel binnen de opleiding Arts Maatschappij en Gezondheid (M&G) en kan daarmee het predicaat medisch specialist Arts M&G verlenen aan de forensisch artsen;
- In afwachting van het vernieuwde profiel opleiding Arts M&G gaat een tijdelijke opleiding van start waarmee binnen vier jaar 30 forensisch artsen opgeleid worden. Het Rijk stimuleert deze ontwikkeling met een bijdrage van € 6 miljoen;
- Medische arrestantenzorg valt onder artikel 2:38 van de Aanbestedingswet voor sociale of maatschappelijke diensten. De verantwoordelijke organisatie is voornemens om deze aanbesteding in afzienbare tijd uit te zetten.

Om te voldoen aan de opzet van de aanbesteding voor de medische arrestantenzorg in Noord-Nederland zullen de drie noordelijke GGD'en, zoals vorig jaar afgesproken, gezamenlijk een offerte uitbrengen. Deze gezamenlijkheid vereist ook een intensivering van de samenwerking en een brede investering in het vak. Dit zal op termijn er ook aan kunnen bijdragen dat de ervaren werkdruk afneemt, doordat we de benodigde forensische medische expertise gezamenlijk kunnen invullen. Met deze ontwikkelingen verwachten wij goed voorbereid te zijn op de toekomst.

Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen – Brandweer

Vrijwilligheid

Door de invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) is duidelijk geworden dat het huidige stelsel met brandweervrijwilligers volgens de huidige wet- en regelgeving niet langer houdbaar is. Het Veiligheidsberaad en de minister van Justitie & Veiligheid (J&V) hebben om die reden een denktank opdracht gegeven met oplossingsrichtingen te komen voor een fundamenteel onderscheid tussen beroepskrachten en vrijwilligers bij de brandweer. Doel is te voldoen aan de wet- en regelgeving.

Belangrijke voorwaarden zijn de inzet tijdens daguren, innovatie en technologische ontwikkelingen en de woon-werkafstand. Het betreft niet alleen een oplossing voor de rechtspositie van de brandweervrijwilligers. De lokaal verankerde betrokkenheid van vrijwilligers bij de brandweer moet behouden blijven. Op 9 december 2019 bespreken het Veiligheidsberaad en de minister de denkrichtingen hiervoor. De denkrichtingen kunnen gaan zorgen voor wijziging in de rechtspositie en de uitvoering van de brandweertaken met mogelijke financiële risico's voor de veiligheidsregio's. Het bestuur wordt hierover actief geïnformeerd.

Opkomsttijden brandweer

Het Besluit veiligheidsregio's (Bvr) wordt per 1 juli 2021 aangepast. De objectgerichte opkomsttijden bij brand worden vervangen voor gebiedsgerichte opkomsttijden. Het is aan Brandweer Fryslân om te berekenen of voldaan kan worden aan deze gebiedsgerichte opkomsttijden. Samen met het bestuur wordt bepaald welke maatregelen worden genomen om te kunnen voldoen. Het behoud van de kwaliteit van de brandweezorg staat bij de wijziging voorop. Samen met de Inspectie J&V zal door middel van pilots in het land bekeken worden hoe aan de nieuwe opkomsttijden en voorwaarden kan worden voldaan. De uitkomsten hiervan worden samen met het beeld van Brandweer Fryslân gedeeld met het bestuur.

Daarnaast zal na aanpassing van het Bvr gerapporteerd moeten worden over de opkomsttijden van alle brandweervoertuigen. Nu wordt alleen gerapporteerd over de eerste tankautospuit. Op dit moment is het niet mogelijk de opkomsttijden van alle voertuigen in beeld te brengen. Hiervoor moet de informatievoorziening worden verbeterd. Deze verbetering maakt onderdeel uit van één van de businesscases ter versterking van onze bedrijfsvoering.

Openbaar Meldsysteem (OMS)

Na diverse onderzoeken en een gerechtelijke uitspraak komen de inkomsten voor de regierol op het OMS per juni 2020 te vervallen. Dit betreft een structureel bedrag van € 200.000. In de Kaderbrief 2020 is toegezegd dat aan het bestuur wordt voorgelegd hoe hiermee om te gaan. Op dit moment worden de gevolgen en mogelijke maatregelen bij afdeling Risicobeheersing in beeld gebracht. Het bestuur wordt hierover geïnformeerd in de vergadering van februari 2020.

Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen - Crisisbeheersing

Bevolkingszorg

De piketten bevolkingszorg betreft een gemeentelijke taak. Omdat niet iedere gemeente voldoende medewerkers heeft om deze piketten te vullen, is ervoor gekozen dit als Friese gemeenten gezamenlijk te doen. Veiligheidsregio Fryslân is daarbij gevraagd om dit financieel te regelen, zodat de piketkosten worden gedeeld op basis van het aantal inwoners per gemeente. In de overeenkomst met de betreffende gemeenten is afgesproken dat de piketvergoedingen eens in de vijf jaar worden geïndexeerd. De laatste indexering dateert van 1 januari 2016, wat betekent dat de vergoeding per 1 januari 2021 op het dan geldende prijspeil zal worden geïndexeerd.

Uit de 'Operatie doorlichting begroting 2019' komt naar voren dat in 2021 een uitzetting dient plaats te vinden van de piketten die worden ingevuld door medewerkers die niet bij de Veiligheidsregio Fryslân in dienst zijn. Dit betreft het verschil tussen het prijspeil van schaal 9, trede 11 op 1 januari 2016 en 1 januari 2021. Conform afspraak wordt deze aanpassing meegenomen in de kaderbrief 2021. Met de huidige systematiek van het één keer in de vijf jaar indexeren valt een eventuele verhoging buiten het meerjarig perspectief. Om de voorspelbaarheid van deze post te vergroten, wordt dit nu jaarlijks geïndexeerd.

Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen – Organisatie

De inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen binnen dit programma zijn gebundeld in het voorstel 'toekomstbestendige bedrijfsvoering'. Naast dit voorstel zijn er geen andere ontwikkelingen die leiden tot aanpassingen of bijstellingen binnen dit programma.

Huidig financieel kader

Het op dit moment geldende financiële kader is vastgesteld in de kaderbrief 2020-2023 en werkt door in de meerjarenbegroting 2020-2023. De totale gemeentelijke bijdrage zoals vastgesteld in de begroting 2020-2023, inclusief 2024 is meerjarig als volgt:

	2021	2022	2023	2024*
Gemeentelijke bijdrage (begroting 2020)	62.892	62.892	62.892	62.892
- Uitzetting kapitaallasten dekkingsplan 2.0	440	880	1.320	1.760
- Nieuwbouw Oudega		75	75	75
<i>Totaal beleidsontwikkelingen 2020-2023</i>	<i>440</i>	<i>955</i>	<i>1.395</i>	<i>1.835</i>
- Cao / ABP 3,4%	1.393	2.991	4.644	6.354
- Cpi 1,8%	454	850	1.278	1.701
<i>Totaal autonome ontwikkelingen 2020-2023</i>	<i>1.847</i>	<i>3.841</i>	<i>5.922</i>	<i>8.055</i>
<i>Totaal effecten 2020-2023</i>	<i>2.287</i>	<i>4.796</i>	<i>7.317</i>	<i>9.890</i>
Meerjarig beeld (vastgesteld begroting 2020)	65.179	67.688	70.209	72.782

* bijdrage 2024 is niet opgenomen in de begroting 2020, maar bepaald volgens dezelfde uitgangspunten

De totale begroting van de VRF bestaat uit meer dan alleen de bijdragen van de Friese gemeenten. Voor 2021 ziet de begroting er in het huidige geldende kader 2020-2021 als volgt uit:

Totale lasten	80.071
Rijksbijdrage BDuR	7.161 -/-
Opbrengst maatwerk en diensten derden	7.731 -/-
Gemeentelijke bijdrage (zie tabel hierboven)	65.179

Nieuw financieel kader

De beleidsmatige en autonome financiële ontwikkelingen leiden tot een nieuw kader:

Kader 2021-2024	2020	2021	2022	2023	2024
Gemeentelijke bijdrage 2020	62.892	65.179	67.688	70.209	72.782
<i>Structureel</i>					
- Omgevingswet	pm	pm	pm	pm	pm
- Zorg en Veiligheid (WvGGZ)	483	483	483	483	483
- Zorg en Veiligheid (AVE)	45	45	45	45	45
- Kansrijke Start	80	80	pm	pm	pm
- Toekomstbestendige bedrijfsvoering (variant 1)	605	1.305	1.305	1.305	1.305
- Vrijwilligheid	0	pm	pm	pm	pm
<i>Incidenteel</i>					
- Toekomstbestendige bedrijfsvoering (variant 1)	250	475	320	58	
- Informatiemanagement op orde brengen	200	200			
- Onderzoek bestuurderstevredenheid	50				
- Kapitaalslasten	pm				
<i>Totaal beleidsontwikkelingen 2021-2024</i>	<i>1.713</i>	<i>2.588</i>	<i>2.153</i>	<i>1.891</i>	<i>1.833</i>
- Cao: loonontwikkeling incl. werkgeverslasten	56	200	-138	-623	-1.122
- Cao: bijdrage zorgverzekering en vakbond		231	231	231	231
- Cpi structureel 1,8% (voorlopig naar 2,8%)		354	320	289	262
- Financiering 2% geïnvesteerd vermogen		pm	pm	pm	Pm

Kader 2021-2024	2020	2021	2022	2023	2024
- Rijksvaccinatieprogramma	pm	pm	pm	pm	Pm
- Verzekeringen	100	100	100	100	100
- Piketten bevolkingszorg		49	49	49	49
- BDuR	-137	-137	-137	-137	-137
- OMS	0	pm	pm	pm	Pm
<i>Totaal autonome ontwikkelingen 2021-2024</i>	<i>19</i>	<i>797</i>	<i>425</i>	<i>-91</i>	<i>-617</i>
<i>Totaal effecten 2021-2024</i>	<i>1.732</i>	<i>3.385</i>	<i>2.578</i>	<i>1.800</i>	<i>1.216</i>
Bijdrage WvGGZ	-483	-483	-483	-483	-483
Bijdrage Kansrijke Start	-80	-80	pm	pm	pm
<i>Totaal effecten 2021-2024 (exclusief WvGGZ en Kansrijke Start)</i>	<i>1.169</i>	<i>2.822</i>	<i>2.095</i>	<i>1.317</i>	<i>733</i>
<i>Procentuele ontwikkeling</i>	<i>1,9%</i>	<i>4,3%</i>	<i>3,1%</i>	<i>1,9%</i>	<i>1,0%</i>
Gemeentelijke bijdrage	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515

Variant 1

Gemeentelijke bijdrage (variant 1)	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515
Omgevingswet	50	130	130	130	130
Gemeentelijke bijdrage	64.111	68.131	69.913	71.656	73.645

Variant 2

Gemeentelijke bijdrage (variant 1)	64.061	68.001	69.783	71.526	73.515
Businesscases	545	1.563	1.399	1.209	1.209
Gemeentelijke bijdrage	64.606	69.564	71.182	72.735	74.724

Autonome ontwikkelingen

Indexering loonkosten / ABP

In 2019 is een nieuwe cao afgesproken met een geldigheid tot 1 januari 2021. Deze nieuwe cao laat een lagere loonstijging zien dan eerder in de meerjarenbegroting is opgenomen. Bij gelijkblijvende premies voor het ABP is er meerjarig een voordeel te verwachten, waarbij is uitgegaan van de indexering voor de loonkosten van de macro-economische verkenning van het CPB. In de septembercirculaire van het gemeentefonds zijn deze cijfers vermeld (2021: 2,9%, 2022: 2,5% 2023: 2,3% en 2024: 2,3%).

Cao-bijdrage zorgverzekering en vakbond

Naast de loonontwikkeling zijn in de afgesloten cao ook afspraken gemaakt over een werkgeversbijdrage in de kosten van de zorgverzekering. Afhankelijk van het salaris van een medewerker bedraagt de vergoeding € 168 of € 296 per jaar. Verder is overeengekomen dat de gemeentelijke werkgevers een werkgeversbijdrage aan de vakbonden afdragen.

Indexering materiële kosten

De indexering voor materiële kosten is gebaseerd op de consumentenprijsindex (CPI) over de maand november, ruim een jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar. De CPI over november 2019, die de basis vormt voor de indexering materiële kosten voor deze kaderbrief, is **2,8%**. In de vorige kaderbrief was uitgegaan van een gemiddelde stijging van 1,8% per jaar. Conform de septembercirculaire van het gemeentefonds is voor de jaren 2022 ev. uitgegaan van een indexering voor materiële kosten van 1,6% per jaar.

Financiering

Naast loon- en prijsontwikkelingen wordt jaarlijks ook naar de rente gekeken als input voor de kaderbrief. Met de uitkomst van Operatie Doorlichting Begroting is de omslagrente nu bijgesteld van

2,5% naar 2%. Met het toenemen van het investeringsvolume en de gekozen lineaire afschrijvingsystematiek zullen de rentelasten de komende jaren naar verwachting eerst stijgen.

Rijksvaccinatieprogramma

De ontwikkelingen rondom het RVP zijn geschetst in de paragraaf “Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen – Gezondheid” van deze kaderbrief. Vooralsnog wordt de uitvoering van deze extra vaccinaties via het RIVM gefinancierd. De septembercirculaire van het gemeentefonds bevat dan ook geen nieuwe informatie betreffende het RVP. Zodra de financiering via het gemeentefonds verloopt, zal de VRF de gemeenten hierover via de bestuurscommissie Gezondheid informeren.

Verzekeringen

In 2018 is de ongevallenz verzekering voor repressief personeel aanbesteed. Zoals gemeld in Operatie Doorlichting Begroting is de uitkomst van deze aanbesteding dat er sprake is van een hogere verzekeringspremie. Deze stijging van de verzekeringspremie kan niet worden opgevangen binnen de begroting en leidt tot een uitzetting van € 100.000.

Piketten bevolkingszorg

Zoals in paragraaf “Inhoudelijke ontwikkelingen en bijstellingen – Crisisbeheersing” is vermeld, betreft piketten bevolkingszorg een gemeentelijke taak. Conform de huidige overeenkomst met gemeenten worden de piketvergoedingen eens in de vijf jaar geïndexeerd. In het financieel kader is rekening gehouden met aanpassing van de vergoeding per 1 januari 2021 en vervolgens met een jaarlijkse indexering van deze piketvergoedingen.

BDuR

De meest recente BduR-circulaire laat een structurele stijging zien van € 137.000 per jaar. Dit is ten opzichte van de meerjarenbegroting dan ook een structurele meevaller. Een eventuele aanvullende jaarlijkse compensatie voor loon-/prijsontwikkeling wordt conform bestuursbesluit toegevoegd aan de bestemmingsreserve FLO.

Onzekerheden en risico's

Van de hiervoor genoemde beleidsmatige en autonome ontwikkelingen is bekend welk effect zij hebben op onze begroting. Om deze reden zijn de financiële gevolgen dan ook vertaald in het meerjarig financieel kader.

Daarnaast is er nog een aantal ontwikkelingen dat in de toekomst mogelijke impact kan hebben op het beleid en de begroting. Er is echter nog niet altijd bekend wanneer deze ontwikkelingen zich gaan voordoen. Deze zaken zijn om die reden nog niet vertaald in de begroting. De belangrijkste risico's zijn hieronder opgenomen.

Externe veiligheid

Sinds de inwerkingtreding van het Besluit externe veiligheid (Bevi) in 2004 ontvangen (regionale) brandwerven de Impuls OmgevingsVeiligheid (IOV)-gelden. Eerst bedoeld als impuls voor de uitvoering van de toen nieuwe taken op het gebied van externe veiligheid en sinds 2015 voor de voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Brandweer Fryslân ontvangt jaarlijks € 100.000. Dit bedrag wordt ingezet voor het reguliere advieswerk aan gemeenten, provincie, rijk en defensie. Ook geeft het dekking aan het project Omgevingswet (onderdeel brandweer) en het bekostigen van de projecten die samen met de veiligheidsregio's Groningen en Drenthe worden uitgevoerd.

Door een verschuiving van verantwoordelijkheden bij de ministeries is vanaf 2021 een korting op de IOV-gelden te verwachten. Precieze duidelijkheid hierover wordt eind dit jaar verwacht. Ook kunnen dan de gevolgen en mogelijke maatregelen voor afdeling Risicobeheersing in beeld worden gebracht. Het bestuur wordt hierover geïnformeerd in de vergadering van februari 2020.

Vrijwilligheid brandweer

Het huidige stelsel met brandweervrijwilligers is volgens huidige wet- en regelgeving niet toekomstbestendig. Landelijk wordt nagedacht en gesproken over mogelijkheden om dit op te vangen. De denkrichtingen kunnen zorgen voor wijziging in de rechtspositie en de uitvoering van de brandweertaken met mogelijke financiële risico's voor de veiligheidsregio's. Het bestuur wordt hierover actief geïnformeerd.

Functioneel leeftijdsontslag (FLO)

Door wijziging in diverse wet- en regelgeving, waaronder de CAO verhoging en de afschaffing van de levensloopregeling, is de bestemmingsreserve eerder uitgeput dan waar rekening mee is gehouden op moment van overname. In de loop van 2020 is de impact van de wijzigingen financieel doorgerekend en zal er een voorstel komen om de voorziening FLO op peil te houden.

Forensische geneeskunde

De Nationale Politie zal de medische arrestantenzorg aanbesteden, waarbij de kans bestaat dat dit niet aan de GGD wordt gegund. Het directe financiële effect van het verliezen van de aanbesteding medische arrestantenzorg is het vervallen van het begrote voordeel. De gemeentelijke bijdrage stijgt dan met € 35.233. Voor de uitvoering van forensische geneeskunde is samenwerking in Noord-Nederland noodzakelijk. Binnen deze Noordelijke samenwerking is een efficiëntere inzet van artsen mogelijk. De verwachting is dat hiermee het vervallen van het begrote voordeel kan worden opgevangen.

Toekomstbestendige Bedrijfsvoering

Aanleiding

Veiligheidsregio Fryslân hanteert een aantal financiële spelregels. Eén daarvan is dat er geen directe koppeling is tussen het budget van het primair proces en de overhead. Uitzettingen zoals bijvoorbeeld Dekkingsplan 2.0 of JGZ 3.0 leiden niet automatisch tot een stijging van het budget voor ondersteunende diensten. In plaats daarvan voert Veiligheidsregio Fryslân iedere vier jaar een benchmark uit om te kijken of de kwantiteit van de overhead enigszins in de pas loopt.

In 2014 is de benchmark voor het eerst uitgevoerd. Hieruit bleek dat de omvang van de ondersteunende diensten laag was: 26% lager dan in vergelijkbare organisaties. Berenschot benoemde destijds al het risico dat de kwaliteit 'door de bodem zou zakken'. Het bestuur acteerde hierop door tijdelijk aanvullende middelen beschikbaar te stellen, van € 620.000 in 2016, aflopend naar € 0 in 2020.

Vier jaar later is volgens afspraak opnieuw een benchmark uitgevoerd naar de omvang van de ondersteunende diensten. Hieruit bleek dat de overhead van Veiligheidsregio Fryslân 'knap en krap' is georganiseerd: zo'n 30% lager dan vergelijkbare organisaties. Omgezet in geld houdt dit in dat Veiligheidsregio Fryslân gemiddeld met € 3,1 miljoen minder de ondersteunende diensten organiseert dan vergelijkbare organisaties. Een verschil dat alleen maar groter wordt door de eerdergenoemde taakstelling, die ervoor zorgt dat in 2020 nog eens € 310.000 minder beschikbaar is.

Vervolgonderzoek

Het dagelijks bestuur heeft vervolgens Berenschot gevraagd inzichtelijk te maken welke risico's de organisatie loopt als gevolg van deze lage overhead. En welke investering nodig is om deze risico's te managen. In dit vervolgonderzoek concludeerde Berenschot dat een extra investering van € 1,3 miljoen bestuurlijk realistisch lijkt om tot een kwalitatief goede bedrijfsvoering te komen. Daarnaast adviseert Berenschot om incidenteel € 300.000 - € 500.000 beschikbaar te stellen om uitgewerkte plannen te maken, waarmee informatiemanagement op orde gebracht kan worden. De plannen die hieruit voortvloeien zouden dan separaat aan het bestuur kunnen worden voorgelegd voor verdere besluitvorming.

Sober en goedkoop

Nu is dit het advies van Berenschot. Veiligheidsregio Fryslân is er de organisatie niet naar om klakkeloos dit advies om te zetten in een vraag richting gemeenten voor extra middelen. Niet voor niets kenmerkt 'sober en goedkoop' onze veiligheidsregio vanaf het begin. Uitzettingen zijn veelal opgevangen met incidentele voordelen. Taakstellingen als gevolg van operatie *Skerp*, de regionalisering van de Brandweer en operatie Stofkam 2016 hebben miljoenen uit de begroting gehaald. Dit draagt er mede aan bij dat gemeenten bijna € 10 miljoen minder voor brandweer en rampenbestrijding betalen dan zij hiervoor vanuit het gemeentefonds ontvangen.

Deze instelling past bij Fryslân en draagt bovendien bij aan het gezond houden van de gemeentelijke financiën. Zeker nu veel Friese gemeenten druk ervaren op hun begroting, begrijpt de veiligheidsregio des te meer dat iedere euro extra goed onderbouwd moet zijn. Niettemin geeft Berenschot dit jaar een niet te negeren signaal af: de krapte binnen de bedrijfsvoering is inmiddels zodanig, dat de veiligheidsregio 'door de bodem dreigt te zakken'.

Uitwerking opdracht

Het dagelijks bestuur herkent dit signaal. Al snel na het beschikbaar stellen van € 620.000 aan tijdelijke middelen, bleek dit een onhaalbare taakstelling te zijn. In 2018 was er een tekort van bijna € 600.000, inclusief de extra middelen die dat jaar beschikbaar waren. Voor 2019 tekent hetzelfde beeld zich af.

Voldoende signalen die het dagelijks bestuur ertoe hebben bewogen om de organisatie te vragen inzichtelijk te maken welke keuzemogelijkheden er zijn. Dit document is de uitwerking van deze opdracht. De uitwerking laat zien dat de krapte binnen de bedrijfsvoering een schadelijk effect heeft op de kwaliteit van het primair proces. Ook neemt de kans op onrechtmatigheden, datalekken en onbetrouwbare data toe.

Op 16 oktober heeft het dagelijks bestuur de uitwerking van deze opdracht vastgesteld en onderkend dat het niet verantwoord is om niets te doen. Het dagelijks bestuur kan de afgegeven signalen niet naast zich neerleggen. Een standpunt dat financiële gevolgen met zich meebrengt. Het dagelijks bestuur is van mening dat een investering in de bedrijfsvoering van € 1,3 miljoen noodzakelijk is, gelet op de risico's die hiermee beperkt kunnen worden. De vraag is hoe vervolgens om te gaan met (budget voor) de businesscases die volgen uit het nog op te stellen plan over informatiemanagement (IM-plan).

Twee varianten

Hier zijn, wat het dagelijks bestuur betreft, twee varianten mogelijk:

Variant 1: Vasthouden aan het oorspronkelijke plan, waarin businesscases eerst volledig worden uitgewerkt, waarna ze de komende jaren afzonderlijk ter besluitvorming aan het bestuur worden voorgelegd. De definitieve investering is onzeker, maar gebaseerd op een zorgvuldige besluitvorming, aangezien de plannen in detail zijn uitgewerkt.

Variant 2: Een inschatting doen van de globale kosten van de businesscases, deze meenemen in de kaderbrief en de organisatie de opdracht geven om binnen dit budget toekomstige businesscases te organiseren. Dit zorgt voor duidelijkheid vooraf en daarmee rust in de gemeentelijke begrotingen voor de komende jaren. Daarnaast kan de organisatie eerder beginnen met het op orde brengen van informatiemanagement.

Het dagelijks bestuur vraagt aan beide bestuurscommissies (14 november), de gemeenteambtenaren (6 november) en de gemeentesecretarissen (18 november) advies over welke van deze varianten als uitgangspunt in de kaderbrief opgenomen moet worden. Op 28 november neemt het dagelijks bestuur hier een besluit over, waarna de kaderbrief naar de gemeenten gaat ter zienswijze. Dit document wordt als bijlage toegevoegd aan de kaderbrief, waar het definitieve besluit van het dagelijks bestuur in verwerkt is.

Leeswijzer

Dit document kent een vergelijkbare indeling als het advies van Berenschot. Eerst leest u welke urgente en impactvolle risico's de organisatie loopt, en welke investering nodig is om de basiskwaliteit op orde te houden. Daarna vindt u een onderbouwing van de investeringen op het gebied van informatiemanagement. Achtergrondinformatie over de te verwachten businesscases vindt u verderop in bijlage 1. Ten slotte is een hoofdstuk opgenomen over de lopende taakstelling bedrijfsvoering en een advies over hoe hiermee om te gaan, gevolgd door een financiële samenvatting.

Basis op orde houden

Berenschot geeft een stevig signaal af over de kwaliteit van de ondersteunende diensten. De overhead is volgens hen te krap bezet. Dit heeft een grote impact op de huidige en toekomstige kwaliteit van de primaire processen.

Met die bril op is deze uitwerking ook vormgegeven. Waar is de krapte van de ondersteunende diensten zo nijpend dat dit een direct effect heeft op het primair proces? Welke risico's zijn dit? Welke voorbeelden uit de praktijk tonen dit risico aan? En welke investering helpt om dit risico te verlagen?

Samengevat zijn er vijf belangrijke risico's die de organisatie nu loopt als het gaat om de ondersteunende diensten:

1. Afnemende kwaliteit van het primaire proces
2. Onbetrouwbare en onvolledige data
3. Geen anticipatie op wet- en regelgeving en grote ontwikkelingen
4. Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten
5. Grote kans op datalekken

Hierna wordt ieder risico uitvoeriger beschreven. Onder elke beschrijving staat welke investering hiervoor nu nodig lijkt te zijn om dit risico te verlagen, onderverdeeld in structurele investeringen en incidentele investeringen.

Afnemende kwaliteit primair proces

Praktijkvoorbeelden

Door schaarste op de arbeidsmarkt is het in toenemende mate lastig om goed personeel aan te trekken. Dit vraagt expertise van P&O-adviseurs die weten hoe vacatures toch ingevuld kunnen worden, of welke andere inrichtingsvormen mogelijk zijn. Door het ontbreken van deze capaciteit blijven vacatures voor (jeugd)artsen regelmatig maanden open staan, waardoor minder consulten uitgevoerd kunnen worden.

Bij het introduceren van een nieuwe hoogwerker wordt een aantal enthousiaste vrijwilligers opgeleid om met dit voertuig repressief te kunnen optreden. Een aantal maanden later loopt een medewerker tijdens een inzet fysiek letsel op. Bij het opvolgende onderzoek wordt in de personeelsadministratie ontdekt dat de medewerker niet door de werkgever aangewezen is om daadwerkelijk met het voertuig repressief te mogen optreden. Omdat het uitoefenen van de functie geen verschil maakte voor diens uitbetaling was het niemand opgevallen. De verzekering weigert om uit te keren en het vertrouwen van de vrijwilligers in de organisatie loopt schade op.

De dienstverlening van de ondersteunende diensten schiet op een aantal cruciale vlakken tekort ten aanzien van de behoeften van het primair proces. Een basisvoorziening zoals GEO is bij Veiligheidsregio Fryslân nog niet ingericht. Informatie op het gebied van bluswater, incidenten en evenementen zijn niet aan elkaar gekoppeld en niet zichtbaar op een kaart. Informatie die van pas kan komen bij incidenten, zoals recent de giftige stoffen bij metaalhandel De Horne of de containercalamiteit.

Deze hiaten worden op verschillende manieren ingevuld. Waar de nood het hoogst is, springen medewerkers uit het primair proces in de gaten die ontstaan. Dit gaat automatisch ten koste van hun bezetting op de primaire taken. Daar komt bij dat zij langer over deze taak doen dan een professional, met een eindresultaat van lagere kwaliteit, waardoor inefficiëntie en ineffectiviteit ontstaat.

Aan de andere kant werkt een deel van de medewerkers binnen Bedrijfsvoering structureel over om de kwaliteit van de dienstverlening op een minimaal peil te houden. Dit brengt een vergrote kans op fouten met zich mee. Daarnaast neemt de kans op verzuim toe.

Berenschot constateerde ook een rem op klantcontacten. Medewerkers binnen Bedrijfsvoering nemen een reactieve houding aan, waardoor de werkdruk in ieder geval niet vergroot, en het hoofd nog net boven water te houden is. Het primaire proces krijgt zo op grote thema's als het anticiperen op het verloop van vrijwilligers en de verandering van de jeugdgezondheidszorg nu niet de ondersteuning die nodig is.

Afnemende kwaliteit primair proces (structureel)	2020	2021	2022	2023
GEO-applicatie	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
GIS-specialist	€ 40.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
Uitval personeel facilitair bedrijf	€ 30.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Re-integratiecoach	€ 22.500	€ 45.000	€ 45.000	€ 45.000
Ondersteuning HRM	€ 0	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Corporate en interne communicatie	€ 0	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Totaal structureel	€ 92.500	€ 355.000	€ 355.000	€ 355.000

Afnemende kwaliteit primair proces (incidenteel)	2020	2021	2022	2023
Inrichtingskosten GEO-applicatie	€ 75.000	€ 75.000	€ 0	€ 0
Projectondersteuning	€ 17.500	€ 35.000	€ 17.500	0
Kernregistraties inrichten (personeel, objecten, incidenten, vakbekwaamheid, evenementen)	€ 62.500	€ 125.000	€ 62.500	€ 0
Totaal incidenteel	€ 155.000	€ 235.000	€ 80.000	€ 0

Onbetrouwbare en onvolledige data

Praktijkvoorbeelden

De gemeente geeft aan de brandweer door dat een aantal wegen niet beschikbaar is tijdens een bepaalde periode door wegwerkzaamheden. Een maand later breekt in een achterliggende straat een woningbrand uit, maar tijdens het aanrijden van de 1^e TS blijkt de informatie niet op de TS aanwezig te zijn. De eenheid rijdt zich vast en komt onnodig verlaat aan bij het incident.

Tijdens een calamiteit bij een bedrijf heeft de veiligheidsregio kennis en informatie in huis, zoals planvorming, adviezen en vergunningen. Deze kennis en informatie is nu niet 'met één druk op de knop' beschikbaar. Crisisfunctionarissen moeten handmatig op zoek naar betrouwbare informatie, dit duiden en analyseren. Besluitvorming binnen de crisisorganisatie en de advisering aan het bevoegd gezag duurt daarmee langer dan gewenst in deze acute situatie.

Data spelen een steeds grotere rol in de dienstverlening van Veiligheidsregio Fryslân. Daarbij is het van belang dat deze data tijdig, juist en volledig zijn. Door de steeds complexer wordende informatiehuishouding is het nu niet mogelijk om op tijd over de juiste data te beschikken. Wat is de geschiedenis van het object waar nu een brand woedt? Welke wegonderbrekingen zijn er? Informatie die nu niet op het juiste moment beschikbaar is, waardoor kostbare tijd verloren gaat, het uitwisselen van informatie aan ketenpartners beperkt is en kwaliteit van besluitvorming afneemt.

Daar komt bij dat er geen eenduidige definitiebepaling van data wordt gebruikt. Door het ontbreken van ondersteuning en sturing hierop is het de vraag of de informatiewaarde van de data juist is. Niet alleen heeft dit invloed op de besluitvorming, maar ook is er geen mogelijkheid om op basis van betrouwbare data te leren en te anticiperen en trends op het gebied van veiligheid en gezondheid te ontdekken. Dit vergroot de kans dat inwoners van Fryslân niet die hulp krijgen die ze eigenlijk wel zouden moeten krijgen.

Door de gebrekkige bezetting kan het team Informatiemanagement beperkt en alleen voor de korte termijn faciliteren in kleinschalige oplossingen. Met het ontbreken van de capaciteit om hier integraal naar te kijken, groeit de kans op fouten, inefficiëntie en verlies van functionaliteit, inclusief een steeds verder oplopend bedrag aan herstelschade.

Onbetrouwbare en onvolledige data	2020	2021	2022	2023
Data-analist	0	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Gegevensmanager	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Architect	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Datagestuurde procesoptimalisatie	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal structureel	€ 112.500	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000

Geen anticipatie op wet- en regelgeving en grote ontwikkelingen

Praktijkvoorbeelden

De positie van de brandweervrijwilliger staat onder druk. De impact van de verwachte wijziging in dienstverbanden is groot, zowel voor de vrijwilligers als voor de organisatie. De potentiële extra kosten zijn € 2,1 miljoen. Tegelijkertijd ontstaat het risico dat vrijwilligers afhaken, omdat een wijziging van het dienstverband meer verplichtingen en fiscale nadelen met zich mee kan brengen. Met als gevolg dat de paraatheid in het geding komt en de brandweezorg onder druk komt te staan. Een dergelijk vraagstuk vraagt om het vroegtijdig signaleren van landelijke ontwikkelingen en het inventariseren van mogelijke scenario's. Zo kan direct geanticipeerd worden wanneer besluitvorming helder is. Deze mogelijkheid is er nu niet, waardoor de kans dat het risico zich in zijn volste omvang voordoet, alleen maar toeneemt.

Momenteel is er de nodige commotie rond de nieuwe wet BIG II. Wanneer deze in de voorgestelde vorm wordt ingevoerd, heeft dit grote gevolgen voor de verpleegkundige functies binnen de GGD. Dit vraagt om het inventariseren van mogelijke scenario's, zodat bij een definitieve vaststelling van de wet het direct mogelijk is om te anticiperen. De capaciteit om dit voor te bereiden ontbreekt, waardoor de GGD niet optimaal voorbereid is op een dergelijke wetswijziging.

Landelijk staat er een aantal belangrijke ontwikkelingen voor de deur die een directe impact hebben op de werknemers van de veiligheidsregio. Denk aan een nieuwe manier van werken als gevolg van de Omgevingswet. De flexibilisering van de brandweerorganisatie. Tweede loopbaanbeleid. Maar ook andere grote ontwikkelingen, zoals het verloop van vrijwilligers, de schaarste op de arbeidsmarkt en interne mobiliteit, vragen deskundige advisering.

De huidige bezetting van de ondersteuning is nodig om de reguliere taken uit te voeren. Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving worden wel gesignaleerd, maar er is geen ruimte om deze tijdig te implementeren in de administraties. Daar komt bij dat de middelen niet aanwezig zijn om belangrijke informatie te delen met brandweervrijwilligers en GGD-medewerkers, die op meer dan 115 verschillende locaties in de provincie werken. Dit verhoogt het risico op fouten, maar bovenal de druk op het hebben en houden van goed personeel en voldoende vrijwilligers.

Geen anticipatie wet- en regelgeving (structureel)	2020	2021	2022	2023
Financiële en personeels- en salarisadministratie	€ 0	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Ontwikkeling P&O	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Krapte financieel advies	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal structureel	€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000

Geen anticipatie wet- en regelgeving (incidenteel)	2020	2021	2022	2023
Impuls interne communicatie	0	€ 50.000	€ 50.000	0
Totaal incidenteel	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	0

Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten

Praktijkvoorbeelden

Een belangrijke schakel in het werkproces om te komen tot toetsing van bouwplannen is team Documentatie Informatie en Voorlichting (DIV). De capaciteit van dit team is dusdanig beperkt dat hun werkvoorraad steeds ophoogt, wat deze schakel kwetsbaar maakt. Toetsingsaanvragen van gemeenten kunnen zo niet binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld.

Vorig jaar constateerde de Belastingdienst dat Veiligheidsregio Fryslân niet de juiste werkgeverspremies had afgedragen. Dit leidde tot een terugbetaling van ruim € 600.000. Uit de analyse naar de oorzaak bleek dat de interne controle met de huidige bemensing niet goed te realiseren is.

Op een aantal terreinen in de organisatie is de bezetting dusdanig krap dat deze ontoereikend is geworden voor het goed uitvoeren van de basistaken. Door een minimale bezetting leidt iedere tegenslag acuut tot een bijna onoverbrugbare achterstand. Bij DIV en personeels- en salarisadministratie doen zich daardoor nu al onrechtmatigheden voor.

Hetzelfde geldt bij inkoop. Door de sterke operationele focus ontbreekt de mogelijkheid om deugdelijk leveranciers- en contractmanagement te organiseren. Een logisch gevolg is dat de accountant de afgelopen jaren een aantal onrechtmatigheden heeft geconstateerd als het gaat om inkoop van ICT en meubilair.

Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten (structureel)	2020	2021	2022	2023
Externe kwaliteitscontrole personeels- en salarisadministratie	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Totaal structureel	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000

Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten (incidenteel)	2020	2021	2022	2023
Uitbreiding formatie DIV	€ 27.500	€ 55.000	€ 55.000	€ 27.500
Investeren leveranciers- en contractmanagement	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	0
Totaal incidenteel	€ 65.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 27.500

Grote kans op datalekken

Praktijkvoorbeelden

Werken op locatie brengt vele voordelen met zich mee. De uitvoering is daarmee dichterbij de doelgroep, wat de resultaten ten goede komt. De keerzijde is echter dat de risico's op verlies van of onbevoegde toegang tot (gevoelige) informatie ook groter worden. Onze informatiebeveiliging is nu dusdanig dat niet gegarandeerd kan worden dat onbevoegden geen toegang hebben tot deze gevoelige informatie.

Ouders en kinderen hebben recht op inzage in hun dossier. Onderdeel van dit recht is dat zij kunnen zien welke GGD-medewerkers dit dossier hebben ingekeken. Omdat er nu geen controle op logging plaatsvindt, kan de organisatie aan deze wettelijke verplichting niet voldoen.

Het onderwerp 'digitale weerbaarheid' is op dit moment een actueel thema in overheidslân. De nadruk wordt gelegd op de grote verantwoordelijkheid van gemeenten om hun informatievoorziening te beveiligen en veilig te houden. Veiligheidsregio Fryslân heeft hier als gemeenschappelijke regeling ook een verantwoordelijkheid in.

Daarnaast is vanaf mei 2018 de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De implementatie van deze verordening vraagt veel van de organisatie. Verwerkingsovereenkomsten moeten opgesteld en vastgesteld worden, bestaande verwerkingen moeten gedocumenteerd zijn en processen moeten aangepast zijn. Vooral bij de GGD, met ruim 180.000 klantcontacten, is het essentieel dat hier zorgvuldig met data wordt omgegaan.

Ook is het verplicht om op een aantal processen een zogenaamde Privacy Impact Assessment uit te voeren. Hiervoor ontbreekt nu de capaciteit. Ditzelfde geldt voor het verbeteren van gebrekkig functionerende systemen waar persoonsgegevens onderdeel van uitmaken. Door het ontbreken van capaciteit blijven dergelijke systemen langer in de lucht dan wenselijk is. Op beleidsniveau is Veiligheidsregio Fryslân 'AVG-proof', maar het doorvoeren hiervan naar de dagelijkse praktijk is met de huidige formatie niet uit te voeren.

Grote kans op datalekken (structureel)	2020	2021	2022	2023
Privacy-officer	€ 37.500	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Securitysoftware	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Identiteits- en toegangssoftware	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Totaal structureel	€ 37.500	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000

Grote kans op datalekken (incidenteel)	2020	2021	2022	2023
Functioneel beheer	€ 30.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 30.000
Totaal incidenteel	€ 30.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 30.000

Samengevat

De financiële impact van bovenstaande uitwerking is dan als volgt:

Samenvatting structurele risico's	2020	2021	2022	2023
Afnemende kwaliteit van het primaire proces	€ 92.500	€ 355.000	€ 355.000	€ 355.000
Onbetrouwbare en onvolledige data	€ 112.500	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000
Geen anticipatie op wet- en regelgeving en grote ontwikkelingen	€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	150.000
Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Grote kans op datalekken	€ 37.500	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000
Totaal structureel	€ 295.000	€ 995.000	€ 995.000	€ 995.000

Samenvatting incidentele risico's	2020	2021	2022	2023
Afnemende kwaliteit van het primaire proces	€ 155.000	€ 235.000	€ 80.000	€ 0
Onbetrouwbare en onvolledige data	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Geen anticipatie op wet- en regelgeving en grote ontwikkelingen	€ 0	€ 50.000	€ 50.000	€ 0
Grote kans op grove rechtmatigheidsfouten	€ 65.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 27.500
Grote kans op datalekken	€ 30.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 30.000
Totaal incidenteel	€ 250.000	€ 475.000	€ 320.000	€ 57.500

Informatiemanagement op orde brengen

Aanleiding

Eén van de bevindingen van Berenschot is de stagnerende doorontwikkeling van informatiemanagement (IM). Vooral in de primaire processen liggen mogelijkheden om processen te automatiseren en efficiënter te maken. Tegelijkertijd wordt het belang van data steeds groter bij de dagelijkse werkzaamheden. Echter, de capaciteit om dit te ondersteunen en te concretiseren ontbreekt.

Berenschot deed daarom de aanbeveling om – verspreid over twee of drie jaar – € 300.000 tot € 500.000 te investeren in de concretisering van het VRF-brede informatiebeleidsplan. Een plan dat beschrijft wat de primaire processen de komende jaren nodig hebben op het gebied van informatiemanagement en welk applicatielandschap nodig is om dit te realiseren. Het plan zal vervolgens leiden tot uitgewerkte plannen voor de komende jaren.

Slimme inzet van data en technologie

Veiligheidsregio Fryslân staat vanuit zijn netwerkfunctie middenin de maatschappij. Ontwikkelingen volgen elkaar steeds sneller op, in een samenleving die meer en meer digitaal verbonden is. Aanhaken bij deze ontwikkeling is nodig om als veiligheidsregio onze kerntaken te blijven uitvoeren in een snel veranderende wereld. Binnen de primaire processen zijn de eerste stappen gezet om informatie gestuurd te kunnen werken. Een ontwikkeling die ook in de meerjarenbeleidsplannen een prominente plek heeft gekregen.

De huidige informatievoorziening is niet toereikend om deze ontwikkeling te ondersteunen. Hierdoor krijgen inwoners van Fryslân nu niet de noodzakelijke en meest effectieve hulp en zorg. Het uitblijven van investeringen zorgt ervoor dat deze achterstand alleen maar groeit.

Integraal plan

Door integraal te onderzoeken welke investeringen nodig zijn voor zowel Gezondheid als Veiligheid op het gebied van informatiemanagement, is het wellicht mogelijk om efficiencywinst te halen. Immers, ondanks dat de inhoud van vragen en wensen kan variëren, kan de onderliggende proces- of systeembehoefte wel overeenkomen. Zo kan de investering beperkt blijven, terwijl de impact op een veilig en gezond Fryslân toeneemt.

De aanbeveling van Berenschot wil Veiligheidsregio Fryslân daarom opvolgen door het maken van een integraal informatiebeleidsplan (IM-plan). Hierin staan de gewenste inhoudelijke investeringen, de benodigde organisatorische zaken, de impact op de architectuur en welke acties ondernomen moeten worden om de gebruiker te faciliteren. Bij het opstellen van het IM-plan moet er aandacht zijn voor cultuur, samenwerking, afstemming en integrale afweging. Gelet op de complexiteit van deze opdracht is het gewenst om incidenteel te investeren in een procesbegeleider, die ondersteunt en adviseert bij het opstellen van het IM-plan.

Businesscases

De verwachting is dat het IM-plan leidt tot een aanvullende vraag om te investeren. Voor de realisatie van elk onderwerp/project uit het IM-plan is een beknopte businesscase nodig om te kijken wat de investering oplevert, bijvoorbeeld in kwaliteit of in geld. Hier zijn, wat het dagelijks bestuur betreft, twee varianten mogelijk:

Variante 1: Vasthouden aan het oorspronkelijke plan, waarin businesscases eerst volledig worden uitgewerkt, waarna ze de komende jaren afzonderlijk ter besluitvorming aan het bestuur worden

voorgelegd. De definitieve investering is onzeker, maar gebaseerd op een zorgvuldige besluitvorming, aangezien de plannen in detail zijn uitgewerkt.

Variante 2: Een inschatting doen van de globale kosten van de businesscases, deze meenemen in de kaderbrief en de organisatie de opdracht geven om binnen dit budget toekomstige businesscases te organiseren. Dit zorgt voor duidelijkheid vooraf en daarmee rust in de gemeentelijke begrotingen voor de komende jaren. Daarnaast kan de organisatie eerder beginnen met het op orde brengen van informatiemanagement.

Het dagelijks bestuur wil graag advies over bovenstaande, voordat het een definitief voorstel opneemt in de kaderbrief.

Uitwerking mogelijke businesscases in de bijlage

Veiligheidsregio Fryslân voorziet dat de komende jaren investeringen nodig zijn op een aantal onderwerpen. In bijlage 1 zijn deze onderwerpen geïventariseerd en uitgewerkt om een beeld te geven van de businesscases die te verwachten zijn. Deze eerste inventarisatie laat zien dat een investering van € 1,2 miljoen structureel voldoende is om de belangrijkste businesscases te kunnen uitvoeren en zo een belangrijke inhaalslag te maken op het gebied van informatiemanagement.

Voorstel algemeen bestuur

Gelet op de hoeveelheid aan mogelijkheden, de ontwikkelsnelheid van het aanbod van de markt en de complexiteit van de materie is het wenselijk om begin 2020 te starten met de ontwikkeling van het IM-plan. Zo kunnen de eerste resultaten eind 2020 gepresenteerd worden en gaat niet nog meer tijd verloren. Vandaar dat het dagelijks bestuur een afzonderlijk voorstel aan het algemeen bestuur voorbereidt om in december alvast incidentele middelen beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van het IM-plan.

Informatiemanagement op orde brengen	2020	2021	2022	2023
Ondersteuning en advisering concretisering IM-plan	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0
Totaal incidenteel	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0

Informatiemanagement op orde brengen	2020	2021	2022	2023
Businesscases, variant 1	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Businesscases, variant 2	€ 545.000	€ 1.563.000	€ 1.399.000	€ 1.209.000
Totaal structureel	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

Taakstelling Bedrijfsvoering

Het bestuur heeft in 2015 Veiligheidsregio Fryslân extra middelen gegeven, met daaraan gekoppeld een taakstelling voor hetzelfde bedrag in vier jaar tijd. Dit houdt in dat er vanaf 2020 € 310.000 minder budget beschikbaar is voor de bedrijfsvoering. Hiermee wordt de druk op de organisatie nog groter.

Dit betekent ook dat op de plekken waar de nood het hoogst was, en waar al noodverbanden zijn aangelegd, nog meer formatie moet worden ingeleverd. Hierdoor wordt het bijvoorbeeld onmogelijk om de website actueel te houden. Of om de organisatie van de bedrijfshulpverlening op peil te houden. Of om reguliere P&O-ondersteuning te bieden op zaken als werving en selectie en de wet Poortwachter. Dit brengt een verhoging van de risico's met zich mee rond uitval van personeel, fouten en het niet voldoen aan wet- en regelgeving.

Nu vindt definitieve besluitvorming over de toekenning van eventuele aanvullende middelen plaats bij de vaststelling van de begroting 2021. Dit is eind juni 2020. Strikt genomen geldt de taakstelling in 2020 vanaf januari. Om in ieder geval de periode tot het moment van definitieve besluitvorming te overbruggen volgt, net als voor het IM-plan, een afzonderlijk voorstel aan het algemeen bestuur in december om incidentele middelen beschikbaar te stellen.

Verdere afbouw ondersteunende diensten	2020	2021	2022	2023
Taakstelling terugdraaien	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000
Totaal	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000

Samenvatting

Totaalsamenvatting

Hieronder treft u de optelling van de vier onderdelen in twee varianten:

Variante 1: exclusief businesscases; deze volgen later in separate voorstellen

Variante 2: inclusief een structureel bedrag voor businesscases die daarna worden uitgewerkt

Voor beide varianten geldt dat de investering belangrijke risico's beperkt, achterstallig onderhoud repareert en de bedrijfsvoering van Veiligheidsregio Fryslân in staat stelt om de ondersteuning van de brandweezorg, publieke gezondheidszorg en crisisbeheersing op orde te houden.

De gevolgen van beide varianten voor iedere gemeente afzonderlijk staan in bijlage 2.

Samenvatting variant 1 (businesscases volgen later separaat)	2020	2021	2022	2023
Investering risico's structureel	€ 295.000	€ 995.000	€ 995.000	€ 995.000
Investering risico's incidenteel	€ 250.000	€ 475.000	€ 320.000	€ 57.500
Informatiemanagement op orde brengen	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0
Taakstelling terugdraaien	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000
Totaal structureel	€ 1.055.000	€ 1.980.000	€ 1.625.000	€ 1.362.500

Samenvatting variant 2 (incl. structureel bedrag businesscases)	2020	2021	2022	2023
Investering risico's structureel	€ 295.000	€ 995.000	€ 995.000	€ 995.000
Investering risico's incidenteel	€ 250.000	€ 475.000	€ 320.000	€ 57.500
Informatiemanagement op orde brengen	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0
Investering businesscases	€ 545.000	€ 1.563.000	€ 1.399.000	€ 1.209.000
Taakstelling terugdraaien	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000	€ 310.000
Totaal structureel	€ 1.600.000	€ 3.543.000	€ 3.024.000	€ 2.571.500

Bijlage 1: Voorziene businesscases

In deze bijlage zijn onderwerpen geïnventariseerd en uitgewerkt om een beeld te geven van de businesscases die naar verwachting zullen voortkomen uit het IM-plan. Deze inventarisatie kan helpen om gevoel te krijgen bij de investeringen voor de komende jaren en de verbeteringen die hiermee gerealiseerd worden.

De financiële samenvatting van de te verwachten businesscases die hieronder worden toegelicht, is als volgt:

Businesscase	2020	2021	2022	2023
Ontwikkelingen GGD	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Zaaksysteem VRF	€ 50.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000
Datawarehouse VRF	€ 0	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Samen 24/7 Paraat Brandweer	€ 150.000	€ 379.000	€ 326.000	€ 326.000
Inzicht in geleverde brandweezorg	€ 25.000	€ 204.000	€ 153.000	€ 153.000
Datagedreven en informatiegestuurde crisisorganisatie	€ 120.000	€ 550.000	€ 490.000	€ 300.000
Totaal	€ 545.000	€ 1.563.000	€ 1.399.000	€ 1.209.000

Ontwikkelingen GGD

Binnen de GGD zien we de komende jaren ontwikkelingen op ons afkomen op het gebied van Persoonlijke Gezondheidsomgevingen, digitaliseren van arbeid en samenwerking met onze ketenpartners. Op dit moment is er vooral behoefte aan middelen en ruimte om te onderzoeken wat dit vraagt qua investering en ondersteuning op het gebied van informatiemanagement. Vanaf 2020 zijn we in ieder geval wettelijk verplicht om onze dossiers met gezondheidsgegevens *realtime* beschikbaar te stellen. Hiervoor hebben we een aansluiting op Persoonlijke Gezondheid Omgevingen via de MedMij standaard nodig. Daarnaast moeten gegevens in de dossiers kwalitatief en op B1-niveau zijn beschreven, zodat ze in begrijpelijke taal richting ouders/cliënten kunnen worden ontsloten. Onze inschatting is dat we met een structureel bedrag van € 200.000 voldoende mogelijkheden hebben om een goede invulling aan de genoemde ontwikkelingen te kunnen geven.

Ontwikkelingen GGD	2020	2021	2022	2023
Ontwikkelingen GGD	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000

Zaaksysteem VRF

Een belangrijk doel van de Omgevingswet is het bereiken en behouden van een gezonde en veilige leefomgeving. Daarmee raakt deze wet de kern van de taken van de veiligheidsregio. De Omgevingswet vergt een ketensamenwerking van betrokken overheidsorganisaties. Om hieraan te kunnen voldoen en het bevoegd gezag adequaat te kunnen adviseren, is het van belang om over een goed zaaksysteem te beschikken. Zaakgericht werken draagt bij aan een goede bedrijfsvoering. Het huidige systeem voldoet niet aan de gestelde eisen. Zo kan het niet communiceren met het toekomstige Digitale Stelsel Omgevingswet. Vandaar dat een investering in een verbeterd zaaksysteem noodzakelijk is.

Zaaksysteem	2020	2021	2022	2023
Zaaksysteem	€ 50.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000

Datawarehouse VRF

Informatie wordt nu op verschillende plekken in de organisatie in verschillende systemen vastgelegd. Iedere vraag van een gemeente, een journalist of een inwoner die betrekking heeft op meerdere informatiebronnen is daarmee een arbeidsintensieve en foutgevoelige exercitie. Door de groei van het gebruik van data dijt dit steeds meer uit en worden de kosten voor het genereren van informatie steeds hoger. Een investering in een datawarehouse voorkomt dit productieverlies. Een voorziening die gelet op de groei van het gebruik van data en digitale systemen in de toekomst onvermijdelijk gaat zijn.

Datawarehouse	2020	2021	2022	2023
Datawarehouse	€ 0	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000

Samen 24/7 Paraat: paraatheidsmonitor, slimme pagers, roostersysteem & SPP

Een organisatie gebouwd op vrijwilligers kan alleen 24/7 paraat kan zijn door in een netwerk te opereren. Je kunt immers niet van vrijwilligers verwachten dat zij altijd beschikbaar zijn. Ook weten we dat de paraatheid overdag op sommige plekken in Fryslân een uitdaging is, omdat de vrijwilligers niet in hun woonplaats werken. Het is noodzakelijk dat een post dan kan rekenen op de hulp van een buurpost, op een vrijwilliger van een andere post of een beroepsmedewerker die werkt in het verzorgingsgebied van die post. De posten, vrijwilligers en beroepsmedewerkers vormen samen het netwerk dat nodig is om nu én in de toekomst goede en de snelste brandweezorg te bieden. Inzicht in beschikbaarheid van vrijwilligers, beroepsmedewerkers en voertuigen is hierbij onontbeerlijk.

Het doel is om proactiever te kunnen reageren en anticiperen op te verwachten onderbezetting en ook sneller te kunnen reageren op onderbezetting na alarmering. Hiervoor is een paraatheidsmonitor met *realtime* inzicht in de paraatheid van de vrijwilligers en de inzetbaarheid van het materieel noodzakelijk. Een beschikbaarheidssysteem met een terugmeldfunctie draagt hieraan ook bij. Om de juiste werkwijze en het systeem hiervoor te bepalen lopen er pilots met slim alarmeren bij acht brandweerposten. We testen de koppeling tussen het systeem en Meldkamer Noord-Nederland, monitoren het effect op de responstijd en de ervaringen van de vrijwilliger.

Om slagvaardig te blijven in de toekomst moeten we via werven en opleiden tijdig anticiperen op uitstroom van vrijwilligers. Hiervoor zijn een Strategische Personeelsplanning (SPP) voor vrijwilligers en een heldere strategie nodig. Als SPP wordt verankerd in de bedrijfsvoering is het een middel dat leidt tot optimale personele bezetting binnen de brandweerorganisatie nu én in de toekomst.

Samen 24/7 paraat	2020	2021	2022	2023
Paraatheidsmonitor onderzoek- en ontwikkelkosten + licenties	€ 0	€ 60.000	€ 30.000	€ 30.000
Slimme pagers en roostersysteem afschrijving, licenties en verbindingen + backoffice paging en paraatheid	€ 116.000	€ 315.000	€ 292.000	€ 292.000
Strategische Personeelsplanning vrijwilligers ontwikkelkosten + beheer, koppelingen en datamodel	€ 34.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
Totaal	€ 150.000	€ 379.000	€ 326.000	€ 326.000

Inzicht in geleverde brandweezorg: verantwoorden & leren

Onlangs heeft de minister gereageerd op het landelijke rapport Gebiedsgerichte opkomsttijden. Namens de 25 voorzitters van de besturen van de veiligheidsregio's is de minister verzocht om de in dat rapport beschreven systematiek van gebiedsgerichte opkomsttijden en de uitwerking daarvan te verwerken in het Besluit veiligheidsregio's (Bvr). De minister stemt onder een aantal randvoorwaarden in met dit verzoek. Om de goede informatiepositie van de gemeenteraad te borgen, dient deze

minimaal jaarlijks over de gerealiseerde brandweezorg (waaronder de opkomsttijden) in de betreffende gemeente te worden geïnformeerd. Inwoners, bedrijven en eigenaren van objecten in het gebied waarin de 18 minuten-norm niet kan worden gehaald, worden hierover actief geïnformeerd. Daarbij worden de redenen van de overschrijding besproken en de te nemen maatregelen om te komen tot een aanvaardbaar niveau van brandweezorg in het gebied bepaald. Vanuit het oogpunt van transparante verantwoording over de geleverde brandweezorg moeten de opkomsttijden van alle brandweereenheden worden geregistreerd.

Bovenstaande vormt voor de minister een noodzakelijke basis om tot aanpassing van regelgeving over te gaan. Op deze wijze blijft het huidige niveau van brandweezorg voor de burgers van Nederland minimaal beschikbaar en werken we tegelijkertijd toe naar een systeem waarin meer transparantie en informatie naar besturen, burgers en bedrijven mogelijk is. Op dit moment is de registratie van Brandweer Fryslân van onvoldoende kwaliteit om goed te kunnen rapporteren over onze geleverde brandweezorg. Technische ondersteuning voor de verbetering van de statistieken en registratie plus analyse van incidenten is hiervoor noodzakelijk. Dit stelt ons ook in staat om meer te leren van incidenten en ons als lerende organisatie te ontwikkelen.

Inzicht in geleverde brandweezorg	2020	2021	2022	2023
Ontwikkelkosten verbetering statistieken, aanschaf hardware positiebepaling voertuigen, kapitaalslasten en licentie op fleetmanagement	€ 25.000	€ 113.000	€ 62.000	€ 62.000
Beheer + data-analyse	€ 0	€ 91.000	€ 91.000	€ 91.000
Totaal	€ 25.000	€ 204.000	€ 153.000	€ 153.000

Een datagedreven en informatiegestuurde crisisorganisatie

Onder invloed van technologische ontwikkelingen neemt het belang van informatie alleen maar toe en ontstaan er nieuwe kansen. Business intelligence en data-analyses leveren bijvoorbeeld steeds vroeger en nauwkeuriger inzicht in risico's en dreigingen, maken kwetsbaarheden zichtbaar, vergroten de kans van veiligheidsregio's om (burger)hulp te mobiliseren en kunnen een veilige inzet van hulpverleners en voertuigen faciliteren. Onder andere het Veiligheidsberaad geeft aan dat de veiligheidsregio's daarvoor nog een stap moeten maken in het duiden van de beschikbare data en het omvormen tot kwalitatief hoogstaande, toepasbare informatie. In ons eigen beleidsplan hebben we in het verlengde daarvan aangegeven data en technologie slim in te willen zetten. Met drie organisatorische en technologische ontwikkelingen geven we hier invulling aan.

Veiligheids Informatiecentrum Noord-Nederland

Het Veiligheidsinformatiecentrum Noord-Nederland (VINN) houdt continu in de gaten wat er in onze regio speelt en leeft. Verzamelde en verrijkte (veiligheids-)informatie willen wij continu en snel beschikbaar kunnen stellen aan onze (crisis)organisatie, bestuur, partners en samenleving. Het verbinden, duiden, analyseren en beschikbaar maken van data leidt tot inzichten die bestuurlijk en operationeel kunnen worden benut voor strategie en effectieve besluitvorming in de dagelijkse situatie (het continu veiligheidsbeeld) en tijdens incidenten (de acute informatievoorziening).

Ontwikkeling virtuele assistent: beslissingsondersteuning tijdens crises

Kunstmatige intelligentie wordt in het rapport 'Risico's voor de toekomst' van de Raad Directeuren Veiligheidsregio beschreven als een tot nu toe onbenutte kans voor veiligheidsregio's. Mede daarom werken we sinds 2018 – met subsidie van het ministerie van J&V – aan een prototype voor een virtuele assistent. Dit is een innovatieve applicatie die de crisisorganisatie helpt bij beeldvorming en oordeelsvorming. De applicatie maakt gebruik van databronnen en is met behulp van kunstmatige intelligentie in staat al deze bronnen te analyseren en daar een rode draad uit te halen. Besluiten van

een crisisteam vinden plaats op basis van suggesties die het systeem doet en niet alleen meer op de ervaringen van de aanwezige crisisfunctionarissen. Vanwege het vernieuwende karakter zijn er op dit moment geen vergelijkbare beslissingsondersteuningssystemen voor de crisisorganisatie beschikbaar. Daarom willen we het prototype naar een volwassen niveau brengen.

Realtime risicobeeld: continu zicht op risico's

De huidige technologische ontwikkelingen maken het mogelijk om nauwkeuriger inzicht in risico's en dreigingen te krijgen. Nu actualiseert iedere veiligheidsregio eenmaal per vier jaar het regionaal risicoprofiel. Het profiel geeft een indicatie van de risico's waar wij ons als regio op kunnen voorbereiden. Tegelijkertijd biedt het geen inzicht in hoe die risico's zich in een beleidsperiode ontwikkelen. Daarom heeft het relatief weinig waarde in de dagelijkse aansturing van de veiligheidsregio. Dat zou moeten veranderen, omdat onze samenleving als geheel steeds meer realtime wordt. Een realtime risicobeeld stelt ons in staat te anticiperen op risico's (en hun onderlinge samenhang). Zo bewegen we ons van reactief naar proactief en kan de impact van een (potentieel) incident al in een vroeg stadium worden beperkt.

De virtuele assistent en het realtime risicobeeld kunnen het VINN op termijn ondersteunen, omdat een deel van de werkzaamheden er mogelijk mee geautomatiseerd kan worden.

Datagedreven en informatiegestuurde crisisorganisatie	2020	2021	2022	2023
Totaal	€ 120.000	€ 550.000	€ 490.000	€300.000

Bijlage 2: Bijdrage per gemeente

Variant 1, met onzekerheid over toekomstige businesscases

Gemeente	2020	2021	2022	2023
Achtkarspelen	€ 42.003	€ 78.830	€ 64.696	€ 54.245
Ameland	€ 11.430	€ 21.452	€ 17.606	€ 14.762
Dantumadiel	€ 27.566	€ 51.736	€ 42.460	€ 35.601
De Fryske Marren	€ 85.715	€ 160.867	€ 132.025	€ 110.698
Harlingen	€ 25.602	€ 48.049	€ 39.434	€ 33.064
Heerenveen	€ 79.782	€ 149.733	€ 122.887	€ 103.036
Leeuwarden	€ 206.403	€ 387.372	€ 317.919	€ 266.563
Noardeast-Fryslân	€ 73.428	€ 137.809	€ 113.100	€ 94.830
Ooststellingwerf	€ 41.048	€ 77.039	€ 63.226	€ 53.013
Opsterland	€ 45.730	€ 85.825	€ 70.437	€ 59.059
Schiermonnikoog	€ 4.668	€ 8.762	€ 7.191	€ 6.029
Smallingerland	€ 86.789	€ 162.884	€ 133.680	€ 112.085
Súdwest-Fryslân	€ 145.900	€ 273.822	€ 224.728	€ 188.426
Terschelling	€ 12.232	€ 22.957	€ 18.841	€ 15.797
Tytsjerksteradiel	€ 49.573	€ 93.037	€ 76.356	€ 64.022
Vlieland	€ 4.653	€ 8.733	€ 7.168	€ 6.010
Waadhoeke	€ 73.047	€ 137.093	€ 112.513	€ 94.338
Weststellingwerf	€ 39.429	€ 74.000	€ 60.732	€ 50.922
Totalen	€ 1.055.000	€ 1.980.000	€ 1.625.000	€ 1.362.500

Variant 2, met een vooraf bepaalde investering voor businesscases informatiemanagement

Gemeente	2020	2021	2022	2023
Achtkarspelen	€ 63.701	€ 141.058	€ 120.394	€ 102.379
Ameland	€ 17.335	€ 38.386	€ 32.763	€ 27.861
Dantumadiel	€ 41.806	€ 92.576	€ 79.015	€ 67.191
De Fryske Marren	€ 129.994	€ 287.854	€ 245.688	€ 208.925
Harlingen	€ 38.828	€ 85.979	€ 73.384	€ 62.403
Heerenveen	€ 120.996	€ 267.931	€ 228.683	€ 194.463
Leeuwarden	€ 313.028	€ 693.161	€ 591.623	€ 503.095
Noardeast-Fryslân	€ 111.360	€ 246.595	€ 210.470	€ 178.976
Ooststellingwerf	€ 62.253	€ 137.853	€ 117.659	€ 100.054
Opsterland	€ 69.354	€ 153.575	€ 131.078	€ 111.465
Schiermonnikoog	€ 7.079	€ 15.679	€ 13.382	€ 11.379
Smallingerland	€ 131.623	€ 291.464	€ 248.768	€ 211.542
Súdwest-Fryslân	€ 221.270	€ 489.975	€ 418.202	€ 355.624
Terschelling	€ 18.551	€ 41.079	€ 35.062	€ 29.815
Tytsjerksteradiel	€ 75.182	€ 166.480	€ 142.093	€ 120.831
Vlieland	€ 7.057	€ 15.627	€ 13.339	€ 11.343
Waadhoeke	€ 110.782	€ 245.313	€ 209.378	€ 178.048
Weststellingwerf	€ 59.798	€ 132.415	€ 113.018	€ 96.107
Totalen	€ 1.600.000	€ 3.543.000	€ 3.024.000	€ 2.571.500

Berenschot

Toekomstbestendige overhead

Rapportage Veiligheidsregio Fryslân

Gert Jan Bosland
Simon Heesbeen
Floris van Dam

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Vraagstelling en uitgangspunten
- 3 Onze aanpak
- 4 Bevindingen
- 5 Conclusies en aanbevelingen

N.B. Overheadfuncties kunnen in de hele organisatie voorkomen. Als wij in deze rapportage spreken over 'bedrijfsvoering' of 'ondersteuning' bedoelen wij daarmee het VRF-onderdeel **bedrijfsvoering** bestaande uit de afdelingen Financiën & Administraties, Organisatie & Communicatie, Facilitair bedrijf en Informatiemanagement.

Berenschot

The background of the slide is a close-up photograph of laboratory glassware. In the foreground, several clear plastic test tubes with white caps are arranged in a row. Behind them, several glass petri dishes are visible, some containing cultures with various colors like pink, yellow, and orange. The lighting is bright, creating a clean and professional scientific atmosphere.

1

Inleiding

Achtergrond en aanleiding tot dit onderzoek

1. Inleiding

Vooraf: wat is overhead?

- In dit onderzoek ligt de focus op de overhead binnen VRF. Voor een zuivere discussie moet iedereen hier wel hetzelfde onder verstaan. En juist dat is vaak niet het geval, met (begrips)verwarring en discussie tot gevolg.
- Overhead definiëren wij als het geheel van functies dat **sturend** of **ondersteunend** is aan het 'primaire proces' van de organisatie.
- De overheadfuncties (zowel centraal als decentraal in het primaire proces) staan dus niet rechtstreeks ten dienste van de klant, maar leveren een indirecte bijdrage aan het functioneren van de organisatie.
- Wij maken hierbij een onderscheid tussen overheadformatie en -kosten. Zie tabellen voor nadere toelichting van beide begrippen.

Overheadformatie betreft medewerkers in volgende benchmarkfuncties

- *uitgedrukt als percentage van de totale formatie*

Directie, Management & Staf (DM&S)

Personeel & Organisatie (P&O)

Financiën & Administraties (F&A)

Informatisering & Automatisering (I&A)

Marketing, Communicatie & Kwaliteitszorg (MC&K)

Juridische Zaken (JZ)

Facilitaire Zaken (FZ)

Overheadkosten

- *uitgedrukt per formatieplaats van de gehele organisatie*

Personele kosten van het overheadpersoneel

Inhuurkosten voor overheardtaken (veelal op bovenstaande functies)

Uitbestedingskosten voor overheardtaken (o.a. ICT en administratie)

1. Inleiding

Vooraf: een gedeelde verantwoordelijkheid

- De discussie over overhead gaat vaak onterecht alleen over de omvang en niet ook over de toegevoegde waarde en kwaliteit.
- Overhead vervult namelijk een belangrijke functie binnen organisaties. Wij vergelijken het ook wel met de olie in de auto. Te veel is niet goed... maar te weinig ook niet.
- In onze visie zijn overhead en het primaire proces **samen** verantwoordelijk om te bepalen welke aard, omvang, kwaliteit en organisatie van de overhead nodig is om goede, betaalbare dienstverlening te kunnen aanbieden.
- Dit is vaak nog geen gemeengoed, maar wel randvoorwaardelijk voor een optimaal functionerend primair proces.

Berenschot

Vooraf: samen een realistische norm bepalen

- Berenschot bepaalt hierbij niet de norm voor een passende overhead, maar biedt richtlijnen voor overhead op basis van haar benchmarks.
- Als richtlijnen voor overhead hanteren wij of het ***gemiddelde*** (omvang van de overhead waar 50% op of onder zit) of het ***kwartiel*** (omvang waar 25% op of onder zit). Deze laatste richtlijn is meer ambitieus, maar nog steeds realistisch.
- Uitgangspunt is om samen te bepalen welke overhead nodig is om het primaire proces effectief en efficiënt te kunnen ondersteunen.
- Daarom is het essentieel dat overhead en het primaire proces elkaars wensen en belangen kennen, hierover afspraken maken en periodiek met elkaar in gesprek zijn.

1. Inleiding

Achtergrond

- De VRF hanteert geen directe koppeling tussen primair proces en overhead. Dit betekent dat bij groei of krimp van het primaire proces de omvang van de overhead niet mee verandert.
- Om periodiek te monitoren of de overhead nog passend is, neemt VRF vierjaarlijks deel aan een benchmarkonderzoek.
- De benchmark geeft de VRF inzicht in hoe de omvang van de overhead zich verhoudt tot het primaire proces. Tevens wordt deze verhouding vergeleken met een gemiddelde van een referentiegroep met vergelijkbare organisaties.
- Uit de laatste benchmark (2018, zie volgende sheet) bleek dat de overhead verder was gedaald, wat voor het dagelijks bestuur aanleiding was om te onderzoeken welke risico's dit met zich meebracht.

1. Inleiding

Achtergrond

- Berenschot heeft in 2014 en 2018 de omvang overhead van VRF in een benchmark onderzocht.
- Het overheadpercentage in 2018 bedroeg 17,6% van de totale formatie; in 2014 was dit 20%.
- Het aandeel overheadformatie binnen VRF is gedaald; in de referentiegroep is het nog steeds 22%.
- VRF heeft minder overheadformatie op alle rubrieken m.u.v. Informatisering & Automatisering.
- We zien vooral dalingen op het gebied van DM&S, F&A, Communicatie en FZ; stijging op I&A.

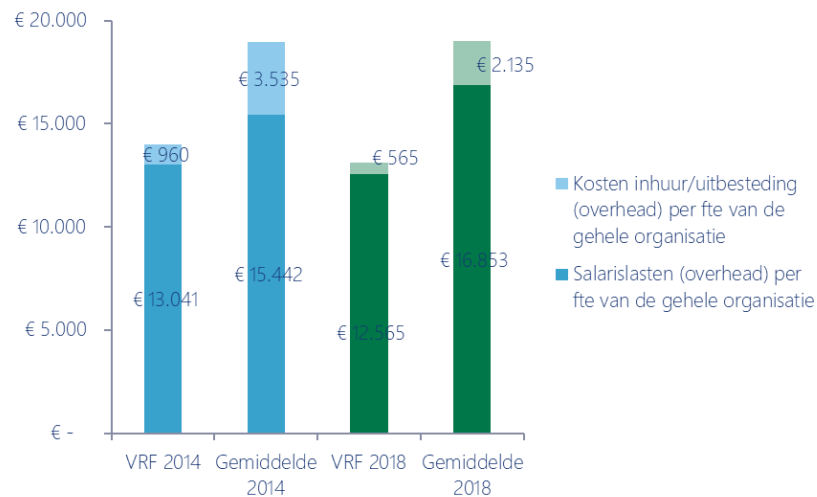
Overheadcategorie	VRF 2014	VRF 2018	Gemiddelde	Afwijking in %	Afwijking fte's
Directie, Management & Staf (DM&S)	8,2%	7,5%	8,5%	-12%	-6,8 fte
Personeel & Organisatie (P&O)	1,4%	1,5%	2,0%	-22%	-3,7 fte
Financiën & Control (F&C)	2,6%	2,0%	3,8%	-47%	-12,4 fte
Informatisering & Automatisering (I&A)	2,4%	2,9%	2,3%	26%	+4,3 fte
Marketing, Communicatie & Kwaliteitszorg (MC&K)	1,6%	0,8%	1,6%	-49%	-5,3 fte
Juridische Zaken (JZ)	0,2%	0,1%	0,4%	-65%	-1,5 fte
Facilitaire Zaken (FZ)	3,6%	2,7%	3,4%	-22%	-5,5 fte
Totale overhead	20,0%	17,6%	22,0%	-20%	-30,8 fte

1. Inleiding

Achtergrond

- Het aandeel overheadkosten per fte in 2018 ligt veel lager (-31%) dan gemiddeld in de referentiegroep.
- VRF heeft minder overheadkosten voor zowel personeel als inhuur/uitbesteding. Zie grafiek.
- Ook in 2014 bleek uit de benchmark dat VRF lagere overheadkosten had (€14.001 per formatieplaats) dan gemiddeld in de referentiegroep (€18.977).
- Het gemiddelde is de afgelopen jaren gelijk gebleven; het aandeel overheadkosten per fte van VRF is gedaald.
- Ondanks extra beschikbare middelen is het absolute verschil met de referentiegroep in 2014-2018 daardoor gestegen: van circa -2,7 miljoen naar -3,2 miljoen.
- De totale formatie van VRF is echter nagenoeg gelijk gebleven (in 2014: 537 fte; in 2018: 542 fte).

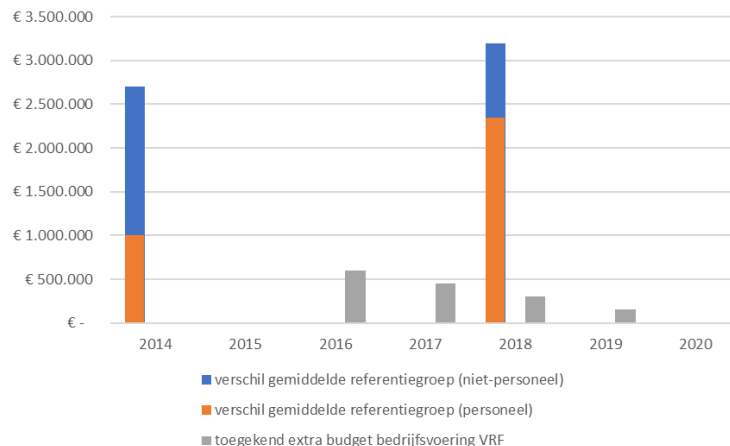
"de overheadkosten per fte van alle rubrieken liggen onder het gemiddelde in de benchmark"

1. Inleiding

Aanleiding

- Het benchmarkonderzoek laat zien dat de overheadkosten per fte structureel aanzienlijk lager zijn dan gemiddeld in de referentiegroep.
- Vanuit de opdrachtgever is aangegeven dat dit een combinatie lijkt van knap (efficiënt werken) en krap (keuzes maken, taken blijven liggen, mindere kwaliteit).
- Op de onderdelen waar men krapte ervaart, zijn er zorgen over de toekomstbestendigheid en de mogelijke risico's die VRF nu en in de toekomst loopt.
- Zeker in het licht van een verdere afbouw van de tijdelijke extra middelen en verwachte investeringen in technologie en innovatie voor digitalisering en verbetering.

Ontwikkeling referentiegroep in relatie tot ontwikkeling begroting bedrijfsvoering VR Fryslân

- N.B. Deze benchmark is gebaseerd op de begroting 2018, met daarin een nog te realiseren taakstelling van € 0,31 mln.

Berenschot

The background of the slide features a close-up of several wooden letter blocks. A row of blocks in the foreground spells out the word 'EXPLORER'. Other blocks with letters like 'M', 'O', 'S', 'U', and 'E' are scattered around. An orange pencil is visible in the upper left corner.

2

Vraagstelling en uitgangspunten

Welke opdracht heeft Berenschot gekregen?

2. Vraagstelling en uitgangspunten

Vraagstelling

U heeft de volgende onderzoeksvragen benoemd:

1. *Op welke onderdelen van de bedrijfsvoering loopt VRF risico's die de kwaliteit van de uitvoering bedreigen, nu en de komende drie jaar?*
  2. *Welke investering is nodig om die risico's te verkleinen?*
- Berenschot heeft voor de VRF de kwaliteit, kwetsbaarheid en risico's van huidige ondersteuning in beeld gebracht en in deze rapportage opgenomen.
  - Tevens adviseren wij welke investeringen nodig zijn om de kwaliteit (en indicatief kwantitatief) te verbeteren en om zowel de huidige als toekomstige kwetsbaarheden en risico's te verminderen.

2. Vraagstelling en uitgangspunten

Uitgangspunten

- Focus primair op de centrale ondersteuning.
- Aandacht voor in- en externe ontwikkelingen, relevant voor primaire processen en/of overhead.
- Zowel oog voor bestaande risico's als potentiële risico's de komende jaren in het licht van ambities en ontwikkeling (o.a. arbeidsmarkt en technologie).
- Gebruikmakend van relevante documentatie.
- Benodigde investering betreft een kwantitatieve inschatting en kwalitatieve verbeteringen (o.a. in processen, capaciteit, kwaliteit, gedrag) om deze kwetsbaarheden en risico's te verminderen.

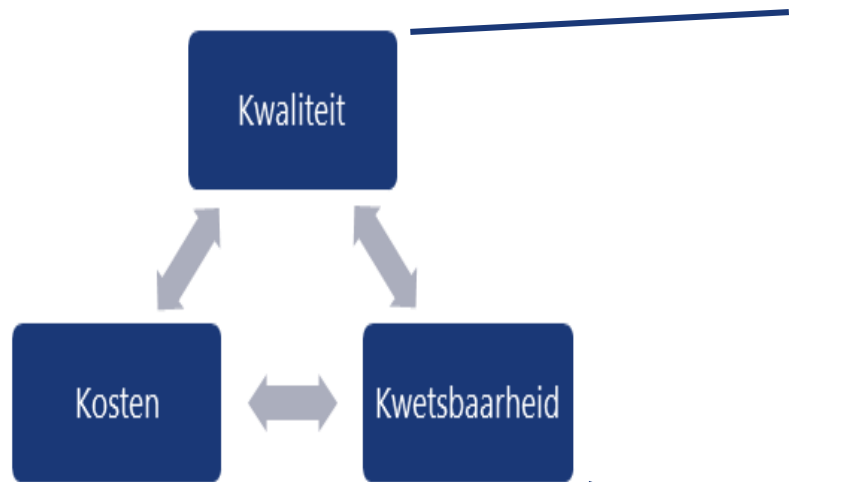
2. Vraagstelling en uitgangspunten

Uitgangspunten

- De discussie gaat vaak over de omvang en te weinig over de toegevoegde waarde en kwaliteit.
- Daarom zijn in dit onderzoek de kosten in samenhang met de kwaliteit en kwetsbaarheid onderzocht.
- Zowel primair proces als ondersteuning zijn in het onderzoek betrokken (zie aanpak).

Op welke gebieden zijn deze lage kosten knap en op welke is er sprake van krapte

Verhouding huidige en gewenste kwaliteit in relatie tot kosten en de benodigde ontwikkeling hierin

Inzicht in de grootste kwetsbaarheden, de oorzaken ervan en mogelijke oplossingen hiervoor

Berenschot

3

Onze aanpak

Hoe heeft Berenschot het onderzoek uitgevoerd?

3. Onze aanpak

In het onderzoek hebben wij onderstaande aanpak gevolgd. Toelichting vindt u op de volgende sheets.

1. Start onderzoek

- Startgesprek met de opdrachtgever.
- Bestuderen van beschikbare documentatie.

2. Quickscan

- Opstellen en uitzetten kwaliteitsenquête onder interne klanten.
- Verwerken en analyseren uitkomsten.
- Opstellen topiclist voor verdiepende gesprekken.

3. Verdieping

- Verdiepende gesprekken met aanbieders en interne klanten.
- Toetsen bevindingen bij opdrachtgever.

4. Rapportage

- Opstellen rapportage met advies in concept.
- Toelichten in MT bedrijfsvoering.
- Presentatie verschillende gremia.

3. Onze aanpak

Stap 1: Start onderzoek

- *Startgesprek* met de opdrachtgever voor bepalen van de planning, het maken van werkafspraken en het voorbereiden van een startbijeenkomst met MT bedrijfsvoering.
- *Bijeenkomst met MT bedrijfsvoering* waarin de volgende zaken aan bod zijn gekomen:
  - Toelichting op het onderzoek.
  - Inventariseren risico's per ondersteunende afdeling.
  - Bespreken, concretiseren en prioriteren risico's.
- Bestuderen van relevante documentatie met reeds beschikbare onderzoeksgegevens en informatie over huidige organisatie, ambities en ontwikkelingen.

3. Onze aanpak

Stap 2: Quickscan

- Opstellen van *korte enquête* om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de huidige dienstverlening per ondersteunende dienst.
- In de enquête vroegen wij de interne klanten om hun oordeel te geven, zowel in rapportcijfers als het kwalitatief benoemen van sterke en zwakke punten.
- Enquête is uitgezet onder circa 1049 *medewerkers* en de response van **26%** was hoog. Bijgaande tabel geeft meer inzicht in de response per onderdeel.
- De uitkomsten uit de MT-sessie, de enquête, de documentstudie en het benchmarkonderzoek zijn gebruikt als basis om de gespreksonderwerpen per verdiepend gesprek te bepalen.

Response % VRF-breed	26 %
Response % brandweer	26 %
Response % GGD	24 %
Response % crisisbeheersing	37 %
Response % bedrijfsvoering	31 %

Tabel: response enquête VRF totaal en per bedrijfs onderdeel

3. Onze aanpak

Stap 3: Verdieping

- We hebben in totaal 13 gesprekken gevoerd met zowel interne klanten als de aanbieders.
- Op basis van alle bronnen hebben wij onze bevindingen over kwaliteit, kosten en kwetsbaarheden VRF bedrijfsvoering breed bepaald en de voornaamste knelpunten en risico's benoemd.
- Bevindingen zijn gebaseerd op geconstateerde feiten en bij minimaal vijf gesprekspartners opgehaalde meningen.
- Deze bevindingen hebben wij overzichtelijk verwerkt en besproken met de opdrachtgever.
- Daarna hebben wij de bevindingen waar besproken aangescherpt en vastgesteld.

3. Onze aanpak

Stap 4: Rapportage

- Op basis van de vastgestelde bevindingen hebben wij aan de hand van de onderzoeksvragen onze conclusies en aanbevelingen bepaald en verwerkt in voorliggende rapportage.
- Deze rapportage is in concept besproken in een bijeenkomst met het MT bedrijfsvoering. Tevens zijn er gesprekken geweest met het DT.
- Op basis van vragen en feedback is de inhoud van de conceptraportage aangescherpt.
- Tot slot is de definitieve rapportage opgeleverd aan de opdrachtgever met het aanbod om te ondersteunen bij het communiceren van deze rapportage aan de verschillende gremia.

Berenschot

4

Bevindingen

Inzicht in kwaliteit, kosten en kwetsbaarheden (risico's)

4. Bevindingen

Leeswijzer hoofdstuk 4

In dit hoofdstuk gaan wij in op de belangrijkste bevindingen uit de verrichte onderzoeksstappen. De opbouw is als volgt

1. Bevindingen enquête kwaliteit ondersteuning
2. Inzicht in verhouding kwaliteit en kosten
3. De hoofdknelpunten
4. Toelichting hoofdknelpunten

4. Bevindingen

Hoge gemiddelde kwaliteitsscore

- De interne klanten VRF-breed scoren alle diensten met een voldoende tot goed. De spreiding in de rapportagecijfers is beperkt.
- Wij zien doorgaans rapportcijfers rond de 6,5-7,0 waarbij ICT/Informatiemanagement veelal het laagste rapportcijfer (rond de 6) krijgt.
- De interne klanten beoordelen de kwaliteit van de diensten gemiddeld met een punt hoger.
- We zien hierbij dat de GGD van de bedrijfsonderdelen het meest kritisch (nog steeds ruim voldoende) is en crisisbeheersing het meest positief.
- Op de volgende sheet beschouwen wij de VRF brede uitkomsten kort nader aan de hand van de zes onderscheiden kwaliteitsaspecten.

Dienst	Brand-weer	CB	GGD	BV	Gemiddeld
Inkoop	7,5	7,7	7,0	7,7	7,4
P&O	7,7	7,6	7,1	7,7	7,5
PSA	7,7	8,0	7,7	7,9	7,7
Financiële ad.	7,6	7,8	7,4	8,0	7,7
Financieel advies	7,9	8,1	7,0	7,9	7,7
IM	6,8	7,5	7,0	7,1	7,0
Communicatie	7,6	7,9	6,9	7,8	7,4
Facilitair bedrijf	7,0	7,9	7,1	7,4	7,2
Gemiddeld	7,5	7,8	7,2	7,7	7,5

Tabel: uitkomsten oordeel interne klanten t.a.v. kwaliteit per ondersteunende dienst.

4. Bevindingen

Vriendelijk het hoogst, proactiviteit het laagst

- Alle respondenten hebben de diensten gescoord op zes kwaliteitsaspecten van een toekomstbestendige overhead.
- Vriendelijkheid scoort bij alle diensten zeer hoog. Meest opvallend is financieel advies (8,2).
- Proactiviteit scoort het 'laagste' rapportcijfer (nog steeds een 7,3 gemiddeld) bij alle diensten met uitzondering van financieel advies.
- Op verzoek is gevraagd naar het oordeel over de continuïteit van de dienst. De klant geeft gemiddeld een ruime voldoende (7,0).
- In het vervolg beschouwen wij deze uitkomsten samen met bevindingen uit de benchmark, documenten en interviews.

Dienst	Kwaliteit algemeen	Vriendelijkheid	Bereikbaarheid	afspraken nakomen	Proactiviteit	Nauwkeurigheid	vraagafhandeling	Continuïteit
Inkoop	7,4	7,8	7,6	7,8	7,0	7,6	7,4	
P&O	7,7	7,9	7,8	7,8	7,4	7,8	7,8	
PSA	7,7	7,8	7,8	7,9	7,5	7,9	7,7	
Financiële adm.	7,7	7,8	7,8	7,9	7,5	7,9	7,7	
Financieel advies	7,7	8,2	7,9	8,2	7,8	8,1	8,0	
IM	7,0	7,5	6,7	7,2	6,8	7,4	6,9	7,0
Communicatie	7,4	7,6	7,4	7,5	7,1	7,5	7,3	
Facilitair bedrijf	7,2	7,7	7,3	7,2	7,0	7,2	6,9	
Gemiddeld	7,5	7,8	7,5	7,7	7,3	7,7	7,5	

Tabel: uitkomsten oordeel interne klanten op kwaliteitsaspecten.

N.B. Het cijfer kwaliteit algemeen is het gemiddelde op de vraag 'hoe men de kwaliteit van de dienst beoordeeld'. De overige cijfers zijn de gemiddelde cijfers op de vraag per kwaliteitsaspect.

4. Bevindingen

Wat is een toekomstbestendige overhead?

- In onze visie moet een toekomstbestendige overhead voldoen aan de volgende criteria:
  - Een gedragen visie, concrete doelen en kaders die aansluiten op de organisatievisie en -kernwaarden.
  - Een cultuur van continu verbeteren waarbij primair proces en ondersteuning samenwerken aan en verantwoordelijk zijn voor een effectieve en efficiënte overhead (centraal en decentraal).
  - Omvang en competenties van medewerkers zijn duurzaam afgestemd op het takenpakket en op de aard en kwaliteit van afgesproken dienstverlening.
  - Heldere verdeling van wie wat doet en waarvoor verantwoordelijk is vanuit integrale processen.
  - Passende sturing (KPI's) en stuurinformatie.
  - Een ondersteunende organisatiestructuur.

De twee hoofdknelpunten in de overhead

- Ondanks de goede kwaliteitsscores voldoet de overhead van VRF op dit moment niet aan de hier links gestelde criteria.
- Wij constateren twee hoofdknelpunten die (gaan) zorgen voor risico's in zowel overhead als primaire processen.
  1. Personele krapte in de overhead
  2. Stagnerende doorontwikkeling IM
- Beide knelpunten vragen op korte termijn aandacht. Zij hebben grote impact op de huidige en toekomstige kwaliteit van de primaire processen. En deze knelpunten vragen hiermee ook bestuurlijke aandacht.

4. Bevindingen: personele krapte in de overhead

Bezetting zit tegen de ondergrens aan

- We constateren dat de ver doorgevoerde efficiëntie (30 fte < referentiegemiddeld) in de overhead resulteert in een focus op het in stand houden van de huidige situatie.
- Vaste capaciteit is hard nodig voor de uitvoering van de reguliere taken. Medewerkers ervaren daarin al tekort te schieten.
- Zij ervaren geen ontwikkelcapaciteit in het primair proces, voor externe projecten en (complexere) vraagstukken
  - Zoals in het transitieproces naar de nieuwe inrichting en processen JGZ 3.0 en EVI (vakbekwaamheid).
  - Ander voorbeeld is de ondersteuning bij het realiseren van de ambities op de drie VRF-brede thema's.

Ambities:

- Digitale dienstverlening: 100% digitale dienstverlening voor de inwoners van Fryslân.
- Duurzaam voorbeeldgedrag: in 2022 hebben we nul op de meter.
- Uitstekend werkgeverschap: in 2020 zijn we een Great Place to Work.

4. Bevindingen: personele krapte in de overhead

Focus op vandaag, weinig op morgen

- Zowel ondersteuning als de primaire onderdelen ervaren een sterke operationele focus ('de waan van de dag regeert') vanuit de ondersteunende afdelingen.
- Er is een breed gedeeld beeld dat continu verbeteren, proactief handelen en strategisch advies meer aandacht vragen dan het nu krijgt.
- De financieel adviseurs lijken hierin een positieve uitzondering. Aangegeven wordt dat zij 'minder klanten' hebben en een concretere focus.
- In welke mate 'kwaliteit' van medewerkers hierin een rol speelt, is geen onderdeel van het onderzoek. Dit zou nader onderzoek vragen naar 'juiste persoon op de juiste plek' en de wijze van aandacht hiervoor en sturing hierop.

4. Bevindingen: personele krapte in de overhead

Als de omvang van de overhead gecontinueerd wordt, zien wij de volgende risico's:

1. **Meer fouten.** Uit de gesprekken horen wij dat een deel van de medewerkers in de bedrijfsvoering structureel overwerkt. Zij ervaren te weinig tijd voor hun reguliere taken, laat staan voor ad hoc vragen. Tevens is er minder tijd om veranderende wet- en regelgeving in de gaten te houden. Meer werkdruk vergroot de kans op fouten. Zoals recent met de Zvw-premies.
2. **Meer verzuim en verloop.** Als medewerkers een te hoge werkdruk ervaren, neemt de kans op overwerken en/of verzuim toe door controle- en motivatieverlies. Dit zal zorgen voor minder tevredenheid en uiteindelijk meer verloop, zeker in de huidige arbeidsmarkt.

4. Bevindingen: personele krapte in de overhead

3. Door de beperkte capaciteit is er weinig ruimte voor het **afhandelen van incidenten** ('er mag niets mis gaan'). Dit zorgt voor extra werkstress bij medewerkers en zal uiteindelijk ook leiden tot meer fouten en meer verzuim. Tevens wordt (proactief) klantcontact afgehouden om extra vragen te voorkomen.
4. **Kwaliteit primaire processen neemt af.** Dit als gevolg van een overhead die qua kwaliteit en dienstverlening niet meer aan de behoeften van het primaire proces kan voldoen (bv. ondersteuning communicatie, ontwikkeling naar zelforganiserende teams (personele vraagstukken), bijhouden wet- en regelgeving mede met het oog op rechtmatigheid).
5. **Continuïteit van (overhead)dienstverlening**
In de benchmark 2018 hebben wij reeds gewezen op de minimale bezetting van enkele overheadprocessen en het risico op onderbreking van de dienstverlening. In de gesprekken krijgen wij bevestigd dat dit een serieus risico is. Zoals webcare bij de GGD, op het gebied van functioneel beheer en DIV en geen piketfunctionarissen bij uitval werkplekken.

4. Bevindingen: stagnerende doorontwikkeling IM

Informatisering vraagt meer capaciteit

- De succesformule van bedrijfsvoering (veel automatisering en daardoor zeer efficiënte bedrijfsvoeringsprocessen) wordt momenteel niet doorgezet naar de primaire processen.
- Er is onvoldoende capaciteit beschikbaar om het huidige VRF-breed IM-beleidsplan verder te concretiseren en uit te voeren.
- Tegelijkertijd is er binnen alle onderdelen en op alle niveaus sprake van een toenemend belang van data. De gewenste data ontbreekt echter.
- Voorbeeld is het project Geo waar zowel GGD (Gezondheidsatlas) als de brandweer (Digitale bereikbaarheidskaart) voordeel van heeft.
- Tevens is data benodigd om de kwaliteit van dienstverlening te monitoren en te verbeteren.

Concretisering IM-beleid vraagt prioriteit

- We zien VRF-breed de behoefte aan concrete gezamenlijke doelen, prioritering en planning.
- Vanuit deze urgentie en behoefte is het van groot belang voor zowel GGD als brandweer om dit beleidsplan te concretiseren, zodat duidelijk wordt **hoe** en **wanneer** een VRF-brede informatiehuishouding **welke** processen gaat ondersteunen en vernieuwen.
- De verbinding tussen de kolommen door middel van een I-regiegroep zien wij als een belangrijke eerste stap. Er mist echter een stevige centrale functie om vanuit gemeenschappelijke doelen en prioritering deze informatiehuishouding integraal VRF-breed door te ontwikkelen.

4. Bevindingen: stagnerende doorontwikkeling IM

Meer duidelijk in inzet en verantwoordelijkheden

- Het IM-beleidsplan moet ook meer duidelijkheid gaan geven in hoe de beschikbare capaciteit van de afdeling IM en vanuit het primaire proces nu en de toekomst optimaal benut gaat worden. Dit geldt zowel voor regulier werk als voor projecten.
- Door deze onduidelijkheid en door onvoldoende centrale sturing hierop, verloopt de samenwerking tussen IM en de onderdelen soms moeizaam.
- Tevens zijn hierdoor rollen, taken en verantwoordelijkheden op IM-gebied niet voldoende helder, zoals de Meldkamer (crisisbeheersing) en VMS/AFAS.

Vergroten draagvlak voor systemen

- In de huidige situatie is er weinig draagvlak voor gemeenschappelijke systemen. Meest genoemde voorbeelden zijn E-HRM en Geo.
- De afdeling IM streeft naar een beheersbaar applicatielandschap en de onderdelen naar maatwerk systemen die naadloos aansluiten op het primaire proces.
- Centrale regie en sturing vanuit gedeelde doelen en kaders moet zorgen voor passender keuzes voor systemen met VRF-breed draagvlak.
- Het belang om op het gebied van IM op korte termijn verbeteringen te gaan realiseren, wordt wel gevoeld. Echter, gesprekspartners zien met de huidige capaciteit en samenwerking niet direct de mogelijkheden daartoe.

4. Bevindingen: stagnerende doorontwikkeling IM

Wanneer de huidige capaciteit op IM wordt gecontinueerd, zien wij de volgende risico's:

- **De ambitie '100% digitale dienstverlening'** (zoals geformuleerd in het beleidsplan) wordt in de praktijk niet haalbaar. Het niet kunnen benutten van de kansen om slimmer (digitaal) de klant te kunnen bedienen, heeft negatief effect op de ambities t.a.v. klantgerichtheid.
- **Onnodig hoge uitvoeringskosten.** Onvoldoende procesinnovatie (zoals juist beoogd in het beleidsplan) met als doel de indirecte kosten te verlagen door middel van vergaande digitalisering, zal in de praktijk niet haalbaar blijken.
- **Onvoldoende stuurinformatie.** Management en teams beschikken niet tijdig over de betrouwbare stuurinformatie nodig om de kwaliteit van de eigen dienstverlening te monitoren en continu te kunnen verbeteren.
- **Grotere kans op datalekken.** VRF heeft een verantwoordelijkheid voor het veilig beheren van klantdata. Onvoldoende ontwikkeling en onduidelijkheid in verantwoordelijkheden vergroot de kans op fouten in gegevensbeheer.

Berenschot

A young boy in a dark suit and cap is shouting into a large megaphone. He stands on a grassy cliffside overlooking the ocean. In the foreground, there is a director's chair and a clapperboard, suggesting a film set. The background is a bright, hazy sky over the sea.

5

Conclusies en advies

Welke investeringen zijn nodig om de risico's te verkleinen?

5. Conclusies en advies

Capaciteit overhead tegen de ondergrens

- De VRF is feitelijk een combinatie van twee organisaties: een veiligheidsregio en een GGD. Toch zijn de overheadkosten per formatieplaats van bijna alle overheadfuncties aanzienlijk lager dan gemiddeld in de referentiegroep.
- Dit is opvallend, omdat er sprake is van dubbele sturings- en verantwoordingslijnen, twee geheel verschillende beleidsomgevingen en werkwijze en de landelijk gescheiden netwerken voor gezondheid en veiligheid.
- Ondanks de tijdelijke extra middelen in de periode 2014-2018 zien wij een toegenomen absoluut verschil in overheadkosten van VRF in relatie tot het referentiegemiddelde: -2,7 naar -3,2 miljoen euro.

Risico's continuïteit dienstverlening VRF-breed

- Knap is de hoge gemiddelde kwaliteitsscore (7,5) van de ondersteunende afdelingen. Zeker afgezet tegen de beschikbare capaciteit die de afgelopen jaren ook nog eens is afgenomen.
- De personele en financiële krapte wordt steeds meer gevoeld en geeft serieuze risico's voor continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening in zowel overhead als primair proces.
- De vernieuwing en informatisering van de primaire processen begint achter te lopen en laat grote kansen liggen. Goede ondersteunende systemen, laagdrempelige applicaties en tijdig de juiste betrouwbare data voor sturing en verantwoording zijn randvoorwaardelijk voor een effectieve en efficiënte dienstverlening.

5. Conclusies en advies

Streef naar capaciteit gelijk aan de kwartielscore

- De huidige overhead is niet toekomstbestendig en de omvang zit tegen de ondergrens aan. Wij adviseren om voor de omvang minimaal de kwartielscore in de referentiegroep aan te houden. Dit is een scherpe, maar wel realistische richtlijn, waarbij u bij de 25% van organisaties blijft behoren met de laagste overheadkosten.
- De kwartielscore in de referentiegroep is €15.014 per fte. VRF besteedt op dit moment €13.130 per formatieplaats aan overheadkosten. Dit betekent een verschil van €1.884 per formatieplaats.
- Wij zijn hierbij uitgegaan van de begrote formatie van 542 formatieplaatsen.
- Wij adviseren dan ook om het overheadbudget structureel met **€ 1,3 miljoen** extra te verhogen. Dit betreft zowel de salarislasten als de kosten voor inhuur/uitbesteding. Met deze omvang moet het mogelijk zijn om de huidige kwaliteit en continuïteit te borgen en door te ontwikkelen.
- Tevens is dit inclusief de nog niet gerealiseerde taakstelling van €0,3 miljoen.
- Nadere uitwerking vanuit de organisatie zelf zal moeten uitwijzen wat het exacte bedrag is.

5. Conclusies en advies

Vergroot aandacht en inzet op IM-gebied

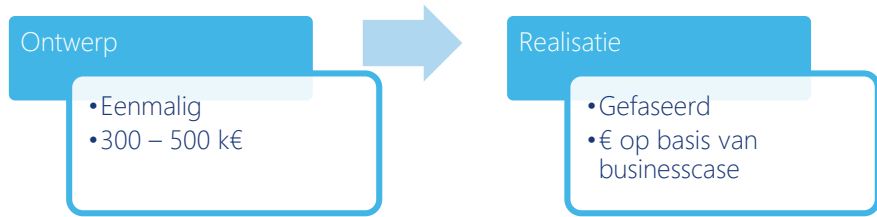
- Kopieer de succesformule van bedrijfsvoering (veel automatisering en daardoor zeer efficiënte bedrijfsvoeringprocessen) naar de primaire processen.
- Versterk daarvoor structureel de VRF-brede IM-functie. Haal de achterstand in op informatiemanagement voor het primaire proces. Concretiseer daarvoor het VRF-brede informatiebeleidsplan:
- Beschrijf wat de primaire processen in de komende jaren nodig hebben en welke afhankelijkheden en synergiemogelijkheden er tussen de GGD en brandweer bestaan. Baseer de behoefte vanuit de processen mede op de ambitie '100% digitaal'.

- Stel een gedegen informatieplan op met een VRF-brede informatiearchitectuur. Werk het totaal benodigde applicatielandschap uit, inclusief een heldere fasering en prioritering over de kolommen heen.
- Wij schatten de eenmalige kosten voor deze eerste fase (met ver uitgewerkte plannen) globaal in op tussen de **€300.000 en €500.000**, te verspreiden over 2 of 3 jaar.

5. Conclusies en advies

- Stel vervolgens voor de realisatie per project een beknopte businesscase op, zodat het bestuur wordt meegenomen in de noodzakelijke doorontwikkeling van de primaire processen en de **daarvoor benodigde extra middelen** en afgewogen beslissingen kan maken over de regionale ambities op het terrein van publieke gezondheid en fysieke veiligheid.
- Een businesscase kan hierbij kostenneutraal, dan wel positief (levert meer op dan het kost) of negatief zijn.

Berenschot

www.berenschot.com

 /berenschot

O P L E G N O T I T I E B E S L U I T V O R M E N D

Onderwerp	Aanpak ter Voorkoming van Escalatie (AVE).
Voorstel ter behandeling in	De vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Gea Wielinga
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	Geen
Vergaderdatum	14-11-2019
Agendapunt	7
Betrokken afdeling/ medewerkers (functioneel)	Frans Haenen, Hendrik Overeinder
OR/GO	☐ OR ☐ GO

Beslispunt(en)
<ol style="list-style-type: none"> 1- De taak om als gemeenten bekwaam te worden en blijven in het werken met de AVE per 1 januari 2020 bij de GGD onder te brengen. 2- Voor te stellen aan het dagelijks bestuur om de taak van de AVE en het bedrag van € 45.000 op te nemen in de kaderbrief en de benodigde middelen voor 2020 via een begrotingswijziging voor te leggen aan het bestuur.

Inleiding
<p>De Veiligheidsregio Fryslân heeft twee jaar lang, tot aan 1 juni 2019, een coördinatiepunt ingericht om gemeenten te ondersteunen bij de implementatie van de Aanpak ter Voorkoming van Escalatie (AVE). In de bestuurscommissie Veiligheid van 20 juni 2019 zijn de project resultaten van AVE besproken en was besloten dat de GGD ging verkennen hoe deze resultaten geborgd kunnen worden.</p> <p>De AVE is een methode om dreigende escalaties op het snijvlak van zorg en veiligheid te voorkomen te beperken. De Veiligheidsregio heeft zorg gedragen voor trainingen, oefeningen en bijeenkomsten en bijgedragen aan het tot stand komen van verbindingen binnen en tussen gemeenten op het gebied van zorg en veiligheid. De AVE is methode is een zeer bruikbare methode, maar het werken er mee vergt wel onderhoud; er blijft een investering nodig om functionarissen vakbekwaam te maken en te houden in het voorkomen en anticiperen op (sociale) crises.</p> <p>Gemeenten kunnen zelf hun vakbekwaamheid organiseren al dan niet met inhuur via externe/ commerciële bureaus. Een andere mogelijkheid is, zoals door de bestuurscommissie Veiligheid is voorgesteld, de taak te mandateren aan de Veiligheidsregio/ GGD Fryslân. Daar zit al expertise rond de AVE en is er een afdeling crisisbeheersing met specialisten op het gebied van crisis en vakbekwaamheid. Daarnaast hebben we in de afgelopen twee jaar ontdekt dat de meerwaarde vooral zat in de het delen van kennis en ervaringen over gemeentelijke grenzen heen. De Veiligheidsregio /GGD organiseerde mede daarom open inschrijf trainingen en provinciale themasessies en stelt voor om dit te blijven doen.</p> <p>Parallel aan de AVE-opdracht liep bij de GGD de ontwikkeling om gemeenten breder te ondersteunen op het gebied van zorg en veiligheid. Zo is de pilot van het Meld -en Adviespunt verward gedrag bij de GGD ondergebracht, is de functie van Wijk GGD er in ontwikkeling en zouden we taken in het kader van de Wet verplichte GGZ kunnen oppakken. Al deze taken houden zich bezig met casuïstiek op het snijvlak van zorg en veiligheid waarvoor de GGD de kennis in huis heeft. Het zou logisch zijn om de taak om bekwaam te blijven in het werken met de AVE aan de GGD te mandateren en de daaruit voortvloeiende OTO-activiteiten door de afdeling Crisisbeheersing te laten organiseren/uitvoeren. Op deze wijze kunnen wij gemeenten blijven ondersteunen in het voorkomen en omgaan met sociale escalaties.</p>

Beoogd effect

Alle Friese gemeenten zijn en blijven bekwaam in het acteren op de (dreigende) sociale escalaties aan de hand van het AVE model.

Argumenten
1.1 AVE is van toegevoegde waarde.

De AVE is een zeer bruikbare methode om helderheid te verschaffen om vast te stellen waar de (casus/proces) regie en waar de verantwoordelijkheden liggen bij de casus. Door te werken met de structuur van de AVE worden sociale calamiteiten voorkomen, beperkt of eenvoudiger beëindigd. Er is daarom de afgelopen twee jaar geïnvesteerd in de implementatie van de AVE, waarbij het nu belangrijk is dat het geborgd wordt zodat medewerkers die er mee moeten werken bekwaam blijven.

1.2 Beleid en deskundigheidsbevordering samen.

Na afronding van de taak van de Veiligheidsregio om met een coördinatiepunt gemeenten te ondersteunen bij de implementatie van de AVE, bleken er naast scholingsbehoefte ook nog beleidsmatige vraagstukken te liggen. Vragen rondom de verbinding/ aansluiting tussen de verschillende protocollen (AVE, GRIP, Maatschappelijke onrust, Wmo- en jeugd calamiteitenprotocol), maar ook of de expertpool communicatie die ingezet kan worden bij GRIP ook voor AVE 4 kan worden ingezet. Door de taak bij de GGD te beleggen zullen zowel de beleids-, als de vakbekwaamheidsvragen worden opgepakt.

1.3 Het sluit aan bij onze ambitie en regionale werkwijze.

We hebben als GGD/VRF de ambitie om bij te dragen aan een gezond en veiliger Fryslân. Bij veiliger hoort ook het voorkomen en omgaan met sociale escalaties. Daarom zijn personen met verward gedrag opgenomen in ons regionaal risicoprofiel. Om zo goed mogelijke op risico's te anticiperen dienen gemeenten(functionarissen) bekwaam te worden middels opleiden, trainen en oefenen) in het voorkomen en omgaan met calamiteiten. Een taak die bij uitstek door GGD/ VRF gedaan kan worden. Bovendien zorgt onze regionale werkwijze ervoor dat we verbindingen tussen gemeenten kunnen (blijven) leggen wat bijdraagt aan het delen van kennis en ervaringen tussen gemeenten.

Kanttelingen/risico's

Geen

Financiële consequenties

Totaal	€ 45.000
---------------	-----------------

Vervolgaanpak/uitvoering

Indien wordt ingestemd met de beslispunten zal er een vergelijkbaar constructie komen zoals deze ook voor de gemeentelijke kolom geldt voor het opleiden, trainen en oefenen van bevolkingszorg. De AVE taak zal eerst in een dienstverleningsovereenkomst worden opgenomen wanneer het in een later stadium zal worden opgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling.

Besluit:

- niet vastgesteld
 ongewijzigd vastgesteld
 gewijzigd vastgesteld als volgt:

Kopie naar auteur

**Paraaf
secretaris:**

OPLEGNOTITIE BESLUITVORMEND

Onderwerp	Het beleggen van de taken met betrekking tot het horen en verkennend onderzoek in het kader van de wet verplichte GGZ bij GGD Fryslân.
Voorstel ter behandeling in	De vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Gea Wielinga
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dienstverleningsovereenkomst GGD Fryslân-Friese gemeenten 2. Toelichting uitvoering taken Wvggz 3. Besluitdocument
Vergaderdatum	14-11-2019
Agendapunt	7
Betrokken afdeling/ medewerkers (functioneel)	-
OR/GO	☐ OR ☐ GO

Beslispunt(en)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Onder voorbehoud van de collegebesluiten met betrekking tot de uitvoering van de Wet verplichte GGZ de daarin opgenomen taken voor uitvoering door de GGD uit te laten voeren. 2. De jaarlijkse kosten hiervan (ad € 483.000,-) te factureren naar gemeenten, naar rato van aantal inwoners.

Inleiding
<p>Op 1 januari 2020 treedt de wet verplichte ggz (Wvggz), de vervanger van de wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ), in werking. Met het inwerking treden van de Wvggz krijgen colleges van burgemeesters en wethouders nieuwe verantwoordelijkheden toebedeeld. Van gemeenten wordt verwacht dat zij een meldfunctie inrichten, verkennend onderzoek uitvoeren, betrokkenen horen en een regionaal overleg organiseren/bijwonen. Het verkennend onderzoek en het horen zijn verder toegelicht in bijlage 1 en 3. In de septembercirculaire van het Rijk is vermeld dat de provincie Friesland structureel € 651.971 wordt toebedeeld voor de uitvoering van de Wvggz. Dit bedrag dekt de kosten voor de uitvoering van de wet niet. Om tot een zo gestroomlijnde situatie te komen zijn er voor de uitvoering van de Wvggz twee alternatieven te bedenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternatief 1 - Elke gemeente neemt de verantwoordelijkheid om de gehele infrastructuur voor procedures Crisismaatregel en Zorgmachtiging zelf in te richten. - Alternatief 2 - De gemeenten besluiten om een aantal taken voor de procedure Crisismaatregel en procedure Zorgmachtiging gezamenlijk voor 2020 en optioneel, op basis van een procesevaluatie, 2021 te laten uitvoeren door één organisatie, te weten GGD Fryslân. <p>De afdeling Maatschappelijke Crisisondersteuning van GGD Fryslân heeft de benodigde, in de Wvggz omschreven, kennis en expertise om een aantal taken voor de procedure Crisismaatregel en procedure Zorgmachtiging namens alle Friese gemeenten uit te voeren. Het betreft hier een uitbreiding van taken van de GGD welke niet zijn opgenomen in de gemeenschappelijke regeling van de Veiligheidsregio Fryslân. Daarom moet er een aparte dienstverleningsovereenkomst (DVO) worden afgesloten om namens de gemeenten Wvggz taken uit te voeren.</p>

Beoogd effect
Meldingen worden bij GGD Fryslân eenduidig, snel en adequaat opgepakt en verwerkt en GGD Fryslân laat middels haar expertise en kennis het VO en het horen zo optimaal mogelijk verlopen. Dit, in het belang van allereerst betrokkenen, maar ook de ketenpartners.

Argumenten

1.1 De afdeling MCO is bekwaam

De sociaal verpleegkundigen van de afdeling MCO zijn ervaren in het behandelen van vraagstukken rond mensen met verward gedrag. Hoewel het bekwaam houden en bekwaam krijgen van medewerkers vraagt om investering in opleiden is het met hun voorkennis en ervaring de verwachting dat de taken rond de Wvvggz snel eigen zullen worden gemaakt. Alle gemeenten beschikken niet per se over de deskundigheid van de medewerkers van het meldpunt. Door die deskundigheid voor alle gemeenten vanuit één organisatie in te zetten zijn ook de gemeenten waar deze expertise nog mist, ondervangen voor de Wvvggz. De efficiëntie van de afhandeling van meldingen is geborgd: ketenpartners weten wat er kan worden verwacht van de GGD.

1.2 Er is al een meld- en adviespunt verward gedrag

Gemeenten hebben de taak een meldpunt in te richten voor het ontvangen van de meldingen met betrekking tot de Wvvggz. Als gemeenten de verwerking van de meldingen bij de GGD laat uitvoeren, heeft het reeds bestaan van zo een meldpunt grote meerwaarde. De medewerkers van het meldpunt ontvangen signalen over zorgwekkende situaties, registreren en voeren (waar nodig) regie. Het feit dat deze werkzaamheden en werkprocessen al van reguliere aard zijn bij de GGD, zal het proces voor een melding Wvvggz vergemakkelijken.

1.3 Het verkennend onderzoek is in lijn met de reguliere werkzaamheden

Twee van de drie vragen die tijdens het verkennend onderzoek beantwoord moeten worden kunnen door de medewerkers van de afdeling MCO worden beantwoord. Voor het verkennend onderzoek zal de sociaal verpleegkundige enige informatie moeten inwinnen. Om tot deze informatie te komen voeren zij verrichtingen en werkzaamheden uit die niet afwijken van hun reguliere werkzaamheden. Het Khonraad-systeem automatiseert het proces zo veel mogelijk. Dit vermindert de werklust voor de sociaal verpleegkundigen. Gemeenten werken middels een beslisboom meldingen af en doen gerichte uitvraag, om de filtering voor Wvvggz zo concreet mogelijk te maken. Dit is in het belang van de GGD en van GGZ, namelijk dat niet alle meldingen 'de stempel Wvvggz' krijgen.

1.4 De taken Wvvggz passen in het integrale model Zorg en veiligheid

Voor de portefeuille zorg en veiligheid is het plan uitgewerkt voor het voortzetten en uitbreiden van de huidige maatregelen zoals de AVE-methode, het meldpunt en de wijk-GGDer. Samen met de Wvvggz kan een integraal model worden gerealiseerd. De medewerkers die ingezet worden om het VO, of het horen uit te voeren kunnen ook worden ingezet in het integrale zorg en veiligheid-plan, opdat meldingen efficiënt worden afgehandeld. Los van het adequaat en efficiënt afhandelen van meldingen rondom personen met verward gedrag richt de GGD zich, en dat uit zich in het plan Zorg en Veiligheid, haar handelingen op preventie. Wij waarderen de Wvvggz, maar waar meldingen en situaties voorkomen kunnen worden zetten wij onze inspanningen in.

Kanttekeningen/risico's

1.1 Het aanstellen van sociaal verpleegkundigen

Hoewel de GGD in gesprek is met GGZ Friesland voor het inhuren van de GGZ-expertise voor het uitvoeren van een deel van het verkennend onderzoek bestaat de mogelijkheid dat deze expertise niet (op tijd) gedeeld kan worden. Om dit te voorkomen kan de GGD rekening houden met het ophalen van deze expertise bij andere GGZ-organisaties zoals bijvoorbeeld VNN. In het integrale plan van Zorg en Veiligheid is een aanvulling van de expertise van sociaal verpleegkundigen begroot. Er bestaat een tekort op dit gebied, of verpleegkundigen zijn lastiger te werven, wat het vullen van de formatie zou kunnen bemoeilijken.

1.2 Bemoeilijking van gegevensdeling

Over het onderdeel gegevensuitwisseling (privacy en ICT) moet nog een aantal knelpunten worden opgelost. Voor het uitwisselen van gegevens tussen GGZ en gemeenten ten behoeve van het verkennend onderzoek moet een apart privacy convenant worden afgesloten. GGZ Friesland heeft aangegeven dat het bestaande convenant van veiligheidshuis Friesland niet meer afdoende is. GGD Fryslân moet ook in een nieuw convenant worden opgenomen. Informatiewinning wordt anders slechts op basis van fysieke waarnemingen gedaan. Om gedegen verkennend onderzoek uit te kunnen voeren is het van belang dat ook GGD Fryslân toegang heeft tot het dossier van betrokkene.

1.3 Samenhang jeugdwet en wet zorg en dwang

Het is nog niet geheel duidelijk hoe de Wvvggz zich gaat verhouden tot de jeugdwet maar er zijn in Friesland waarschijnlijk geen aanpassingen nodig voor spoed4jeugd en er zal zoveel mogelijk op het Wvvggz aanbod voor volwassen worden aangesloten. De wet zorg en dwang, voor mensen met psychogeriatrische aandoening, en de samenhang met de Wvvggz vraagt ook om uitwerking. Deze onduidelijkheid berust met name in de afweging onder welke wet personen met zowel een verstandelijke beperking, als een psychiatrische stoornis zullen vallen. Voor de GGD heeft dit invloed op het aantal meldingen voor verkennend onderzoek dat te verwachten valt.

1.4 De aantallen meldingen Wvvggz zijn gebaseerd op aannames

De aantallen crisismaatregel en zorgmachtiging zijn respectievelijk gebaseerd op de aantallen IBS en rechterlijke machtiging in

Friesland en aannames van de vereniging Nederlandse gemeenten (VNG). Het percentage horen is gebaseerd op een gemiddelde van de adviezen van de VNG en van de geneesheer-directeur van GGZ Friesland. Er moet rekening worden gehouden met een afwijking in deze aantallen en daarmee een verschuiving van de werklust.

1.5 Horen bij negatief advies GGZ

In het geval van een negatief advies van de GGZ omtrent het aanmaken van het afgeven van een crisismaatregel, heeft de burgemeester alsnog een verplichting tot het horen van betrokkenen. Hier is geen rekening mee gehouden in het inschatten van het aantal gevallen te horen betrokkenen. GGD Friesland maakt de keuze fysiek te gaan horen en bij een vergroting van het aantal te horen betrokkenen zullen de lasten en kosten hoger uit kunnen vallen. Meerdere Nederlandse gemeenten, waaronder ook de G4, heeft de VNG verzocht hier door het ministerie van volksgezondheid welzijn en sport (VWS) een duidelijke uitspraak te laten doen. Te weten dat in het geval van negatief advies van de psychiater, de burgemeester de betrokkene niet in de gelegenheid hoeft te stellen om te worden gehoord.

Financiële consequenties

Totaal Kosten GGD

Verkenkend Onderzoek door GGD	€	193.500,00
Horen (fysiek door picketdienst)	€	289.500,00
	€	483.000,00

Vervolgaanpak/uitvoering

De dienstverleningsovereenkomst moet, na besluitvorming door de colleges, nog worden ondertekend door de gemeenten en de voorzitter van de Veiligheidsregio

Communicatie

Besluit:

- niet vastgesteld
- ongewijzigd vastgesteld
- gewijzigd vastgesteld als volgt:

Paraaf secretaris:

Kopie naar auteur

OPLEGNOTITIE BESLUITVORMEND

Onderwerp	Van Nationaal Preventieakkoord naar een samenhangende Friese preventieaanpak
Voorstel ter behandeling in	de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Hanneke Zonderland
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	1. Procesvoorstel Friese preventieaanpak
Vergaderdatum	14 november 2019
Agendapunt	8
Betrokken afdeling/ medewerkers (functioneel)	Epidemiologie, gezondheidsbevordering, beleid, communicatie
OR/GO	☐ OR instemming ☐ OR advies ☐ OR informatie ☐ GO

Conceptbesluit

1. Instemmen met het procesvoorstel om te komen tot een gezamenlijke Friese Preventie Ambitie. De voorgestelde preventieaanpak voor Friesland richt zich op een programmatische aanpak met een duidelijke structuur door middel van indeling van het programma in verschillende **programmaliijnen** en daarbij horende **interventies, kennisdeling, onderzoek en monitoring**.
2. Regie op het proces te beleggen bij de GGD Fryslân. Er wordt verbinding gelegd met verschillende gremia en met deze en andere partners worden duidelijke afspraken gemaakt over wie wat bijdraagt.
3. In stemmen met het aanstellen van een kwartiermaker voor gemiddeld twee dagen per week in de periode 14 november 2019 – 30 juni 2020. De kwartiermaker krijgt als opdracht een Friese preventieaanpak op te leveren, waarin de financiële paragraaf een plek krijgt, welke in de bestuurscommissie van juni 2020 kan worden geagendeerd en formeel ondertekend kan worden. De kwartiermaker wordt in eerste instantie gefinancierd uit de begroting van GGD Fryslân, waarbij gezocht wordt naar aanvullende financieringsmogelijkheden, onder andere via het landelijke Ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden (OLPA).

Inleiding

In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord (NPA) gesloten. In Friesland zijn de onderwerpen van het preventieakkoord vooral belegd in de programma's Nuchter over Gewicht, Nuchtere Fries en Rookvrije generatie. GGD Fryslân werkt bij deze programma's samen met alle Friese gemeenten, en per programma met diverse organisaties. Door het NPA is er meer aandacht voor preventie en zien we kansen om de huidige programmatische aanpak van gezonde leefstijl te transformeren naar een integrale aanpak via een levensloopbenadering, vanuit een positieve kijk op gezondheid. Naast de genoemde leefstijl programma's lopen er ook andere programma's zoals Vitale Regio, Kansrijke start, Gezonde

School, Jong Leren Eten en Gezonde Leefomgeving, Blue Zone Friesland. De Friese preventieaanpak betekent vooral een versterking, verbinding en herijking van al deze programma's.

Als we kijken naar de huidige aanpak binnen de programma's zien we dat:

- Gezondheidsvraagstukken complex zijn en vaak samengaan met achterliggende problematiek
- Samenhang met andere domeinen (sociaal en fysiek) nog maar beperkt aanwezig is
- De huidige programma's zich voornamelijk richten op de jongere doelgroep tot 24 jaar en er weinig aanbod is voor de doelgroep vanaf 25 jaar
- Gemeenten in verschillende mate actief zijn op het terrein van deze preventieprogramma's
- Gemeenten en partners een zekere versnippering van de aansturing van de programma's ervaren.

In de bestuurscommissie van juni 2019 is de mededeling gedaan dat er samen met gemeenten en ketenpartners onderzocht gaat worden hoe en of we tot een meer samenhangende preventieaanpak in Friesland kunnen komen, waarbij de levensloop leidend is. Daarbij is aangegeven dat er in het najaar een procesvoorstel tot een meer samenhangende preventieaanpak aan de bestuurscommissie Gezondheid voorgelegd zou worden.

In de afgelopen periode is er samen met gemeenten, beleidsmedewerkers en de programmaleiders van de huidige programma's gewerkt aan bijgevoegd procesvoorstel. Er zijn landelijke middelen (OLPA) beschikbaar gesteld om dit proces te begeleiden en hiervoor is de expertise van AEF ingezet.

Het voorstel is om een Friese preventieaanpak in te richten met de volgende uitgangspunten:

- Eén gezamenlijke Friese ambitie vanuit alle lokale en regionale initiatieven
- Samenhang waar mogelijk met het fysiek en sociaal domein om meer aandacht te hebben voor achterliggende problematiek bij een ongezonde leefstijl
- Gelijkwaardige samenwerking in de aanpak van betrokken partners (zoals gemeenten, Aletta Fryslân, zorgverzekeraar, HANN en VNO-NCW)
- Een levensloopbenadering (- 9 maanden tot 100)
- Richten op het versterken van gezondheidspotentieel vanuit een positieve kijk op gezondheid
- Een programma met bestuurlijk draagvlak van de GGD en in samenwerking met (maatschappelijke) partners en gemeenten
- Een programmatische aanpak waarin we een duidelijke structuur creëren door middel van een indeling van het programma in verschillende termijnen en programmalijnen zoals interventies, onderzoek en kennisdeling
- Verbinden met andere Friese programma's op gebied van preventie, zoals Vitale Regio

We streven naar een vitale provincie, meer gezonde jaren voor iedereen: kinderen die een goede start maken en daar hun leven lang profijt van hebben, inzetten op een gezonde generatie, actieve volwassenen die fit hun pensioen in gaan en ouderen die meer gezonde levensjaren hebben en zo lang mogelijk meedoen in de samenleving.

Om dit te bereiken is het nodig om:

- Eén gezamenlijke ambitie te formuleren met alle betrokken partners en gemeenten, waarvoor we werksessies organiseren met beleidsmedewerkers uit verschillende domeinen (o.a. gezondheid, sociaal, fysiek) en met partners in preventie (zoals professionals, zorgverzekeraar, provincie)
- Andere stakeholders – bijvoorbeeld burgers, sportverenigingen, horeca, ondernemers – te betrekken in de aanpak
- Vanuit de ambitie naar concrete doelstellingen, beoogde resultaten en uitgangspunten toe te werken
- Een programmaplan op te stellen
- Een lichte governance (vervolg Vitale Regio) in te richten voor de sturing van het programma met onder meer een programmamanager
- Een beraming te maken van het jaarlijks benodigde budget en personele inzet.

Beoogd effect

De herijking van de Friese preventieaanpak moet o.a. zorgen voor:

- Het bereiken van meer (kwetsbare)doelgroepen met programma's en interventies
- Waar nodig de huidige aanpak te verrijken met nieuwe initiatieven om domein overstijgend meer impact te creëren.
- Provinciale uitvoering te geven aan het Nationale Preventieakkoord om de lokale aanpak te versterken
- Een groter effect van de losse programma's door middel van meer samenhang en een betere structuur.

Argumenten

- 1.1 Gemeenten en GGD-GHOR hebben op nationaal niveau het Nationaal preventieakkoord ondertekend en ligt er een opdracht om op gemeentelijk niveau met de thema's uit het Nationaal preventieakkoord aan de slag te gaan. Met dit voorstel wordt een stap gezet om een vertaalslag voor Friesland te maken, met de insteek om provinciaal *die* dingen te doen die de lokale aanpak kunnen versterken.
- 1.2 Dit procesvoorstel is een uitwerking van de input die is opgehaald uit werksessies met gemeenten, ketenpartners en intern binnen de GGD.
- 2.1 De huidige programma's kennen een provinciale aansturing door de GGD en de GGD kan de regie nemen om de verbinding met de diverse gremia en partners te leggen
- 3.1 Er zijn mogelijk voor het vervolg OLPA-middelen beschikbaar, er zijn nog weinig regionale akkoorden gesloten, de provinciale insteek is landelijk interessant.

Kanttekeningen/risico's

De effecten en uitwerking van de Friese preventieaanpak zijn afhankelijk van de lokale uitvoering, het programma voorziet niet in (extra) capaciteit in menskracht en middelen voor gemeenten.

Financiële consequenties

Personele kosten voor de kwartiermaker komen uit de huidige GGD-begroting, een herschikking van taken binnen de huidige preventieprogramma's en er wordt opnieuw een ondersteuningsaanvraag bij Ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden (OLPA) ingediend voor de kwartiermaker periode.

Om inzicht te krijgen in de kosten die de Friese preventieaanpak met zich meebrengt is het nodig om eerst van de huidige programma's en initiatieven de begrotingen inzichtelijk te maken. Aan de hand hiervan kan een beraming gemaakt worden van het jaarlijks benodigde budget, inclusief de benodigde capaciteit voor het programma (programmaleider, ondersteuning en communicatie).

Qua financiering van de Friese preventieaanpak zal ook gekeken worden naar mogelijkheden van cofinanciering. Een van de mogelijkheden is het vragen van een financiële bijdrage van De Friesland en andere partners, zoals provincie Fryslân.
Daarnaast is een niet-financiële bijdrage vanuit de gemeenten, in de vorm van het vrijmaken van capaciteit van beleidsmedewerkers, wenselijk.
Bovenstaande zal in 2020 opnieuw aan de bestuurscommissie voorgelegd worden ter besluitvorming.

Vervolgaanpak/uitvoering

In de bestuurscommissie van februari 2020 zal er een terugkoppeling van de voortgang van het proces geagendeerd worden.
We werken toe naar een officieel moment van ondertekenen van een de Friese preventieaanpak in juni 2020, indien mogelijk in aanwezigheid van staatssecretaris Blokhuis.

Communicatie

Periodiek wordt gecommuniceerd over de voortgang van het programmaplan. Dit gebeurt door een procesupdate te geven bij de bestuurscommissie Gezondheid. Daarnaast worden de ambtelijk contactpersonen en partners geïnformeerd over de voortgang op zowel proces als inhoud. Bovendien worden zij inhoudelijk in het traject betrokken (bijeenkomsten, gesprekken)

Besluit:	
☐ niet vastgesteld	Paraaf secretaris:
☐ ongewijzigd vastgesteld	
☐ gewijzigd vastgesteld als volgt:	
Kopie naar auteur	

Beschrijving stappen om te komen tot een preventieaanpak voor Fryslân

Procesvoorstel Friese preventieaanpak

Inhoud

Procesvoorstel	1
Friese preventieaanpak	1
1 Inleiding	3
1.1 Doel.....	3
1.2 Context	3
2 Uitgangspunten en beoogd resultaat	5
2.1 Uitgangspunten.....	5
3 Plan van aanpak	7
3.1 Raakvlakken huidige programma's en lacunes onderzoeken.....	7
3.2 Regionaal profiel van Fryslân opstellen	7
3.3 Uitdagingen & kansen formuleren.....	8
3.4 Doorlooptijd vaststellen	9
3.5 Partners identificeren en betrekken.....	9
3.6 Gezamenlijke doelstellingen overeenkomen.....	9
3.7 Programmastructuur, samenwerking en communicatie	10
3.8 Begroting vaststellen	11
3.9 Planning.....	11
4 Werkzaamheden kwartiermaker	12

1 Inleiding

Het Nationaal Preventieakkoord (NPA) is een belangrijke stap in de richting van een gezondere samenleving; een belangrijke vervolgstap is de doorvertaling van de afspraken uit het Nationale Preventieakkoord naar lokale aanpakken. Immers, naast het beïnvloeden van de bijvoorbeeld leefstijl via landelijke maatregelen (campagnes, belastingmaatregelen en wettelijke ge- en verboden) zal de aanpak vooral in de lokale situatie, dicht bij de mensen, plaatsvinden. Door het NPA is er meer aandacht voor preventie en zijn er in Friesland kansen om de huidige aanpak van gezonde leefstijl te transformeren naar een integrale aanpak via een levensloopbenadering. In Friesland zijn de onderwerpen van het preventieakkoord belegd in de programma's Nuchter over Gewicht, Nuchtere Fries en Rookvrije generatie. GGD Fryslân werkt bij deze programma's samen met alle Friese gemeenten, en per programma met diverse organisaties. Naast de genoemde leefstijlprogramma's lopen er ook andere programma's zoals Vitale Regio, Kansrijke start, Gezonde School, Gezond in de Stad (GIDS), Jong Leren Eten, Gezonde Leefomgeving, Perspectief op werk en ontwikkelingen zoals Blue Zone Friesland en de Sustainable Development Goals.

1.1 Doel

Een gezamenlijke ambitie

Het is belangrijk dat GGD Fryslân, partners en de Friese gemeenten – in overleg met andere belanghebbenden zoals inwoners, horeca, sport, onderwijs, bedrijfsleven – overeenstemming vinden in de ambitie is die zij in Friesland willen nastreven. Hierin moet ruimte zijn voor lokale kleur. Vanuit de ambitie worden de concrete doelstellingen uitgewerkt.

Herijken: we starten niet op nul

De Friese Preventieaanpak betreft een herijking. Er gebeurt al veel op het gebied van preventie in Fryslân. Het doel is om:

- te zorgen voor een groter effect van de losse programma's door middel van meer samenhang en een betere structuur;
- meer doelgroepen te bereiken met de bestaande programma's en interventies;
- waar nodig de huidige aanpak te verrijken met nieuwe initiatieven om domein overstijgend meer impact te creëren.

De Friese preventieaanpak betekent vooral een versterking, verbinding en herijking van al deze programma's.

1.2 Context

Nog geen gezamenlijke geformuleerde ambitie.

In Friesland is er nog geen gezamenlijke ambitie op het gebied van preventie en gezondheid.

Beperkte samenhang van preventie met sociaal en fysiek domein

Momenteel lopen er provinciale leefstijlprogramma's die focussen op roken, alcohol en overgewicht. Deze hebben in beperkte mate verbinding met elkaar en met het sociaal en fysieke domein. Gezondheidsachterstanden gaan vaak samen met achterliggende problemen zoals schulden of eenzaamheid. Deze doelgroepen hebben ook te maken met problemen binnen het sociaal domein. Er liggen nieuwe kansen om preventie zo in te richten dat deze doelgroep op meerdere manieren wordt bereikt. Bijna alle Friese gemeenten zijn GIDS (Gezond In De Stad) gemeenten en ontvangen GIDS gelden om in te zetten op gezondheidsachterstanden met de focus op het versterken van gezondheids-potentieel. Door middel van het inzetten van gecombineerde programma's gericht op fysieke gezondheid, mentale weerbaarheid en participatie kan de impact van de losse interventies worden vergroot. Hiermee creëren we samenhang met het sociaal domein en het fysieke domein. De komst van de nieuwe Omgevingswet biedt kansen om een gezonde leefomgeving in de gemeente te bevorderen en daardoor actief bij te dragen aan preventie.

Momenteel wordt preventie in Friesland niet vanuit een levensloop perspectief ingezet

De huidige Friese programma's richten zich voornamelijk op de jongere doelgroep tot 24 jaar. Er zijn nauwelijks interventies voor preventie gericht op de doelgroep vanaf 25 jaar. Bijvoorbeeld het programma Nuchtere Fries richt zich op geen alcohol en middelen gebruik onder de 18 jaar, en in veel geringere mate op problematisch alcoholgebruik in andere doelgroepen. Deze doelgroepen worden wel in het NPA benoemd. Mensen hebben tot de leeftijd van ongeveer 50 jaar relatief weinig zorgkosten. Hierna is er een toename van gezondheidsklachten en stijgen hiermee de zorgkosten, daarbij gaat het vaak om klachten die leefstijl gerelateerd zijn.

De governance van de programma's is versnipperd

Gemeenten en andere partners ervaren een zekere versnippering van de huidige programma's. De twee programma's Nuchtere Fries en Nuchter over Gewicht hebben hun eigen platform en eigen programmaleider binnen GGD Fryslân. Er is een aparte logistiek en eigen netwerk voor elk programma. Het landelijke programma Kansrijke Start is een nieuw programma waar ook een afstemming met gemeenten nodig is. Daarnaast worden er vanuit andere organisaties ook bijeenkomsten georganiseerd voor gemeenten. De werkwijze met drie losse thematische leefstijlprogramma's en daarbij horende netwerken/stuurgroepen is niet efficiënt en vraagt om herziening.

Gemeenten en partners zijn in verschillende mate actief op het terrein van preventie

De meeste gemeenten zijn samen met partners lokaal actief in het kader van preventie en hebben hier capaciteit voor vrijgemaakt. Sommige, soms kleinere, gemeenten hebben onvoldoende mogelijkheden om menskracht in te zetten, het kan voorkomen dat preventie enigszins ondersneeuwt door andere meer veeleisende werkzaamheden.

Verbinding tussen onderzoek, beleid en praktijk is noodzakelijk

Er is meer kennis nodig over de juiste aanpak van complexe problemen en bij specifieke (vaak kwetsbare) doelgroepen. Er is nog te weinig kennis beschikbaar over een effectieve aanpak van complexe problemen. Vooral waar het gaat om de doelgroep met een lage SES is er een behoefte om meer kennis te ontwikkelen. Het is nodig dat wetenschap, beleid en praktijk meer aan elkaar worden gekoppeld. Zodoende kan er een opbouwend lerend vermogen worden ontwikkeld waar toegewerkt wordt naar een evidence-based aanpak.

De WRR stelt dat er geïnvesteerd moet worden in onderzoek en monitoring voor meer kennis op effecten van beleid. Slimme verbinding tussen onderzoek, beleid en praktijk is daarvoor nodig, waarbij op zoek moet worden gegaan naar indicatoren voor korte termijn op proces en inhoud.

2 Uitgangspunten en beoogd resultaat

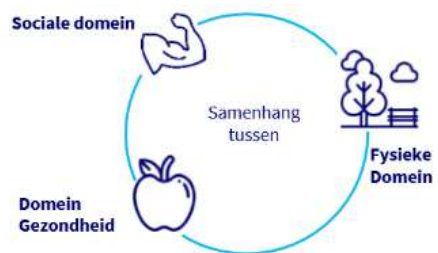
2.1 Uitgangspunten

Eén gezamenlijke ambitie, op basis van alle lokale en provinciale initiatieven

We stellen een gezamenlijke ambitie op met Friese gemeenten en partners. Er moet ruimte blijven voor gemeenten om zelf invulling te geven aan hoe zij de verschillende doelstellingen benaderen en prioriteren. Wel passen de lokale initiatieven in het grotere plaatje. Verder kan er gekeken worden waar gemeenten samen kunnen optrekken. De lokale initiatieven kunnen gebundeld worden in provinciale projecten.

Samenhang waar mogelijk met het fysiek en sociaal domein om aandacht te hebben voor achterliggende problematiek bij een ongezonde leefstijl

Een gezonde leefomgeving stimuleert tot gezond gedrag. Het is bekend dat problemen op het gebied van armoede, onvoldoende sociaal netwerk of andere sociaaleconomische omstandigheden leiden tot de minder 'juiste' beslissingen als gevolg van stress. Dit betekent dat om gezonder gedrag te bevorderen alleen preventie op het gebied van alcohol, roken en overgewicht minder effect gaat hebben als er geen rekening wordt gehouden met achterliggende omstandigheden. Hier liggen kansen voor (onder meer de gebiedsteams) om een integrale aanpak op te zetten en de impact van interventies op zowel preventie als sociaaleconomische situatie te vergroten.

De vraagstukken worden levensloop breed benaderd

Door in te zetten op een breder palet aan doelgroepen, vergroten we de potentiële impact van de interventies. Een gezonde omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag voor alle doelgroepen. Een levenslooppaanpak zet in op het leggen van verbindingen, een passend en samenhangend aanbod in de verschillende 'kritische' leeftijdsfasen, de juiste boodschap op het juiste moment en komen tot een aanbod voor alle leeftijden en doelgroepen.

We streven naar een vitale provincie, meer gezonde jaren voor iedereen: kinderen die een goede start maken en daar hun leven lang profijt van hebben, inzetten op een gezonde generatie, actieve volwassenen die fit hun pensioen in gaan en ouderen die meer gezonde levensjaren hebben en zo lang mogelijk meedoen in de samenleving.

We richten ons op het versterken van gezondheidspotentieel

We streven naar minder gezondheidsverschillen, maar leggen de focus op het versterken van gezondheidspotentieel. Hierin is een focus voor mensen met gezondheidsachterstanden, waar het meeste voordeel te behalen valt van een gedegen preventieaanpak. De slaagkansen van

preventie/interventies kan vergroot worden naarmate mensen zich meer gesteund voelen door peer groups en enige regie op het proces ervaren. Het is dus belangrijk mensen zelf te betrekken. We weten dat sociaaleconomische verschillen een bepalende factor zijn in (ervaren) gezondheid. Door aandacht te hebben voor deze achterliggende problematiek adresseren we ook factoren die deze groep tegenhouden in het creëren van gezonder gedrag. Dit kan betekenen dat er meer aandacht moet zijn voor lokale en wijkgerichte ondersteuningsprogramma's, met een focus op de wijken en dorpen waar de urgentie het hoogst is.

We nemen de tijd voor breed gedragen programma's op alle niveaus

Een Friese preventieaanpak is geen doel op zich maar moet leiden tot meer samenhang en impactvolle interventies die ertoe bijdragen dat er in Friesland meer wordt bereikt op het gebied van preventie. In het algemeen geldt dat dit ten koste gaat van de snelheid, maar leidt tot meer betrokkenheid. Immers, wil je snel, ga dan alleen. Wil je verder, ga dan samen. We stellen samen een gezamenlijke ambitie op. De uitwerking doen we samen met de beleidsmedewerkers van gemeenten van de verschillende domeinen en betrokken partners. Voor daadwerkelijke beweging is het essentieel dat de Friese preventieaanpak op draagvlak en samenwerking met de partijen in het veld kan rekenen. Daarom betrekken wij verschillende partijen en andere (private) stakeholders in de aanpak. Dit doen wij door partijen zowel bilateraal te bevragen als door de partijen bij elkaar te brengen in een gezamenlijke ontwikkelsessie. Hierin leggen we de koppeling met bestaande programma's.

Een Friese preventieaanpak brengt structuur en samenhang: we werken programmatisch

De meerwaarde van een Friese preventieaanpak zit hem niet alleen in het bundelen van bestaande programma's en toevoegen van interventies, maar ook in het realiseren van samenhang en integraliteit. Interventies vanuit verschillende domeinen en perspectieven (bijvoorbeeld preventie én handhaving) leiden gecombineerd tot een grotere impact dan afzonderlijke acties. We hanteren een programmatische aanpak waarin we een duidelijke structuur creëren door middel van indeling van het programma in verschillende **programmaliijnen** en verschillende termijnen. Hierbij denken we aan: **interventies**, **kennisdeling**, **onderzoek** en **monitoring**. We zoeken verbinding met andere gremia en maken met deze en andere partners duidelijke afspraken over wie wat bijdraagt. Hieraan zal de samenwerking met de Aletta Jacobs School of Public Health (AJSPH) een belangrijke bijdrage leveren. Vanuit het programma Vitale regio is er al een mooie samenwerking ontstaan tussen gemeenten, GGD Fryslân en de Friesland. De governance van Vitale Regio kan als voorbeeld dienen en bruikbaar zijn voor de Friese preventieaanpak.

3 Plan van aanpak

Hieronder staan de onderwerpen die uitgewerkt dienen te worden voor de Friese preventieaanpak. Een deel van de onderwerpen is al behandeld in de afgelopen periode, maar vraagt nog een verdere uitwerking.

3.1 Raakvlakken huidige programma's en lacunes onderzoeken

Er wordt input opgehaald over raakvlakken, lacunes en evaluatie van de huidige programma's. Dit doen we door vervolgwerkshops met gemeenten en partners en individuele gesprekken met professionals uit zorg, sociaal domein en onderwijs zijn, mogelijk aangevuld met partners vanuit horeca, sport en bedrijfsleven.

Raakvlakken

Het is belangrijk om de raakvlakken van de huidige programma's te definiëren, waar kan er gebruik worden gemaakt van de geïntegreerde logistiek, inhoudelijke werkwijzen en gecombineerde netwerken? Waar kunnen bestaande programma's breder worden ingezet voor andere leeftijdsfasen? Waar kan verbinding worden gezocht met andere initiatieven als Kansrijke Start, JOGG, Blue Zone, Perspectief op Werk, de Gezonde School, Gezonde Gemeente, Gezond in de Stad?

Lacunes

Er loopt al veel, maar welke doelgroepen en/of thema's worden nu niet geadresseerd? Hoe kunnen we de doelgroep van mensen met een lagere sociaaleconomische positie centraal stellen? Wat ontbreekt er logistiek?

Evaluatie

We duiden de meerwaarde van deze programma's op basis van ervaring op uitvoeringsniveau en ambtelijk niveau.

3.2 Regionaal profiel van Fryslân opstellen

Om te weten welke doelstellingen in een latere stap opgesteld kunnen worden, is het noodzakelijk om een duidelijk beeld te hebben van situatie in Friesland en de lokale verschillen. Vanuit de GGD en het RIVM zijn data beschikbaar welke hierin worden meegenomen. Vanuit Aletta Jacobs School of Public Health wordt relevant onderzoek gestimuleerd door actief vraagstukken vanuit beleid en praktijk op te halen en te beantwoorden met behulp van wetenschappelijk kennis dan wel onderzoek. Aletta Fryslân bevordert evidence-based werken door innovatie en projecten in de praktijk te evalueren met behulp van onderzoek en wisselt kennis, ervaringen en initiatieven uit. Hierdoor kunnen we een grotere impact op de effectiviteit van de preventieaanpak in Friesland te hebben. Als onderzocht is op welke terreinen en op welke gebieden bijvoorbeeld

gezondheidsachterstanden en gezondheidskansen worden gesignaleerd, kan hier specifiek op worden ingezet.

3.3 Uitdagingen & kansen formuleren

Door ons bewust te zijn van de uitdagingen die een Friese preventieaanpak tegemoet kan zien en de kansen die er liggen, kunnen deze punten beter worden getackeld in de uiteindelijke preventieaanpak. Daartoe zullen we inventariseren bij gemeenten en andere partners welke uitdagingen en kansen zij signaleren. Hieronder volgen alvast enkele punten die opgehaald zijn vanuit de voorbereidende werksessie met gemeenten en voorbereidende gesprekken met partners.

Uitdagingen voor regio Fryslân

- **Bereiken van kwetsbare doelgroepen:** het bereiken van kwetsbare doelgroepen is moeilijk. Alhoewel gemeenten veelal wel weten in welke wijken zij zich bevinden, is het lastig om hen gericht te ondersteunen.
- **Afstemmen van interventies op alle doelgroepen:** met bijvoorbeeld aandacht voor laaggeletterdheid: landelijk is één op de zeven mensen laaggeletterd. Dit betekent dat heel veel informatie niet op de juiste manier aankomt bij de doelgroep en maar een klein deel heeft van het mogelijke effect.
- **Personeelstekort:** Friesland kampt net zoals de rest van Nederland met vergrijzing en ontgroening. Dit heeft impact op volksgezondheid en zorg, met als gevolg een tekort aan adequaat personeel in de zorg en sociaal domein. Dit legt extra druk op de hulpverleners en gaat gepaard met een hoger verloop onder medewerkers.
- **Tekorten bij gemeenten in het sociaal domein:** de decentralisaties Wmo, Participatiewet en Jeugdwet zijn gepaard gegaan met grote tekorten in het sociaal domein. Dit legt druk op de gemeentelijke toegang en kan interfereren met een preventieaanpak.
- **Niet alles kan, dus gerichte keuzes zijn belangrijk:** middelen zijn altijd een beperkende factor, daarom is het belangrijk om te focussen op wat expliciet van waarde is.

Kansen voor regio Friesland

- Toevoegen van nieuwe thema's, zoals psychosociale gezondheid
- Integreëren van nieuwe effectieve interventies, zoals (elementen uit) de IJslandse aanpak
- Levensloop brede benadering, aandacht voor alle leeftijden en een doorgaande lijn
- Samenwerking met partners gericht op kwetsbare doelgroepen zoals Stichting Lezen & Schrijven en inzet middels gemeentepolis
- Structurele verbindingen creëren met het sociaal domein op het gebied van werk, armoede, schulden, zorg en onderwijs. Hiermee kan er ook in worden gespeeld om de tekorten in het sociaal domein.
- Verbinding leggen tussen beleid, praktijk en onderzoek door samenwerking binnen de publieke gezondheid met Aletta Fryslân.
- De Omgevingswet vraagt om goede samenwerking tussen Publieke Gezondheid en het fysieke domein. Dit biedt kansen om omgevingsvisie te betrekken in het preventiebeleid,

met daarbij aandacht voor het verbinden van gezondheidsinformatie met ruimtelijke informatie.

3.4 Doorlooptijd vaststellen

We stellen voor om het programma in eerste instantie op te stellen voor ongeveer 5 jaar, van de **periode juli 2020 t/m juni 2025**. Gedurende het programma zal er monitoring en evaluatie plaatsvinden, waardoor het programma vanzelfsprekend niet vast staat.

In afstemming met de verschillende belanghebbenden kan er gekeken worden naar op welke termijn de doelen worden gesteld, waarbij bijvoorbeeld een onderscheid gemaakt kan worden in korte termijn (2020-2021), middellange termijn (2022-2025) en lange termijn (2025 en verder), waarbij doelen voor lange termijn verder gaan dan deze preventieaanpak alleen.

3.5 Partners identificeren en betrekken

Voor een succesvolle preventieaanpak is het noodzakelijk om regionaal samen te werken met de betrokken partijen. Hiertoe willen we de relevante partijen beter in beeld krijgen en spreken. Daarnaast is het belangrijk om in deze overleggen de juiste competenties en het juiste mandaat aan tafel te krijgen. Partners die op dit moment zijn geïdentificeerd en waar al goede contacten mee zijn, zijn de provincie Fryslân, VNO-NCW en De Friesland. De komende maanden wordt een verkenning uitgevoerd naar interessante private provinciale partners.

Gemeenten

Een goed georganiseerde samenwerking tussen de gemeenten en GGD Fryslân is belangrijk. Hierin helpt het als beleidsmedewerkers elkaar kennen en weten te vinden. Bestuurlijke dekking is belangrijk om de aanpak voldoende prioriteit te geven.

Aletta Fryslân

De complexiteit van vitaliteitsvraagstukken vraagt in toenemende mate om intensieve samenwerking tussen regionale partijen op het gebied van onderzoek, opleiding, strategie- en beleidsvorming, en implementatie. GGD Fryslân, De Friesland, RUG Campus Fryslân, Stenden, NHL en de Aletta Jacobs School of Public Health willen met elkaar en met andere (Friese) partners samenwerken om invulling te geven aan de gedeelde ambities t.a.v. publieke gezondheid in de regio. Bovengenoemde partijen starten daarom de onderlinge samenwerking in "Aletta Fryslân". Aletta Fryslân zal een gedeelde fysieke locatie zijn van waaruit professionals vanuit de aangesloten partners werken aan een (grotendeels) gezamenlijke kennisagenda.

3.6 Gezamenlijke doelstellingen overeenkomen

Aan de hand van de uitgesproken ambitie moeten er concrete doelstellingen worden geformuleerd waar gemeenten, partners en GGD Fryslân zich in kunnen vinden. In principe is het voor monitoring bijdragend als de doelstellingen gepaard gaan met een termijn en te meten effect.

3.7 Programmastructuur, samenwerking en communicatie

Aansturing

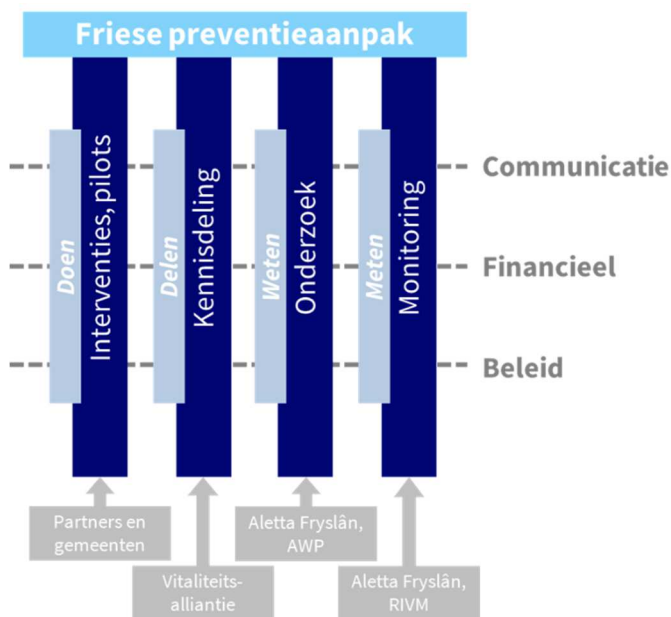
De aansturing van de Friese preventieaanpak willen we beleggen bij de GGD. Om dit programma effectief te laten zijn moet er iemand worden aangesteld die het programma aanstuurt en hiervoor verantwoordelijk is.

De kwartiermaker zal in de volgende fase een organisatiestructuur opstellen met een voorstel voor een programmamanager, stuurgroep, samenwerking met bestaande gremia en andere partners.

Programmatische structuur en samenwerking

Een programmatische aanpak vertalen wij in verschillende programmalijnen, die samen een integraal programma vormen. Deze programmalijnen zijn randvoorwaardelijk en kunnen eruitzien zoals hieronder weergegeven. De exacte uitwerking wordt in volgende fase verder vormgegeven. Het betreft in ieder geval vier lijnen:

- Interventies: *doen wat werkt*
- Kennisdeling: *delen wat werkt*
- Onderzoek: *weten wat werkt*
- Monitoring: *meten wat werkt*

In elke lijn liggen kansen voor samenwerking. Voor de lijnen interventies en kennisdeling kan er worden samengewerkt met vanzelfsprekend de gemeenten en (zorg)partners, maar ook met de Friesland en leden uit de Vitaliteitsalliantie.

De samenwerking met de Aletta Jacobs School of Public Health (AJSPH) kan in de lijnen kennisdeling, onderzoek en monitoring een belangrijke bijdrage leveren.

4 Werkzaamheden kwartiermaker

Reeds uitgevoerde activiteiten

- Gesprekken met beleidsmedewerkers GGD Fryslân
- Onderzoek naar raakvlakken huidige programma's
- Overleg met beleidsmedewerkers en programmaleiders GGD Fryslân
- Werksessie(s) met (deel van) Friese gemeenten, ketenpartners en GGD Fryslân
- Individuele gesprekken met partners en gemeenten

Activiteiten om te komen tot een Friese preventieaanpak

Er wordt een kwartiermaker aangesteld voor gemiddeld twee dagen per week voor de periode 14 november 2019 t/m 30 juni 2020 (circa 30 weken). Er zal een kleine werkgroep geformeerd worden met o.a. een afvaardiging van gemeenten, partners, programmaleiders huidige programma's, beleid en communicatie. Mogelijk kan er nog externe ondersteuning aan toegevoegd worden.

De opdracht is om uiterlijk in mei 2020 een complete en afgestemde Friese preventieaanpak op te leveren, welke in de bestuurscommissie **van juni 2020** kan worden geagendeerd en formeel ondertekend kan worden. Hiermee wordt het Friese preventieaanpak bekrachtigd. Indien mogelijk zal staatssecretaris Blokhuis bij dit formele moment aanwezig zijn. In de bestuurscommissie van februari 2020 zal er een terugkoppeling van de voortgang van het proces geagendeerd worden.

De kwartiermaker voert, samen met de werkgroep, de volgende werkzaamheden uit op verschillende terreinen:

(Bureau)onderzoek

- Uitwerken aanpak inclusief samenhang bestaande programma's
- Regionaal profiel Fryslân opstellen en complementeren met data GGD Fryslân, Aletta Fryslân & data RIVM
- Uitwerken gemeenschappelijke doelstellingen, beoogde resultaten (korte en lange termijn) en uitgangspunten

Werksessies m.b.t. uitvoering

- Werksessie met gemeenten
- Werksessie met beleidsmedewerkers GGD
- Werksessie met professionals

Gesprekken (potentiële) partners

- Gesprek met provincie Friesland
- Gesprek met de Friesland
- Gesprek met werkgeversorganisaties/VNO NCW
- Gesprekken met private provinciale partners
- Gesprek met Aletta Jacobs School of Public Health/ Aletta Fryslân

Bestuurlijke betrokkenheid

- Bestuurlijk overleg over gezamenlijke ambitie(s)

Organisatiestructuur

- Opstellen verschillende programmalijnen
- Logistieke opzet
- Uitwerken begroting
- Werven medewerkers programmateam, waaronder een programmamanager als opvolger van de kwartiermaker

De deelname en commitment van gemeenten en andere belanghebbenden is een cruciaal onderdeel

Met name omdat voor het vergroten van het effect en integrale aanpak het noodzakelijk is dat zowel GGD Fryslân, gemeenten, als De Friesland en andere belanghebbenden (sport, horeca, bedrijfsleven, inwoners) zich committeren. Het is aan de kwartiermaker om alle partijen te benaderen en al vroeg mee te nemen in het proces. Het is belangrijk om zowel input op te halen als het plan vervolgens weer te toetsen bij de gemeenten. Hiermee creëren we betrokkenheid en gedeeld eigenaarschap. Daarnaast verbinden we preventie met het sociaal en fysieke domein om de meerwaarde voor gemeenten te vergroten.

OPLEGNOTITIE BESLUITVORMEND

Onderwerp	Kansrijke Start Fryslân
Voorstel ter behandeling in	de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Herwil van Gelder
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	1. Landelijke actieprogramma 'Kansrijke Start' 2. Opzet regionale Friese coalitie "Kansrijke Start"
Vergaderdatum	14-11-2019
Agendapunt	9
Betrokken afdeling/ medewerkers (functioneel)	-
OR/GO	☐ OR instemming ☐ OR advies ☐ OR informatie ☐ GO

Conceptbesluit

1. In te stemmen met het vormen van een Friese Coalitie 'Kansrijke Start'
2. In te stemmen met het aanstellen van een regisseur Friese Coalitie Kansrijke Start bij GGD Fryslân per 1 januari 2020.
3. In te stemmen met implementeren van het programma 'Nu Niet Zwanger' per 1 januari 2020 als interventie en onderdeel van het plan 'Kansrijke start Fryslân'.
4. De jaarlijkse kosten van beslispoint 1 t/m 3 (ad € 80.000,-) te factureren naar gemeenten, naar rato van aantal inwoners (zie de financiële paragraaf).
5. In te stemmen met maken van een procesaanpak Kansrijke Start Fryslân.

Inleiding

In september 2018 heeft het ministerie van VWS het landelijke actieprogramma 'Kansrijke Start' gepresenteerd. In 2019 is via de GIDS-gelden financiering beschikbaar gekomen voor gemeenten om lokaal invulling te geven aan dit landelijke programma. Alle Friese GIDS-gemeenten nemen deel aan het actieprogramma en hebben zich hiervoor aangemeld bij het ministerie van VWS.

In informatie- en inspiratiebijeenkomsten van GGD Fryslân, Pharos en de Friese gemeenten hebben de gemeenten de wens uitgesproken zoveel mogelijk gezamenlijk op te willen trekken in de plannen van 'Kansrijke Start'. Ambtenaren van de gemeenten hebben hierbij de behoefte uitgesproken om, naast lokale plannen van hun eigen gemeente, ook behoefte te hebben aan een provinciaal plan voor bovenlokale netwerken, thema's en uitdagingen.

In het voorjaar van 2019 hebben twee bijeenkomsten rondom het programma 'Nu Niet Zwanger' plaatsgevonden. Het programma 'Nu Niet Zwanger' is een onderdeel van het landelijke programma Kansrijke Start. De Friese gemeenten toonden interesse in het programma, gaven aan de toegevoegde waarde van het programma te herkennen en uitten de wens het programma 'Nu Niet Zwanger' gezamenlijk op provinciaal niveau te implementeren, met de GGD in een projectleidersrol. Daarbij gaven de gemeenten aan de implementatie van het programma Nu Niet Zwanger onder te willen brengen in een

Friese plan 'Kansrijke Start'.

In juni 2019 heeft GGD Fryslân een terugkoppeling gedaan van bovenstaande in de BC en daarop heeft de BC de GGD gevraagd te komen tot een voorstel voor plan van aanpak Kansrijke Start Fryslân.

Bij het opstellen van dit voorstel zijn ambtenaren van de gemeenten betrokken, zij hebben op diverse momenten input en feedback geleverd.

Beoogd effect

Zo groot mogelijk effect, op een zo efficiënt mogelijke manier invulling geven aan het Landelijke actieprogramma Kansrijke Start waarbij lokale coalities van gemeenten ondersteund worden en er optimaal geprofiteerd wordt van provinciale en regionale samenwerking en afstemming.

Argumenten

- 1.1. Binnen een Friese samenwerking in de vorm van een coalitie 'Kansrijke Start' kunnen - naast de nodige lokale inspanningen op gemeentelijk niveau - de uitdagingen van 'Kansrijke Start' die bovengemeentelijke aanpak vragen, vorm krijgen.
- 1.2 Alle Friese GIDS-gemeenten nemen deel aan het landelijke programma Kansrijke Start. Daarvoor worden op gemeentelijk niveau gemeentelijke, lokale coalities gevormd. Een aantal noodzakelijke samenwerkingspartners werken niet (enkel) op gemeentelijk niveau en missen capaciteit om in alle gemeentelijke, lokale coalities aan te sluiten. Voorbeelden hiervan zijn kraamzorgorganisaties, ziekenhuizen, Veilig Thuis, REIK en FIER.
- 1.3 De Friese coalitie kan zorgdragen voor optimale uitwisselingen en kennisdeling. Er zijn in Friesland al verschillende ontwikkelingen gaande, maar momenteel wordt er onvoldoende van elkaar geprofiteerd. 'Het wiel' wordt op meerdere plekken opnieuw 'uitgevonden'.
- 1.4 Door interventies of werkwijzen gezamenlijk voor alle Friese gemeenten beschikbaar te stellen en dit te organiseren in een Friese samenwerking kan er efficiëntie en effectiviteit vergroot worden.
- 2.1 Er zijn al veel ontwikkelingen op het vlak van Kansrijke Start en gemeenten hebben hier reeds aandacht voor. Het ontbreekt echter aan overzicht van ontwikkelingen en verschillende ontwikkelingen ontstaan naast elkaar. Het is een uitdaging deze ontwikkelingen bij elkaar te brengen en verbinding te creëren. Door dit via de GGD Fryslân te laten verlopen, profiteren alle Friese gemeenten van overzicht en verbinding via een regisseursfunctie door de GGD. Hiermee ontstaan een duidelijk provinciaal aanspreekpunt en initiatiefnemer, die partijen en ontwikkelingen bij elkaar kan brengen. De rol van de GGD in het voortraject, waarin de Friese gemeenten bij elkaar zijn gebracht, over de onderwerpen 'Kansrijke Start' en 'Nu niet zwanger' werden gewaardeerd. Bij deze bijeenkomsten werd aangegeven dat gemeenten dit zouden willen vervolgen.
- 3.1 In de vooroverleggen hebben de Friese gemeenten aangegeven het programma 'Nu Niet Zwanger' een waardevolle interventie te vinden en de wens te hebben dit in Friesland te implementeren.
- 3.2 In andere regio's in Nederland blijkt het programma 'Nu Niet Zwanger' een succesvol programma.
- 3.3 Het programma Nu Niet Zwanger is de belangrijkste pijler en (mogelijk enige beschikbare) effectieve interventie in actielijn 1 van Kansrijke Start. Elke onbedoelde zwangerschap bij een zeer kwetsbaar gezin die voorkomen kan worden, bespaart veel leed, maar ook zorg en daarmee kosten in met name zware dure jeugdzorg zoals bijvoorbeeld uit-huis-plaatsing (€ 40.000,- per kind), een onder-toezicht-stelling met inzet van een voogd (€25.000 per kind) en begeleidingstraject van multiprobleem-gezin (€ 104.000 per jaar¹).
- 3.4. Implementeren van het programma 'Nu Niet Zwanger' is binnen Friesland alleen haalbaar bij deelname van meerdere grotere gemeenten en is het meest efficiënt en effectief op provinciaal niveau.
- 4.1 GIDS-gemeenten die zich aanmelden voor het landelijke actieprogramma Kansrijke Start ontvangen

¹ [Maatschappelijke Prijslijst](#) van [Effectencalculator](#)

via de GIDS-financiën extra gelden.

4.2. Hoewel een deel van de aanpak uit de basisbegroting kan worden gefinancierd omdat activiteiten overlappen met werkzaamheden die nu al door de diverse afdelingen van de GGD worden uitgevoerd, vragen de inzet van een regisseur, opzet van een coalitie en het uitvoeren van het programma Nu Niet Zwanger extra inzet en extra middelen.

4.3. De GGD kijkt af van het advies van GGD GHOR Nederland dat landelijk ondersteuning biedt aan GGD's bij implementatie van 'Nu Niet Zwanger'. GGD GHOR Nederland adviseert een hogere inzet, met meer middelen voor implementatie. Door de implementatie van het programma in context van de Friese samenwerking Kansrijke Start te brengen kan GGD Fryslân met minder middelen dan het landelijke advies starten. Daarnaast ziet de GGD mogelijkheden een deel van de activiteiten Kansrijke Start en Nu Niet Zwanger onder te brengen in reeds bestaande activiteiten. Zo kan de regisseur Kansrijke Start ondersteund worden door teams Beleid en Advies van de GGD. En kan een deel van uitvoering van het programma Nu Niet Zwanger worden uitgevoerd door de reeds bestaande activiteiten van het team Soa/SENSE van de GGD.

5.1 Afstemming tussen gemeenten, maar ook andere programma's en ontwikkelingen vraagt om een samenwerkingsstructuur die zich daartoe verhoudt. Gemeenten hebben aangegeven geen behoefte te hebben aan een losstaand 'platform' Kansrijke Start met een eigen projectstructuur en planning (losstaand van Platform Nuchtere Fries en Platform Nuchter over Gewicht). Echter is er wel behoefte om de Friese samenwerking binnen de Friese coalitie vorm te geven en gezamenlijke afspraken of zelfs gezamenlijk interventies te organiseren. Om hier invulling aan te geven, wordt er een procesvoorstel 'Kansrijke Start' opgesteld waarin verder wordt uitgewerkt op welke manier de Friese samenwerking werkt aan:

- Afstemming, uitwisseling en kennisdeling tussen gemeenten, in samenhang met het Friese Preventie Aanpak;
- Implementatie van het programma Nu Niet Zwanger;
- Mogelijk gezamenlijk uitvoeren van plannen als dit het effect en efficiëntie vergroot;
- Mogelijk gezamenlijk uitwerken en beschikbaar stellen van bepaalde interventies (bijvoorbeeld implementatie van Zorgpad Vroegsignalering in de hele provincie, VoorZorg, CenteringPregnancy en CenteringParenting of Moeders Informeren Moeders);
- Samenwerking en afstemming met De Friesland Zorgverzekeraar intensiveren en verbeteren;
- Samenwerking en afstemming met sociaal domein Fryslân rondom de programma's 'Foar Fryske Bern' en 'Geweld hoort nergens thuis';
- Monitoring van de voortgang van Kansrijke Start binnen gemeenten en provinciaal.

Kanttekeningen/risico's

1.1 Een groot deel van het landelijke actieprogramma vraagt om gemeentelijke invulling; het vormen van lokale (gemeentelijke) coalities. Het landelijke actieprogramma geeft ook de suggestie van regionale coalities, maar geeft daar weinig handvatten voor. De analyse van de GGD is dat het programma naast een gemeentelijke aanpak en de landelijke aanpak 'Kansrijke Start', samenwerking, afstemming en integraliteit op Fries niveau vraagt. Dit werd tijdens de voorbereidende bijeenkomsten door de Friese gemeenten herkend.

1.2 Een Friese coalitie 'Kansrijke Start' vraagt om afstemming en samenwerking en daarbij behorend overleg. Verschillende gemeenten geven dat er al op verschillende vlakken, met de GGD op programmaniveau (Nuchtere Fries, Nuchter over gewicht, Rookvrije Generatie) overlegd wordt en dat daarin een grens wordt bereikt. Het voorkomen van veel verschillende overleggen, met verschillende programma's maar steeds met dezelfde deelnemers vraagt daarom aandacht. Dit is voor de organisatievorm van de Friese coalitie 'Kansrijke Start' een groot aandachtspunt. Het is dan ook de intentie met het programma Kansrijke start aansluiting te vinden bij de 'Friese Preventie Aanpak'.

3.1 Het programma 'Nu Niet Zwanger' is in opbouw een relatief kostbaar programma. Het vraagt om een samenwerking en werkwijze die nog niet kan terugvallen op reeds bestaande structuren. Echter is de kostenbesparing en gezondheidswinst van het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen, door eigen keuze van de zeer kwetsbaren, op termijn groot.

Financiële consequenties

Het vormen van een Friese coalitie 'Kansrijke Start' en implementatie van het programma 'Nu Niet Zwanger' vraagt om een investering van € **80.254,81 per jaar in 2020 en 2021** en totaal € 160.509,61.

De totale kosten voor de vorming van de Friese coalitie en aanpak en implementatie van het programma 'Nu Niet Zwanger' zijn begroot op € 348.964,00. Een deel van de kosten worden bekostigd vanuit de begroting van de GGD, omdat dit bestaande en begrootte activiteiten betreft. Daarnaast kan de GGD in kader van het programma van 'Nu Niet Zwanger' gebruik maken landelijke impuls gelden. In totaal draagt de GGD € 188.454,39 bij vanuit de begroting aangevuld met de impuls gelden, aan de coalitie Kansrijke Start en de implementatie van het programma 'Nu Niet Zwanger'.

De rol van en daarmee kosten voor de projectleider van 'Nu Niet Zwanger' komen na 2021 te vervallen. De kosten voor uitvoering van het programma 'Nu Niet Zwanger' worden na 2021 structureel en evaluatie zal uitwijzen wat de structurele kosten voor de uitvoering zijn. De rol van de regisseur Kansrijke Start en vervolg van de coalitie zijn afhankelijk van evaluatie, landelijke ontwikkelingen en behoefte van gemeenten.

Verdeling per gemeente:

Overzicht bijdragen per gemeente per jaar 2020 en 2021

Gemeente	Inwoners 2019	%	Verdeling Friese coalitie (€)	Verdeling programma Nu Niet Zwanger (€)	Totaal verdeling bijdrage (€)
Achtkarspelen	27.893	4,31%	900,22	2.560,35	3.460,56
Ameland	3.633	0,56%	117,25	333,48	450,73
Dantumadiel	18.942	2,93%	611,33	1.738,72	2.350,05
De Fryske Marren	51.585	7,97%	1.664,85	4.735,07	6.399,92
Harlingen	15.860	2,45%	511,86	1.455,82	1.967,68
Heerenveen	50.203	7,76%	1.620,25	4.608,22	6.228,46
Leeuwarden	122.186	18,89%	3.943,41	11.215,64	15.159,05
Noardeast-Fryslân	45.508	7,04%	1.468,72	4.177,26	5.645,98
Ooststellingwerf	25.540	3,95%	824,28	2.344,36	3.168,64
Opsterland	29.718	4,59%	959,12	2.727,87	3.686,98

Schiermonnikoog	941	0,15%	30,37	86,38	116,75
Smallingerland	55.695	8,61%	1.797,50	5.112,34	6.909,83
Súdwest-Fryslân	89.584	13,85%	2.891,22	8.223,03	11.114,25
Terschelling	4.859	0,75%	156,82	446,02	602,83
Tytsjerksteradiel	31.963	4,94%	1.031,57	2.933,94	3.965,51
Vlieland	1.085	0,17%	35,02	99,59	134,61
Waadhoeke	46.072	7,12%	1.486,91	4.228,99	5.715,90
Weststellingwerf	25.608	3,96%	826,47	2.350,60	3.177,07
Totaal	646.874	100,00%	20.877,16	59.377,65	80.254,81

Vervolgaanpak/uitvoering

Per 1 januari 2020 wordt, in overleg met gemeenten, gewerkt aan het opbouwen van een Friese Coalitie. Daarnaast start per 1 januari de implementatie van het project 'Nu Niet Zwanger'.

Communicatie

In 2020 en 2021 wordt het bestuur geïnformeerd over de voortgang. Eenmaal doormiddel van een infografic en eenmaal door een presentatie en tussenrapportage. In 2021 wordt onder andere met behulp van de GGD-monitoregegevens en landelijke indicatoren de stand van zaken gerapporteerd een voorstel voor borging na 2021 gepresenteerd. Gemeenteambtenaren worden bij de uitvoering betrokken waardoor terugkoppeling direct is geborgd.

Besluit:

- niet vastgesteld
- ongewijzigd vastgesteld
- gewijzigd vastgesteld als volgt:

**Paraaf
secretaris:**

Kopie naar auteur

Notitie

Een Friese coalitie

Actieprogramma Kansrijke Start

Hoe kan in Friesland invulling worden gegeven aan het landelijke Actieprogramma Kansrijke Start (ministerie van VWS, 2018)

Deze notitie is gemaakt door GGD Fryslân in samenwerking met gemeenteambtenaren van alle Friese gemeenten.

Een Friese coalitie
Actieprogramma Kansrijke Start

Oktober 2019, Leeuwarden.

Inhoud

Inleiding: waarom een Friese coalitie van het actieprogramma Kansrijke Start?	3
1. Over het landelijke Actieprogramma Kansrijke Start	4
2. Hoe willen we het in Friesland aanpakken	5
2.1. Breed gedragen ambitie	
2.2. Regie en aansluiting	
2.3. Uitdagingen in het landelijke actieprogramma	
2.4. Een Friese coalitie	
2.5. Kansrijke start Fryslân	
2.6. Programma Nu niet zwanger	
2.7. Monitoring	
3. De huidige situatie in Friesland	10
3.1. Cijfers	
3.2. Bestaande initiatieven/samenwerkingsverbanden	
4. Financiële uitwerking	13
Bijlagen	19
Proces tot nu toe	
Programma Nu Niet Zwanger	
Landelijk Actieprogramma Kansrijke start	
Overzicht actieve samenwerkingsverbanden en beschikbare interventies	

Inleiding

Waarom een Friese coalitie van het actieprogramma Kansrijke Start?

Ieder kind, ook in Friesland, verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. Een baby die tijdens de eerste 1000 dagen van het leven blootstaat aan stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, begint met een achterstand aan zijn of haar leven. Deze factoren zorgen ervoor dat kinderen zich op fysiek, mentaal en sociaal gebied minder goed kunnen ontwikkelen.

Veel problemen kunnen worden voorkomen door de risicofactoren in een gezin zoals stress, door bijvoorbeeld schulden, en verslaving maar ook beschermende factoren zoals warmte en affectie, te beïnvloeden. Daarvoor is het belangrijk dat (aanstaande) ouders die het nodig hebben veel eerder bereikt en ondersteund worden. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak: ouders, samenleving, professionals en overheid.

In Friesland bestaan er al veel initiatieven en samenwerking op het gebied van ondersteuning van kwetsbare zwangeren. Sinds het voorjaar van 2019 hebben gemeenten de wens uitgesproken om meer samen op te trekken in het programma Kansrijke Start. Dit is gebeurd tijdens verschillende Friese bijeenkomsten, waar Kansrijke Start een onderwerp van gesprek was. Het programma Nu Niet Zwanger is hierbij door de gemeenten aangemerkt als een belangrijk onderdeel van de provinciale aanpak en Friese coalitie.

De gemeenten hebben de ambitie uitgesproken in Friesland aan de slag te gaan met het programma 'Kansrijke Start' en hiervoor een Friese coalitie te vormen. Doel van deze Friese coalitie is, aanvullend op de lokale gemeentelijke en landelijke aanpak, via provinciale samenwerking zoveel mogelijk kansen op een goede start te creëren rondom de eerste 1000 dagen van kinderen. Dit met speciale aandacht voor kwetsbare gezinnen.

De focus ligt op het gezamenlijke: de coalitie is er om dat te doen wat niet in gemeenten afzonderlijk kan, landelijk niet wordt gedaan, of gezamenlijk meer effect heeft, minder inspanning vraagt of 'goedkoper' is.

De eerste stappen om te komen tot een provinciale aanpak staan verwoord in deze notitie die is geschreven op verzoek van de Bestuurscommissie Gezondheid GGD.

Werkgroep Kansrijke Start Fryslân (bestaande uit ambtenaren uit Friese gemeenten en medewerkers van GGD Fryslân)

Leeuwarden, oktober 2019

1. Over het landelijke actieprogramma Kansrijke Start

Ieder kind verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. Ongeveer 14% van de kinderen heeft geen goede start bij de geboorte door vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of een combinatie. De oorzaak ligt voornamelijk bij sociale risicofactoren en het gebrek aan beschermingsfactoren.

Veel problemen kunnen worden voorkomen door de risicofactoren in een gezin te beïnvloeden, zoals stress, door bijvoorbeeld schulden en verslaving maar ook beschermende factoren zoals warmte en affectie. Daarvoor is het belangrijk dat (aanstaande) ouders die het nodig hebben veel eerder bereikt en ondersteund worden. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak: ouders, professionals, samenleving en overheid.

Het landelijke actieprogramma Kansrijke Start heeft als doel meer kinderen een kansrijke start te geven en meer te investeren in de cruciale eerste 1000 dagen van een kind en het gezin. Het actieprogramma is tot stand gekomen in overleg met een groot aantal betrokken organisaties. Met samenwerkingscoalities wordt ingezet op maatregelen langs drie actielijnen: **voor en tijdens de zwangerschap** en **na de geboorte**.

Voor een goede koppeling en samenwerking worden gemeenten aangemoedigd om coalities Kansrijke Start op te starten. Deze coalities hebben als doel te zorgen voor een gezamenlijke aanpak rondom de eerste 1000 dagen van kinderen (9 maanden zwangerschap en 2 eerste levensjaren).

Het actieprogramma is gericht op extra aandacht voor kwetsbare (aanstaande) gezinnen. Hierbij gaat het op vroegsignalering en vroegtijdige ondersteuning of hulp. Daarbij is een goede koppeling tussen het medische en het sociale domein inclusief de publieke gezondheid essentieel. Om dit te realiseren werkt het landelijke programma's met coalities op landelijk, regionaal en lokaal niveau.

2. Hoe willen we het in Friesland aanpakken?

2.1. Breed gedragen ambitie

Alle Friese GIDS-gemeenten nemen deel aan het landelijke actieprogramma Kansrijke Start en willen hiermee aan de slag. Verschillende gemeenten hebben zich reeds in de eerste tranche aangemeld als deelnemer en maken gebruik van de extra GIDS gelden voor Kansrijke Start. De andere Friese (GIDS) gemeenten hebben zich aangemeld voor de 2^e tranche. Hiermee hebben de Friese gemeenten al een breed gedeelde ambitie uitgesproken om invulling te geven aan het landelijke actieprogramma binnen hun eigen gemeente.

De ambitie is om, naast de landelijke coalitie en de gemeentelijke lokale coalities Kansrijke Start, ook op provinciaal niveau samen te werken en hiervoor een Friese coalitie te vormen. Om zo te profiteren van samenwerking en samenhang in gezamenlijk plannen voor alle of meerdere Friese gemeenten en zo het effect van het programma te vergroten.

2.2. Regie en aansluiting

Het komen tot een goede uitwerking van Kansrijke Start in Fryslân vraagt om een aanpak op zowel landelijk, lokaal (gemeentelijk) als regionaal niveau (provinciaal of meerdere gemeenten). Uiteraard zoveel mogelijk in lijn met elkaar en in het licht van het landelijke actieprogramma.

De gemeenten hebben in eerdere bijeenkomsten aangegeven in de provinciale of regionale aanpak een duidelijke rol te zien voor de GGD Fryslân. Enerzijds in het bij elkaar brengen van ontwikkelingen en ondersteuning bieden aan lokale ontwikkelingen. Anderzijds in het bieden van ondersteuning bij het daadwerkelijk implementeren en organiseren van bovenlokale aanpak en interventies, waarbij schaalvergroting noodzakelijk of wenselijk is.

In Friesland loopt op dit moment het traject om te komen tot een meer samenhangende preventie aanpak in de Friese Preventie Aanpak. Gezamenlijk in Fries verband inzetten op een kansrijke start past bij deze aanpak.

2.3. Uitdagingen in het landelijke actieprogramma

Het landelijke actieprogramma Kansrijke Start levert een aantal uitdagingen op, waar in de regionale/provinciale aanpak rekening mee moet worden gehouden:

- Hoewel het actieprogramma sterk inzet op lokale coalities, worden verschillende punten uit het actieprogramma landelijk georganiseerd;
- De lokale coalities worden meest op gemeentelijk niveau georganiseerd, terwijl verschillende maatregelen door één gemeente en op gemeentelijk niveau moeilijk tot stand zijn te brengen;
- Door het organiseren op gemeentelijk niveau gaat er efficiëntie en soms zelfs effect verloren. Er worden in gemeenten dezelfde processen en overleggen opgestart.
- Er ontbreekt een platform voor Friese gemeenten voor uitwisselingen en kennisdeling terwijl de behoefte er wel is;
- De samenwerkingspartners binnen Kansrijke Start zijn vaak niet georganiseerd op gemeentelijk niveau (bijvoorbeeld de verloskundigen, kraamzorg of ziekenhuiszorg). Een

samenwerkingsstructuur met aansturing op regionaal niveau biedt daarom kansen en oplossingen.

- In de landelijke plannen wordt gesproken over een communicatiecampagne om iedereen op de hoogte te brengen van het belang van de eerste 1000 dagen van een kind. Om het effect van een landelijke communicatiecampagne op zo'n grote en diverse doelgroep te versterken is er behoefte aan regionale inkleuring. Deze inkleuring geldt voor lokaal op Fries niveau maar ook op lokaal gemeentelijk niveau of regionaal bovengemeentelijk. Afstemming en aansluiting van campagnes op de verschillende regionale niveaus kan het effect van de campagne vergroten.

2.4. Een Friese coalitie

Het voorstel is om per 1 januari 2020 te starten met het opbouwen van Friese coalitie en hier een regisseur voor aan te stellen, vanuit GGD Fryslân. De regisseur werkt twee jaar samen met de coalitie, met daarin de samenwerkingspartners en gemeenten om de ambities te realiseren. Na twee jaar volgt een evaluatie en heroverweging. Een vervolg en borging van de coalitie is afhankelijk van de evaluatie, de behoeften van gemeenten en maatschappelijke ontwikkelingen.

De regisseur gaat in samenwerking met de Friese coalitie, met onder andere partijen als ROS Friesland, consortium Zwangerschap en geboorte en gemeenten, werken aan Kansrijke Start Fryslân. In dit plan wordt duidelijk op welke manier gemeenten ondersteund worden in hun ambities binnen hun eigen gemeente. Dit wordt versterkt door de provinciale aanpak waarbij samenwerkingsafspraken, interventies, communicatie en monitoring gezamenlijk worden opgepakt, met de GGD Fryslân als trekker.

Daar waar het landelijke ondersteuningsaanbod van Pharos een bijdrage kan leveren, wordt daar gebruik van gemaakt.

De focus van de Friese coalitie is:

- Het versterken van initiatieven en deze verspreiden;
- Het versterken van samenwerking en samenhang in zorg, zowel op medisch als sociaal domein;
- Zorgen voor meer uniformiteit in aanpak: maakt niet uit bij welke verloskundige of ziekenhuis je komt, of welke gemeente je woont;
- Zorgen voor meer samenhang in het aanbod in het kader van het Friese Preventie Aanpak.

2.5. Kansrijke start Fryslân

Binnen dit Friese plan en deze coalitie zal worden gewerkt aan:

- Implementatie van het programma Nu Niet Zwanger;
- Mogelijk gezamenlijk uitvoeren van plannen als dit het effect en efficiëntie vergroot;
- Mogelijk gezamenlijk uitwerken en beschikbaar stellen van bepaalde interventies (bijvoorbeeld implementatie van Zorgpad Vroegsignalering in de hele provincie, VoorZorg, CenteringPregnancy en CenteringParenting of Moeders Informeren Moeders);
- Afstemming, uitwisseling en kennisdeling tussen gemeenten, in samenhang met het Friese Preventie Aanpak;
- Samenwerking en afstemming met De Friesland Zorgverzekeraar intensiveren en verbeteren;

- Samenwerking en afstemming met sociaal domein Fryslan rondom de programma's 'Foar Fryske Bern' en 'Geweld hoort nergens thuis';
- Monitoring van de voortgang van Kansrijke Start binnen gemeenten en provinciaal.

Actielijn 1. Voor de zwangerschap

- Implementatie Nu Niet Zwanger in Friesland. Het programma is op Fries niveau het meest kosteneffectief in te zetten. De baten van het programma leveren een besparing in complexe en intensieve (dure) jeugdzorg.
- Mogelijkheid tot ouderschapsgesprek en anticonceptie ter voorkoming van 2e, 3e, 4e, etc (ongewenste/onbedoelde) zwangerschappen.

Focus van de Friese coalitie:

De acties binnen actielijn 1 vragen om een gezamenlijke Friese aanpak en de concentratie van de uitwerking ligt daarom binnen de aanpak Kansrijke Start Fryslân.

Actielijn 2. Tijdens de zwangerschap.

- Het (door)ontwikkelen van de zorgstructuur voor kwetsbare (aanstaande) gezinnen zoals bijvoorbeeld het Zorgpad Vroegsignalering Zwangeren en daarmee samenwerking op lokaal niveau versterken.
- Aansluiten bij de ontwikkelingen in de geboortezorg zoals implementatie van de integrale geboortestandaard en de activiteiten van het consortium Zwangerschap en Geboorte NN.
- Starten van zorg door Jeugdgezondheidszorg tijdens de zwangerschap zoals het prenataal huisbezoek JGZ voor kwetsbare gezinnen en combinatie van zorg met maternale kinkhoest vaccinatie en vaccinatieconsult voor zwangeren door jeugdgezondheidszorg.
- Meer samenwerking en samenhang tussen geboortezorg, preventieve zorg en sociaal domein, in samenhang met partijen zoals het consortium, ROS Friesland en De Friesland.

Focus van de Friese coalitie:

Binnen de 2^e actielijn is een duidelijk lokale aanpak op gemeentelijk niveau gewenst met de lokale ketenpartners. Echter kan deze actielijn niet zonder ook een gezamenlijke, provinciale aanpak. Tijdens de zwangerschap is samenwerking met de geboortezorgketen essentieel en deze keten is niet gemeentelijk georiënteerd, georganiseerd of gefinancierd.

Actielijn 3. Na de geboorte

- Verder uitwerken van het werken volgens flexibele inzet van jeugdgezondheidszorg binnen het landelijke professioneel kader. Elk gezin en kind krijgt die zorg die de ontwikkeling van het kind en situatie van het gezin vraagt. Het programma JGZ 3.0 steekt in op behoeftegericht werken binnen de JGZ, zodat elk gezin die JGZ ondersteuning krijgt die past bij hun situatie. Daarnaast is het programma JGZ 3.0 gericht op samenwerking binnen een netwerk, het netwerk van een gezin, maar ook netwerk van professionals. Het programma JGZ 3.0 investeert dus op zowel flexibele inzet als op samenwerking.

- Uitwisseling over en stimuleren van ketensamenwerking tussen professionals werkzaam met gezinnen met kinderen tussen 0 en 2 jaar oud, zoals kraamzorg, jeugdgezondheidszorg, sociaal domein en kinderopvang.
- Gezamenlijk werken aan professionalisering, onderzoek en deskundigheidsbevordering rondom het jonge kind en het gezin.

Focus van de Friese coalitie:

Na de geboorte zijn er vaak al bestaande zorgstructuren en overleggen op gemeentelijk niveau waarop verder gebouwd kan worden en waarbij extra aandacht voor de kinderen tussen 0 en 2 jaar een plek kan krijgen. In de derde actielijn zit een grote lokale invalshoek. Daar waar het lokaal kan, heeft dat altijd de voorkeur. De Friese coalitie Kansrijke Start richt zich daarom minder op deze actielijn maar wel op uitwisseling, kennisdeling en monitoring van de lokale initiatieven. Het uitgangspunt van de coalitie is een gezamenlijke aanpak enkel als dit efficiënter, effectiever is en beter aansluit op behoeften dan een lokale aanpak.

2.6. Programma Nu Niet Zwanger

Het belang van implementatie en uitvoeren van het programma Nu Niet Zwanger werd in eerdere bijeenkomsten breed gedeeld. Daarnaast werd ook duidelijk dat provinciale samenwerking verreweg de meest effectieve en efficiënte manier is om het programma in Friese gemeenten te kunnen starten. Gemeenten hebben aangegeven de implementatie van het het programma, in lijn met het landelijke programma Kansrijke Start, uit te willen voeren als een deelproject van Kansrijke Start Fryslân. Voor de implementatie van het programma is er voor de eerste twee jaar een projectleider nodig. Het programma zal daarna ingebed moeten zijn binnen de organisaties.

Het programma is erop gericht onbedoelde en ongewenste zwangerschappen bij een zeer kwetsbare doelgroep te voorkomen. Bij deze doelgroep leidt een zwangerschap en een kindje vaak tot inzet van zware jeugdzorg tot zelfs uithuisplaatsing, terwijl een groot deel van de doelgroep de zwangerschap zelf had willen voorkomen.

Het programma Nu Niet Zwanger is erg waardevol. Naast het besparen van veel leed bij kinderen en gezinnen kan het veel kosten besparen. Zo zijn de kosten voor inzet van zorg bij een multiprobleemgezin gemiddeld € 104.000 per jaar per gezin. Een uithuisplaatsing van een kind (excl. begeleiding/vergoeding) kost € 40.000 per keer.¹

Het uitgangspunt van het programma is een gesprek met zeer kwetsbaren, zoals daklozen, verslaafden en psychiatrisch patiënten over hun kinderwens. Vaak hebben deze kwetsbare zelf de wens hun kinderwens uit te stellen. Zij worden hierbij optimaal ondersteunt vanuit het programma Nu Niet Zwanger met begeleiding en zo nodig het beschikbaar stellen van anticonceptie. Uit ervaring van gemeenten waar het programma reeds langer beschikbaar is, blijkt dat 80% van de kwetsbaren

¹ <http://www.effectencalculator.nl>

waar een kinderwens gesprek mee wordt gevoerd, gebruik maakt van ondersteuning van het programma.

Het programma Nu Niet Zwanger is de belangrijkste pijler en (mogelijk enige beschikbare) effectieve interventie in actielijn 1 van Kansrijke Start.

2.7. Monitoring

Vanuit het landelijke actieprogramma wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van data zoals het beschikbaar stellen van een *perinatale kwetsbaarheidsatlas* via onder andere www.waarstaatjegemeente.nl.

Binnen de aanpak Kansrijke Start Fryslân zal per gemeente een maatwerkplan op monitoring worden geleverd met vooraf een 'startfoto' per gemeente. Daarnaast zal op regionaal niveau het proces en de uitkomsten worden gemeten. Monitoring zal gebruik maken van Indicatorenset Kansrijke Start van het RIVM. De epidemiologen van de GGD Fryslân zullen de monitoring in kader van de Friese coalitie uitvoeren.

3. De huidige situatie in Friesland

3.1. Cijfers

De indicatorenset kansrijke start bevat de thema's zwangerschap en geboorte, kwetsbare gezinnen en kwetsbare kinderen, kwetsbare opgroeiomstandigheden en sociaaleconomische status, leefstijl en jeugdhulp.

Zwangerschap en geboorte

In 2017 waren er 5.967 geboortes in Friesland. Bij 70,5% is de zwangerschapsbegeleiding gestart vóór 10 weken zwangerschap. De perinatale sterfte was 4,7 per 1.000 geboortes (± 28 kinderen). En bij 140,9 per 1.000 geboortes was sprake van een vroeggeboorte en/of te laag geboortegewicht (± 840 kinderen).

Kwetsbare gezinnen

In Friesland is 6,6 % van de gezinnen een eenoudergezin. 13,4% van de kinderen van 0-17 jaar groeien op in een eenoudergezin.

6,2% van de kinderen (0-17 jaar) groeit op in armoede. Er zijn 2.880 alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering in Friesland. Het aantal tienermoeders is 0,46% van de 15 tot 19 jarige vrouwen, ongeveer 90 meisjes en vrouwen per jaar.

Per jaar nemen ongeveer 350 Friese gezinnen deel aan het programma Stevig Ouderschap, waarvan ongeveer 60 gezinnen al starten tijdens de zwangerschap.

Kwetsbare kinderen

Van de kinderen van 0-17 jaar heeft 2,7% een handicap. 2,4% gaat naar het speciaal onderwijs.

Kwetsbare opgroeiomstandigheden

In Friesland zijn al op jonge leeftijd gezondheidsverschillen zichtbaar. De ervaren gezondheid is

signifcant lager bij kinderen die opgroeien in een eenoudergezin (95%) en in lage SES-gezinnen (armoede: 95%, lage opleiding: 96%). Ditzelfde beeld is ook bij de indicatoren overgewicht, roken in huis, voedingsgewoonten, gaat naar formele opvang, moeite met opvoeding en 'matige buffers ouderschap' zichtbaar.

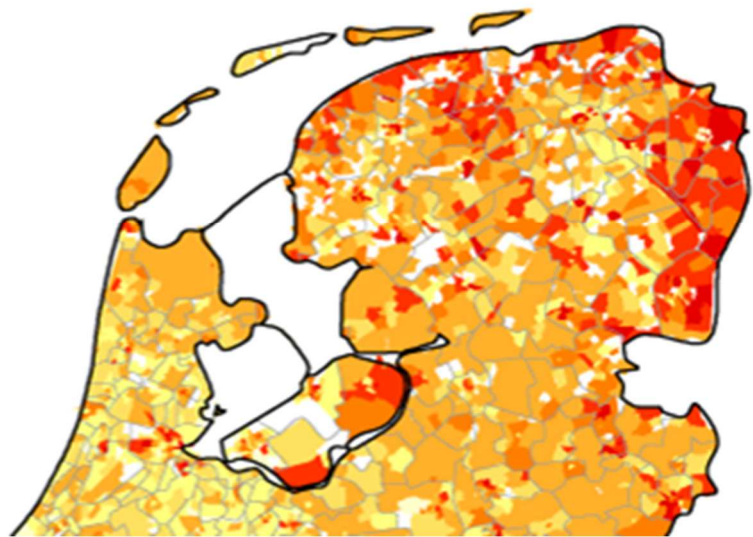
Sociaaleconomische status

De cijfers geven aan dat er ook verschillen binnen Friesland zijn in kwetsbaarheid. Te verwachten is dat in de lage SES gebieden waar veel jonge of aanstaande ouders wonen de problematiek groter is.

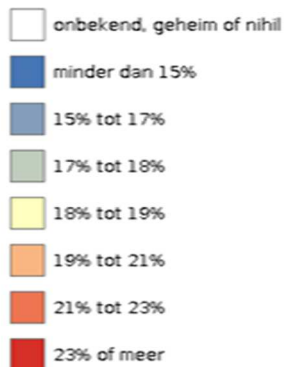
Sociaaleconomische status 2017

Per vierpositie postcodegebied

Statusscore

Percentage personen tot 15 jaar - Wijken (2017)

3.2. Bestaande initiatieven/samenwerkingsverbanden

In Friesland lopen er al vele initiatieven om samenwerking van professionals rondom de tijd voor, tijdens en na de geboorte (zie bijlage 4). Er zijn al verschillende samenwerkende netwerken, overleggen en werkgroepen. Verschillende gemeenten, Verloskundig Samenwerkings Verbanden (VSV's) en afzonderlijke partijen zijn al bezig met het verbeteren van de samenwerking en samenhang. Echter weten de initiatieven elkaar nog niet altijd te vinden en stuit verspreiding op belemmerende factoren. De Friese coalitie zal ook hier een verbindende en versterkende rol hebben.

Uitgelichte initiatieven:

Zorgpaden zwangerschap

In Smallerland is het 'zorgpad vroegsignalering zwangeren' ontworpen en wordt er gewerkt aan een samenwerking tussen gebiedsteam, JGZ en professionals in de geboortezorg. De implementatie van het zorgpad valt binnen het project Vitale Regio: 'Vroegsignalering zwangeren'. In Ooststellingwerf is de pilot 'zorgpad kwetsbare zwangeren' gestart.

Werkgroepen kwetsbare zwangeren

Alle vier Friese Verloskundig Samenwerkingsverbanden hebben een werkgroep rond 'kwetsbare zwangeren' die in verschillende stadia van uitwerking zijn. In meerdere gemeenten is al een vorm van een lokale coalitie 'kansrijke start' ontstaan vanuit bestaande samenwerkingsvormen of ze zijn opnieuw gevormd.

Zeer Jonge Kwetsbare ouders

In de meeste Friese gemeenten komen tienerouders relatief weinig voor, maar in enkele gemeenten juist relatief veel. Hier is nauwelijks breed beleid op te maken op gemeentelijk niveau omdat de absolute aantallen klein zijn. Bovendien zijn achtergrond en problemen van deze jonge ouders uiteenlopend, waardoor individuele invulling en maatwerk nodig zijn. Er wordt samengewerkt in de grotere plaatsen met welzijnswerk, JGZ, verloskundigen, kraamzorg en mbo-onderwijs in initiatieven zoals het OJO (Ontmoetingscentrum Jonge Ouders) en Papa/Mama Café.

4. Financiële uitwerking en inzet

Om de Friese coalitie Kansrijke start en het programma Nu Niet Zwanger vanaf 1 januari 2020 op te starten is inzet nodig.

GGD Fryslân heeft het voornemen een regisseur Kansrijke Start aan te stellen voor 8 uren per week om de coalitie en de samenwerking op Fries niveau vorm te geven. Daarnaast vraagt de start en implementatie van het programma Nu Niet Zwanger om een projectleider en inzet vanuit team SOA/Sense in de uitvoering.

De inzet en financiële uitwerking is gericht op 2020 en 2021. Het landelijk programma Kansrijke Start heeft een looptijd tot en met 2021 en daarmee sluit GGD Fryslân aan op het landelijke tijdspad. Het implementeren van het programma Nu Niet Zwanger vraagt de eerste 2 jaar extra inzet voor het opstarten, creëren van randvoorwaarden en borging, waarna het programma structureel ingebed is en de extra inzet van de projectleider overbodig wordt.

De begrootte projectkosten dekken een minimale inzet op beide programma's.

Friese coalitie Kansrijke Start

Kosten

	Hoeveelheid	Kosten 2020/2021	Kosten per jaar
Regisseur Kansrijke Start Fryslân	8 uur per week	€ 41.754,31	
Ondersteuning coalities B&A teams	24 uur per week	€ 108.919,17	
Monitoring door epidemiologen GGD	3 uur per gemeente	€ 5.238,00	
Totaal		€ 155.911,48	€ 77.955,74

Financiering GGD

	Hoeveelheid	Kosten 2020/2021	Kosten per jaar
Ondersteuning coalities B&A teams	24 uur per week	€ 108.919,17	
Monitoring door epidemiologen GGD	3 uur per gemeente	€ 5.238,00	
Totaal		€ 114.157,17	€ 57.078,59

Totaal saldo projectdekking

Totaal		- € 41.754,31	- € 20.877,16
---------------	--	----------------------	----------------------

Programma Nu Niet Zwanger

Kosten project

	Hoeveelheid	Kosten 2020/2021	Kosten per jaar
Projectleider Nu Niet Zwanger	12 uur per week	€ 54.459,58	
Ondersteuning secretariael en communicatie	6 uur per week	€ 20.501,27	
Inhoudelijk coördinatie Nu Niet Zwanger	24 uur per week	€ 98.091,67	
Bekostiging anticonceptiemiddelen	Per jaar	€ 10.000,00	
Totaal		€ 193.052,52	€ 96.526,26

Financiering GGD

	Hoeveelheid	Kosten 2020/2021	Kosten per jaar
Inhoudelijk coördinatie Nu Niet Zwanger	8 uur per week	€ 32.697,22	
Startbedrag Nu Niet Zwanger vanuit ministerie VWS	Eenmalig	€ 41.600,00	
Totaal		€ 74.297,22	€ 37.148,61

Totaal saldo projectdekking

Totaal		- € 118.755,30	- € 59.377,65
---------------	--	-----------------------	----------------------

Totaal saldo Friese Coalitie Kansrijke Start en programma Nu Niet Zwanger

Totaal		- € 160.509,61	- € 80.254,81
---------------	--	-----------------------	----------------------

Gefinancierd vanuit begroting GGD

- GGD Fryslan investeert vanuit eigen middelen en huidige begroting in Kansrijke Start en Nu Niet Zwanger.
- Inhoudelijk coördinatie Nu Niet Zwanger door team SOA/ Sense (8 uur per week)
- Ondersteuning coalities vanuit teams Beleid & Advies (geschat op 24–36 uur per week)
- Monitoring door epidemiologen van teams Beleid & Advies

Daarnaast is vanuit reeds beschikbare inzet en financiën vanuit de GGD beschikbaar:

- Uitvoering van reeds beschikbare interventies (Stevig Ouderschap inclusief prenataal)
- Aanvullend Pakket aanbod (verschilt per gemeente: bijv. Pedagogische Thuisbegeleiding, VoorZorg, CenteringParenting)

Landelijke ondersteuning

Vanuit de landelijke partijen Pharos en GGD/GHOR zijn adviseurs beschikbaar om gemeenten en hun lokale en regionale coalities bij te staan. Ook de Friese coalitie zal gebruik maken van deze ondersteuning.

- Ondersteuning Pharos op Kansrijke Start
- Ondersteuning GGD/GHOR Nu Niet Zwanger

Om de start van implementatie van het programma Nu Niet Zwanger een impuls te geven heeft het ministerie van VWS een eenmalige impulsfinanciering beschikbaar gesteld. GGD Fryslan kan hier aanspraak op maken, voor Friesland is € 41.600,- beschikbaar.

Structurele kosten Nu Niet Zwanger

Na de eerste 2 jaar worden de volgende kosten structurele kosten GGD:

- Inhoudelijk coördinatie NNZ
- Communicatie/secretariële ondersteuning NNZ
- Middelen anticonceptie

De structurele kosten worden begroot op basis van de ervaringen van de eerste twee jaar. Hiervoor zal in 2021 na evaluatie een voorstel voor komen.

Structurele kosten Coalitie Kansrijke Start

Voortgang en inzet van de Friese coalitie en de regisseur Kansrijke Start is afhankelijk van evaluatie in 2021 en landelijke ontwikkelingen.

Overzicht bijdragen per gemeente per jaar 2020 en 2021

Gemeente	Inwoners 2019	%	Verdeling Friese coalitie (€)	Verdeling programma Nu Niet Zwanger (€)	Totaal verdeling bijdrage (€)
Achtkarspelen	27.893	4,31%	900,22	2.560,35	3.460,56
Ameland	3.633	0,56%	117,25	333,48	450,73
Dantumadiel	18.942	2,93%	611,33	1.738,72	2.350,05
De Fryske Marren	51.585	7,97%	1.664,85	4.735,07	6.399,92
Harlingen	15.860	2,45%	511,86	1.455,82	1.967,68
Heerenveen	50.203	7,76%	1.620,25	4.608,22	6.228,46
Leeuwarden	122.186	18,89%	3.943,41	11.215,64	15.159,05
Noardeast-Fryslân	45.508	7,04%	1.468,72	4.177,26	5.645,98
Ooststellingwerf	25.540	3,95%	824,28	2.344,36	3.168,64
Opsterland	29.718	4,59%	959,12	2.727,87	3.686,98
Schiermonnikoog	941	0,15%	30,37	86,38	116,75
Smallingerland	55.695	8,61%	1.797,50	5.112,34	6.909,83
Súdwest-Fryslân	89.584	13,85%	2.891,22	8.223,03	11.114,25
Terschelling	4.859	0,75%	156,82	446,02	602,83
Tytsjerksteradiel	31.963	4,94%	1.031,57	2.933,94	3.965,51

Vlieland	1.085	0,17%	35,02	99,59	134,61
Waadhoeke	46.072	7,12%	1.486,91	4.228,99	5.715,90
Weststellingwerf	25.608	3,96%	826,47	2.350,60	3.177,07
Totaal	646.874	100,00%	20.877,16	59.377,65	80.254,81

Bijlagen

Bijlage 1. Proces tot nu toe

In voorbereiding op het tot stand komen van dit document en plan zijn er verschillende voorbereidende bijeenkomsten en activiteiten geweest. Zowel op landelijke als provinciaal niveau.

4 maart 2019. GIDS-bijeenkomst door GGD en Pharos. Hier werd door verschillende gemeente de wens geuit meer samen te werken en uit te wisselen op het vlak van Kansrijke Start.

11 april 2019. Landelijke Kick-off Kansrijke Start in Utrecht. Hier waren veel Friese gemeenten aanwezig.

Voorjaar 2019. Twee bijeenkomsten rondom het programma 'Nu Niet Zwanger'. De eerste bijeenkomst was om geïnteresseerde gemeenten te informeren over het programma op inhoud, proces van implementatie en kosten. Veel Friese gemeenten toonden interesse, de toegevoegde waarde van het programma werd erkend. In volgend overleg ter oriëntatie op implementatie van het programma in Friesland werd de nadrukkelijk wens geuit dit gezamenlijk op provinciaal niveau te implementeren, met de GGD in een projectleidersrol. Echter werd ook aangegeven dat men dit graag zag in context en volgend tijdsplan met het Friese plan 'Kansrijke Start'.

7 mei 2019. Gezamenlijk gesproken over verwachtingen over en weer ten aanzien van een Friese aanpak Kansrijke start. De bijeenkomst is bezocht door vertegenwoordigers/beleidsadviseurs jeugd/gezondheid van de Friese gemeenten; de meeste gemeenten waren vertegenwoordigd. Met elkaar zijn de kansen, dilemma's en het speelveld verkend. Daarna is gesproken over het vervolg: op welke manier willen we samenwerken en hoe geven we dit vorm? Afgesproken is GGD Fryslân provinciaal een voortrekkersrol te geven. Samen met de gemeenten wordt dan een provinciaal actieprogramma opgesteld, waarvan het voorstel voor u ligt. Daarnaast blijven gemeenten ook lokaal hun eigen acties inzetten, al dan niet in samenwerking met andere partijen.

Juni 2019. BC heeft de GGD gevraagd te komen tot een voorstel voor plan van aanpak Kansrijke Start Fryslân.

Bijlage 2. Programma Nu Niet Zwanger

Nu Niet Zwanger ondersteunt zeer kwetsbare (potentiële) ouders de regie te nemen over hun kinderwens. Door het gesprek aan te gaan over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie, bij hun leefwereld aan te sluiten en te kijken naar hun vragen, behoeften, barrières en mogelijkheden. Zo kunnen ongeplande ongewenste zwangerschappen worden voorkomen.

Sinds de jaren zestig wordt voor gezinsplanning op grote schaal anticonceptie gebruikt. Toch blijkt wereldwijd 41% van de zwangerschappen ongepland. In Nederland wordt 1 op de 5 vrouwen ongepland zwanger. Hiervan is 68% ongewenst (Fiom, 2017). Gelukkig groeit het kind in de meeste gevallen op in een veilige en liefdevolle omgeving. Soms loopt het anders en is de (thuis)situatie zorgelijk of zelfs zo onveilig voor een kind dat de kindbescherming ingrijpt.

In situaties waar een kindje geboren wordt bij ouders in een zorgelijke of onveilige omgeving worden begeleidingstrajecten gestart, onder toezichtstellingen uitgesproken en in uiterste gevallen wordt overgegaan tot uithuisplaatsing. Bij een aantal ouders gebeurt dit zelfs al direct na de bevalling en soms helaas niet één keer maar bij herhaling. Vaak is deze groep zeer kwetsbare ouders al geruime tijd bij hulpverleners in beeld. Het krijgen van een kind door zeer kwetsbare ouders kan de achterliggende problematiek van de ouders doen verslechteren. Er was in Nederland nog geen programma dat zich richt op de preventie van deze zwangerschappen.

Het programma Nu Niet Zwanger is ontwikkeld in Tilburg en blijkt een overdraagbaar succes; na Tilburg is ook Rotterdam aan de slag gegaan. In beide steden besloot meer dan 80% van de zeer kwetsbare (potentiële) ouders – veelal vrouwen – hun (eventuele) kinderwens vrijwillig uit te stellen door adequate anticonceptie te gaan gebruiken. Het programma blijkt te voorzien in een behoefte van zowel de doelgroep als professionals en de resultaten zijn succesvol te noemen. Dit was reden voor het ministerie van VWS landelijke uitrol van het programma te stimuleren en op te nemen in het landelijke actieprogramma Kansrijke Start.

Voor wie is het programma bedoeld?

Het programma zet in op intensieve begeleiding van (potentiële) ouders met een verhoogde kwetsbaarheid. Dit zijn mensen met vaak een combinatie van psychiatrische problemen, een verstandelijke beperking, verslaving, dakloosheid, schulden, problemen met loverboys of illegaliteit. Door met deze doelgroep hun kinderwens te bespreken, deze in context te plaatsen met hun situatie en hun seksualiteit en anticonceptie bespreekbaar te maken, wordt hen de kans geboden hier zelf keuzes in te maken. En daarmee het belangrijkste doel te behalen, namelijk de ongeplande en ongewenste zwangerschap te voorkomen.

Hoe werkt het?

Het programma is gebaseerd op samenwerking tussen en het opbouwen van een netwerk van professionals. Professionals vanuit verschillende organisaties werken binnen het netwerk van Nu Niet Zwanger nauw samen en zorgt voor een sluitend vangnet. De zeer kwetsbare doelgroep is vaak al bij hen in beeld. De betrokken professional neemt initiatief om in persoonlijk contact met de zeer kwetsbare doelgroep kinderwens, seksualiteit en de (on)mogelijkheden om nu zwanger te worden te bespreken. Hierbij houdt de professional rekening met de omstandigheden die doelgroep kwetsbaar maakt. Uitgangspunt is de vrijwillige keuze voor adequate anticonceptie. Indien nodig biedt de professional binnen het netwerk van Nu Niet Zwanger financiële en praktische ondersteuning om de anticonceptie mogelijk te maken. De actieve begeleiding stopt pas als de anticonceptie ook

daadwerkelijk gerealiseerd is. Het programma voorziet ook in opvolging, bijvoorbeeld een heroverweging na een paar jaar of het realiseren van nieuwe of andere anticonceptie.

De professional neemt de tijd die nodig is, luistert naar hun verhalen en speelt in op hun behoeften. Bij een kinderwens bespreekt de hulpverlener met de ouders vragen zoals: “Hoe zien jullie dat in deze situatie voor je? Is het niet beter te wachten totdat je leven weer op orde is?”.

Wat levert het op?

Door adequate anticonceptie wordt er geen kindje geboren in een zeer kwetsbare situatie, er zijn minder hulpverleningstrajecten met dure zware jeugdzorg en wordt bespaard op hoge kosten van uithuisplaatsingen. De kwaliteit van leven van de betrokken ouders en hun familie verbetert; het voorkomen van een onbedoelde zwangerschap kan veel persoonlijk leed voorkomen.

Daarnaast levert het project goede voorlichting en kennis over anticonceptie, zowel bij de doelgroep als bij de professionals. Het project creëert bewustwording onder professionals dat het structureel bespreekbaar maken van ‘kinderwens, seksualiteit en anticonceptie’ een normaal onderdeel is van de zorg voor kwetsbare (potentiële) ouders.

Het programma kan niet zonder intensieve samenwerking tussen professionals, door deze samenwerking kan ook op andere vlakken voordeel ontstaan.

Door de persoonlijke benadering ervaart de doelgroep dat er aandacht is voor hun problemen en dat ze gehoord en begeleid worden totdat anticonceptie gerealiseerd is.

Landelijke ondersteuning

De landelijke uitrol van het programma wordt medegefinancierd door het Ministerie van VWS. De landelijke coördinatie en ondersteuning is ondergebracht bij GGD GHOR Nederland. Het landelijk team van kwartiermakers en experts begeleiden regio's bij de lokale implementatie van het programma Nu Niet Zwanger. Ervaringen uit de regio's worden landelijk gedeeld om het programma verder door te ontwikkelen.

Uitvoering in Friesland

De implementatie van het programma Nu Niet Zwanger kent verschillende fasen. De eerste 2 jaar wordt gewerkt aan het opstarten van het programma door het opbouwen van het netwerk en randvoorwaarden te realiseren. Na deze twee jaar wordt het programma structureel geborgd en onderdeel van de normale werkzaamheden. Het plan is gericht met 2 jaar extra inzet op de start en daarna een (lagere) structurele inzet.

Een tijdelijke projectleider zal samen met inhoudelijk coördinatoren werken aan het opzetten van het programma. De projectleider Nu Niet Zwanger zal in een projectplan de vertaling van het programma voor de Friese situatie opstellen. De projectleider neemt initiatief de samenwerking tussen de (nieuwe) ketenpartners op te starten en geeft leiding aan het maken van werkafspraken. Ketenpartners kunnen ondersteund worden door de projectleider bij het realiseren van randvoorwaarden. Daarnaast zet de projectleider in op het werven van aandachtfunctionarissen en organiseren van deskundigheidsbevordering. De projectleider is de eerste 2 jaar de aanjager, aanspreekpunt en ambassadeur van het programma in de regio en houdt contact met landelijke organisatie.

De projectleider wordt in de eerste twee jaar ondersteund door regionale inhoudelijk coördinatoren. Waar de projectleider vooral een procesmatige rol heeft, zijn de inhoudelijk coördinatoren gericht op een inhoudelijke ondersteuning. Zo ondersteunen zij professionals binnen het Nu Niet Zwanger netwerk bij (complexe) casuïstiek. Zij onderhouden het netwerk met het medische veld, aandachtsfunctionarissen en betrokken professionals. Daarnaast hebben ze een rol in de deskundigheidsbevordering. De coördinatoren hebben een structurele functie, deze blijft bestaan na de eerste opstartjaren.

Elke organisatie of instelling die participeert in het netwerk van Nu Niet Zwanger wijst minimaal een aandachtsfunctionaris aan. De aandachtsfunctionarissen zijn binnen eigen organisatie aanjager en aanspreekpunt voor programma en het netwerk van Nu Niet Zwanger. Zij verzorgen een verbinding tussen praktijk en beleid van de eigen organisatie en het programma. Samen met de inhoudelijke coördinatoren zijn de aandachtsfunctionarissen actieve schakels in het netwerk. Binnen de eigen organisatie ondersteunen en adviseren de aandachtsfunctionarissen hun collega's bij complexere casuïstiek en schalen daarbij zo nodig op naar de inhoudelijk coördinatoren.

Bijlage 3. Landelijk Actieprogramma Kansrijke Start

In september 2008 heeft minister De Jonge (VWS) de Tweede Kamer het programma 'Kansrijke Start' aangeboden.

Ieder kind verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. Ongeveer 14% van de kinderen heeft geen goede start bij de geboorte door vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of een combinatie daarvan. Een baby die tijdens de eerste 1000 dagen van het leven blootstaat aan stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, begint met een achterstand aan zijn of haar leven. Deze factoren zorgen ervoor dat kinderen zich op fysiek, mentaal en sociaal gebied minder goed kunnen ontwikkelen.

De gezondheid van een kind rondom de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller te zijn van problemen – zowel fysiek als mentaal - op latere leeftijd. De oorzaak hiervan ligt voornamelijk bij sociale risicofactoren en het gebrek aan beschermingsfactoren. De meeste kinderen groeien gezond op. Maar vooral kinderen in kwetsbare situaties lopen een groter risico op het ontwikkelen van achterstanden.

Veel problemen kunnen worden voorkomen door de risicofactoren in een gezin zoals stress, door bijvoorbeeld schulden, en verslaving maar ook beschermende factoren zoals warmte en affectie, te beïnvloeden. Daarvoor is het belangrijk dat (aanstaande) ouders die het nodig hebben veel eerder bereikt en ondersteund worden. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak: ouders, samenleving, professionals en overheid.

Daarom is het actieprogramma Kansrijke Start opgesteld met als doel meer kinderen een kansrijke start geven. Het actieprogramma is tot stand gekomen in overleg met een groot aantal betrokken organisaties. Met een landelijke, regionale en lokale coalities wordt ingezet op maatregelen langs drie actielijnen:

1. Voor de zwangerschap
  - Meer aanstaande kwetsbare ouders starten goed voorbereid met hun zwangerschap.
  - Minder ongeplande en onbedoelde zwangerschappen in kwetsbare gezinnen.
2. Tijdens de zwangerschap
  - Beter signaleren van medische en sociale problemen bij (aanstaande) kwetsbare ouders.
  - Meer aanstaande kwetsbare ouders krijgen eerder de juiste hulp.
3. Na de geboorte
  - Meer kwetsbare ouders zijn toegerust voor het ouderschap en de opvoeding.
  - Minder baby's en jonge kinderen worden uit huis of onder toezicht geplaatst.

Realisatie van dit actieprogramma gebeurt door extra ondersteuning voor kwetsbare gezinnen, inclusief gezinnen waar, al dan niet tijdelijk, sprake is van een kwetsbare opvoedsituatie, rondom

bewust zwanger worden, een gezonde zwangerschap en veilig ouderschap. Daarbij is een goede koppeling tussen het medische en het sociale domein inclusief de publieke gezondheid essentieel, zodat meer kinderen een kansrijke start krijgen.

Lokale coalities bouwen

Gemeenten die deelnemen aan het landelijke actieprogramma hebben als opdracht te bouwen aan een lokale coalitie Kansrijke Start. Die coalitie heeft als doel te zorgen voor een gezamenlijke aanpak rondom de eerste 1000 dagen van kinderen (9 maanden zwangerschap en 2 eerste levensjaren), met speciale aandacht voor kwetsbare gezinnen. Gemeenten kunnen er ook voor kiezen om een coalitie op regionaal niveau te vormen, gezamenlijk met meerdere gemeenten. In kader van het landelijke programma wordt ook een regionale coalitie gezien als lokale coalitievorm. De aanpak zoals in de Veenkoloniën 'een goede start' en de aanpak in Zuid-Limburg zijn daar voorbeelden van.

Het landelijke actieprogramma hanteert vijf basisprincipes voor lokale en regionale coalities.

Een coalitie:

1. Bestaat bij voorkeur uit partijen als: gemeente(n), zorgverzekeraar, verloskundigen, gynaecologen, kraamzorg, jeugdgezondheidszorg, huisartsen, jeugdhulp, volwassen-ggz, kinderopvang en andere relevante lokale partners.
2. Werkt aan gezamenlijke afspraken over een goede ketenaanpak rondom de eerste 1000 dagen van kinderen (van -10 maanden t/m 2 jaar) en hun inzet bij kwetsbare gezinnen: goed signaleren, goed verwijzen en optimaal begeleiden van kwetsbare gezinnen voor en tijdens de zwangerschap en na de geboorte. De afspraken en resultaten worden gemonitord en geëvalueerd.
3. Gaat uit van beschikbare cijfers op lokaal niveau rondom kwetsbare kinderen/gezinnen, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de perinatale atlas (vanaf begin 2019) en de kwetsbaarheidsatlas (vanaf medio 2019). Op basis daarvan wordt bekeken welke problematiek aandacht vraagt en welke gemeentelijke sectoren en lokale of regionale partners aangesloten moeten worden.
4. Maakt een goed onderbouwde keuze uit de menukaart met beschikbare landelijke maatregelen, effectieve interventies, goede praktijken en werkzame elementen. Binnen Nu Niet Zwanger gaat de coalitie op zoek naar een voorziening voor anticonceptie voor mensen die de anticonceptie zelf niet kunnen betalen.
5. Zorgt voor een optimale samenwerking tussen het medische en sociale domein (zoals jeugdhulp, volwassen hulpverlening, wijkteam en schuldhulpverlening) rondom de zwangerschap van kwetsbare ouders/gezinnen. Daarbij leren verschillende professionals elkaar kennen en weten ze wie welke verantwoordelijkheid en expertise heeft. De coalitie bouwt zoveel mogelijk voort op bestaande lokale netwerken of organisaties die al contact hebben met kwetsbare gezinnen en maakt bij voorkeur gebruik van Regionale

Overleg Structuur (ROS)'sen, regionale consortia en bestaande samenwerkingsverbanden zoals VSV's.

Landelijke communicatiecampagne

Er wordt gewerkt aan een landelijke campagne om het belang van de eerste 1000 dagen bredere bekendheid te geven, met als doelgroepen ouders, gemeenten en professionals. Hierbij is inzet van social marketing om tot gedragsverandering te komen mogelijk.

Kennis

Professionals hebben meer behoefte aan kennis over de eerste 1000 dagen en hiervoor is wetenschappelijke onderbouwing nodig die vertaald wordt naar praktische handvatten. Daarom wordt er op landelijk niveau geïnvesteerd in vakmanschap.

Actielijnen voor, tijdens de zwangerschap en na de geboorte

De drie actielijnen: voor de zwangerschap, tijdens de zwangerschap en na de geboorte.

Actielijn 1: Voor de zwangerschap

Actielijn 1 is gericht op preconceptiezorg. Hierbij gaat het om gezond zwanger worden en het adviseren en ondersteunen bij een kinderwens in geval van een kwetsbaar gezin. Dit wordt uitgewerkt in het ondersteunen van ouders met een kinderwens door het invoeren van preconceptiegesprekken en het invoeren van een kinderwensspreekuur. Daarnaast gaat het over bewust kiezen voor ouderschap of anticonceptie, wat vorm krijgt in het programma 'Nu Niet Zwanger'.

Actielijn 2: tijdens de zwangerschap

Binnen actielijn 2 is het doel kwetsbare (aanstaande) gezinnen beter in beeld te krijgen en daaropvolgend deze gezinnen vroegtijdige hulp en ondersteuning te bieden. Hierbij is samenwerking van groot belang.

Landelijk wordt een menukaart ontwikkeld, op basis waarvan kan afgewogen welke interventies en signaleringsinstrumenten ingezet kunnen worden. Deze menukaart bruikbaar voor lokale en regionale coalities.

Daarnaast is deze actielijn gericht op afspraken tussen professionals rond samenwerking in geval van risicozwangerschap met extra aandacht voor de samenwerking tussen het medische en sociale domein. Hierin krijgt de JGZ een spilfunctie onder andere door de invoering van het prenatale huisbezoek JGZ.

Er is een wetswijziging in de maak om de wettelijke taak van de JGZ te verbreden naar de zwangerschapsperiode. Het zogenaamde 'prenataal huisbezoek JGZ' wordt daarmee een vast onderdeel van het werk van de JGZ. Voor het uitvoeren van deze taak ontvangen de gemeenten vanaf 2021 extra financiering via het gemeentefonds.

Actielijn 3: na de geboorte

In de actielijn 3 - na de geboorte - is er meer aandacht voor kwetsbare gezinnen. Met het meer flexibel inzetten van contactmomenten kan er meer tijd en aandacht worden geschonken aan risicogezinnen. Hierbij wordt gedacht aan flexibele inzet van contactmomenten met de jeugdgezondheidszorg.

Om kwetsbare gezinnen beter te ondersteunen is laagdrempelige opvoedondersteuning belangrijk waarbij extra aandacht is voor sensitief ouderschap.

In deze actielijn is daarnaast aandacht voor het toerusten van professionals met trainingen en uitwisseling. Voor ouders wordt er gedacht aan een digitaal platform, zoals bijvoorbeeld GroeiGids.

Binnen de actielijn is speciale aandacht voor de zeer jonge kwetsbare ouders zoals tienermoeders. Deze groep heeft specifieke problematiek en vraagt specifieke zorg. Voorbeelden van deze preventieve zorg zijn jongerenwerk, Stevig Ouderschap (Prenataal), Voorzorg, etc.

Monitoring

Het actieprogramma zet in op monitoring van de gestelde doelen. Hiervoor is een indicatorenset samengesteld.

Bijlage 4. Overzicht actieve samenwerkingsverbanden en beschikbare interventies

Het landelijke actieprogramma heeft het over 'lokale coalities', samenwerkingsverbanden rondom de eerste 1000 dagen. In Friesland zijn onderstaande samenwerkingsverbanden actief.

Omschrijving	Regionaal niveau	Deelnemers
Consortium Zwangerschap en Geboorte Noord-Nederland Samenwerkingsverband (vanuit ZonMw financiering), ter ondersteuning van de VSV's. Thema's zijn: Kwetsbare zwangeren, kennis delen rondom geboortezorg, dataregistratie, kwaliteitsverbetering.	Noordelijke provincies	Verloskundigen ROS-en Kraamzorgorganisaties Ziekenhuizen JGZ GGD
Verloskundig samenwerkingsverband voor integrale geboortezorg in een regio georganiseerd rondom een ziekenhuis.	Vier VSV's: VSV Leeuwarden (MCL) VSV Middenin Heerenveen/ (Tjongerschans) VSV Drachten (Nij Smellinghe) VSV Sneek (Antonius)	Gynaecologen, kinderartsen, verloskundigen (1 ^e en 2 ^e lijn), verpleegkundigen OG, de ambulancezorg, de kraamzorg. JGZ is in VSV Heerenveen en VSV Drachten structureel betrokken. In de andere twee op bepaalde deelonderwerpen betrokken
Overleg, samenwerking tussen partijen rond prenatale voorlichting of zorg. Bijvoorbeeld werkgroepen vroegsignalering /kwetsbare zwangeren en prenatale voorlichting.	Gemeentelijke structuren	JGZ, kraamzorg, verloskundigen, gemeente, soms ook ziekenhuis

Opmerking: Deze lijst van samenwerkingsverbanden is niet geheel compleet, maar geeft de meest relevante samenwerkingsverbanden weer.

Een aantal van de genoemde interventies en programma's in het Actieprogramma Kansrijke Start zijn binnen Friesland reeds beschikbaar.

Actielijn 1: voor de zwangerschap

Interventie/ programma/ project	Doelgroep	Professionals	Gemeenten	Opmerking

Preconceptiesprekken	Mensen met kinderwens	Verloskundigen	Alle Friese gemeenten	Financiering vanuit zorgverzekeringswet, wordt weinig gebruik van gemaakt.
Kinderwensgesprekken	Kwetsbare ouders met kinderwens	JGZ-medewerkers GGD-medewerkers Sense	Nu niet beschikbaar	Gericht gesprek over kinderwens en gezinsuitbreiding bij kwetsbare gezinnen.
Landelijk beschikbaar: nog niet in Friesland 'Nu niet zwanger'	Mannen en vrouwen tussen 15 – 45 jaar in kwetsbare situaties		Interesse bij de Friese gemeenten	Er zijn twee bijeenkomsten geweest met Friese gemeenten en de GGD over de mogelijkheden van het project binnen Friesland.

Actielijn 2: tijdens de zwangerschap

Interventie/ programma/ project	Doelgroep	Professionals	Gemeenten	Opmerking
Samenwerkingsstructuur tussen medische en sociale domein: Pilot Zorgpad vroegsignalering kwetsbare zwangeren	Kwetsbare (aanstaande) gezinnen	Verloskundigen Verpleegkundigen O&G Medisch maatschappelijk werk Kraamzorg medewerkers JGZ-medewerkers Gebiedsteam medewerkers Gynaecologen	Ooststellingwerf en Smallerland zijn pilot gestart	In gesprek met gemeenten in regio Noord, Gewerkt wordt aan verdere uitrol in Zuidoostgemeenten (Heerenveen en Weststellingwerf in opstartfase) In Leeuwarden is al langer werkgroep actief.
Prenatale voorlichting	Zwangeren en partners	Diverse samenwerkingspartners: Verloskundigen, kraam, ziekenhuizen, JGZ, gemeenten	Ooststellingwerf, Achtkarspelen, Weststellingwerf, Waadhoeke, Noardeast	De vorm, inhoud en betrokkenheid van JGZ verschilt per gemeente.

Pop-poli	Zwangeren met o.a. psychiatrische en psychische problematiek.	Kinderartsen, verloskundigen, gynaecologen, psychiaters, Veilig Thuis,	Alle	Werkwijze en doelgroep wisselt per ziekenhuis. Niet overal dezelfde ketenpartners.
Centering Pregnancy	Zwangeren	Verloskundigen	Sneek, Achtkarspelen, Smallerland, Fryske Marren, Noardeast, Leeuwarden	JGZ is in sommige gemeenten betrokken, rol van de JGZ wisselt
Stevig Ouderschap Prenataal (loopt door na de geboorte)	Kwetsbare gezinnen	Toeleiding door verloskundigen, kraam, gynaecologen, uitvoering JGZ	Alle Friese Gemeenten	Onderdeel Friese basispakket JGZ
VoorZorg (loopt door na de geboorte)	Jonge, hoog-risico zwangeren, zwanger van eerste kind	Toeleiding verloskundigen, kraam, gynaecologen, Uitvoering JGZ	Smallerland, Heerenveen, Weststellingwerf, Ooststellingwerf, Achtkarspelen, Opsterland, Tytsjerksteradiel, Harlingen en Súdwest-Fryslân	In 2018 gestart
Meeleefgezin (gaat door na de geboorte)	Ouders met psychische problemen	KieN GGZ, GGD (JGZ) en Thuiszorg SWF	Súdwest-Fryslân	

Actielijn 3: Na de geboorte

Interventie/ programma/ project	Doelgroep	Professionals	Gemeenten	Opmerking
Stevig Ouderschap	Kwetsbare gezinnen	JGZ	Alle	Onderdeel Friese basispakket JGZ
VoorZorg (start in de zwangerschap)	Jonge, hoog-risico zwangeren, zwanger van eerste kind	Toeleiding verloskundigen, kraam, gynaecologen, Uitvoering JGZ	Zuidoost + Harlingen en Súdwest-Fryslân	Inclusief video-interactie-begeleiding
CenteringParenting	Alle ouders	JGZ	Súdwest-Fryslân	Pilot in Sneek e.o.

Pedagogisch Thuisbegeleiding	Alle ouders	JGZ	Alle	Wordt niet vaak ingezet voor het 2e levensjaar
Video Home Training	Alle ouders	JGZ	Alle	Wordt niet vaak ingezet voor 2e levensjaar
Triple P	Alle ouders	JGZ	Alle	Wordt niet vaak ingezet voor het 2 ^e levensjaar
Meeleefgezin (begint voor de geboorte)	Ouders met psychische problemen	KieN GGZ, GGD (JGZ) en Thuiszorg SWF	Súdwest-Fryslân	
Home Start	Ouders	Home start vrijwilligers	Bijna alle gemeenten	Vanaf zwangerschap tot 6 jaar of 14 jaar.

Opmerking: de tabel is niet uitputtend in de weergave van alle interventies ingezet in individuele gemeenten en regionaal voor, tijdens en na de geboorte.

OPLEGNOTITIE BESLUITVORMEND

Onderwerp	Omgevingswet
Voorstel ter behandeling in	de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid
Status	☐ Openbaar ☐ Niet openbaar
Portefeuillehouder	Boukje Tol
Auteur	Margreet de Graaf
Bijlagen	Geen
Vergaderdatum	14-11-2019
Agendapunt	10
Betrokken afdeling/ medewerkers (functioneel)	-
OR/GO	☐ OR instemming ☐ OR advies ☐ OR informatie ☐ GO

Conceptbesluit

1. Een keuze te maken tussen de twee voorgestelde varianten.

Inleiding

In de vergadering van de Bestuurscommissie Gezondheid van 3 oktober is gesproken over de borging/versterking van de beleidsadviesrol ten aanzien van een gezonde leefomgeving. Naar aanleiding hiervan heeft de Agendacommissie zich nogmaals gebogen over de invulling en de hiervoor al dan niet aanwezige dekking. De conclusie is dat er binnen de vastgestelde begroting onvoldoende dekking is. De Agendacommissie vindt het wel van belang om hierop te investeren en stelt daarom twee varianten voor mogelijke dekking voor aan de Bestuurscommissie. De Bestuurscommissie wordt hiermee in de gelegenheid gesteld om het Dagelijks Bestuur te adviseren.

Variant 1: Het DB te adviseren om de benodigde middelen in 2020 en 2021 (€ 100.000,- per jaar) te onttrekken aan de equalisatiereserve. De structurele uitwerking kan dan worden meegenomen in de kaderbrief voor 2022 en verder.

Variant 2: Het DB te adviseren om de benodigde middelen (€ 100.000,- per jaar), conform het oorspronkelijke voorstel, voor 2020 extra beschikbaar te stellen middels een begrotingswijziging en voor 2021 op te nemen in de kaderbrief.

Beoogd effect

Versterking van de positionering van GGD Fryslân als (trusted) adviseur gezonde leefomgeving en winst voor de kwaliteit van de leefomgeving en de publieke gezondheid in Friesland door gezondheid mee te wegen en uit te werken in omgevingsvisies, -programma's, plannen en besluiten met betrekking tot de inrichting van de leefomgeving.

Financiële consequenties

Variant 1 leidt niet tot uitzetting van de begroting.

Variant 2 leidt tot een verhoging van de gemeentelijke bijdrage van € 100.0000,-

Vervolgaanpak/uitvoering

De keuze van de Bestuurscommissie wordt voorgelegd aan het Dagelijks Bestuur.

Afhankelijk van de gemaakt keuze leidt dit al dan niet tot een aanpassing van de kaderbrief.

Besluit:

niet vastgesteld

ongewijzigd vastgesteld

gewijzigd vastgesteld als volgt:

Kopie naar auteur

**Paraaf
secretaris:**